

Ieguldījums Tavā nākotnē!

Pētījums veikts Valsts kancelejas administrētā projekta „Atbalsts strukturālo reformu ieviešanai valsts pārvaldē” (identifikācijas Nr. 1DP/1.5.1.1.1./10/IPIA/CFLA/004/002)

Aktivitātes Nr. 3.2.

„Strukturālo reformu ieviešanas ietekmes novērtēšana”

(iepirkuma ID Nr. MK VK 2012/4 ESF) ietvaros

Projektu 100% apmērā finansē Eiropas Sociālais fonds

Starpziņojums par Latvijā īstenoto sociālās palīdzības pabalstu sistēmu un sociālā atbalsta pasākumiem novērtējumu no klientu un speciālistu viedokļa

atbilstoši 2012. gada 28. decembra līgumam Nr. 117

„Sākotnējās ietekmes (*Ex-ante*) novērtējums par iecerētajām strukturālajām reformām sociālās palīdzības politikas jomā”

Izpildītājs:

SIA „KPMG Baltics”

Rīga, 2013. gada 4. jūlijs

Saturs

1	VEIKTO DARBU KOPSAVILKUMS.....	6
2	SOCIĀLAIS DIENESTS	8
2.1	SOCIĀLĀ DIENESTA STRUKTŪRAS ANALĪZE	8
2.2	SD KLIENTU VĒRTĒJUMS PAR SOCIĀLĀ DIENESTA DARBU	10
2.3	SOCIĀLĀ DARBA SPECIĀLISTS.....	12
2.3.1	<i>Sociālā darba speciālistu skaits.....</i>	<i>12</i>
2.3.2	<i>Pieejamība un noslogotība.....</i>	<i>14</i>
2.4	SOCIĀLĀS POLITIKAS PLĀNOŠANA PAŠVALDĪBĀS	17
2.4.1	<i>Sociālās palīdzības mērķi.....</i>	<i>17</i>
2.4.2	<i>Pašvaldību izvirzītie ilgtermiņa plāni sociālās palīdzības jomā.....</i>	<i>17</i>
2.4.3	<i>Sociālais monitorings.....</i>	<i>19</i>
2.5	SADARBĪBA AR CITĀM ORGANIZĀCIJĀM.....	20
2.5.1	<i>Nevalstiskās organizācijas (NVO).....</i>	<i>20</i>
2.5.2	<i>Nodarbinātības valsts aģentūra.....</i>	<i>22</i>
2.5.3	<i>Valsts ieņēmuma dienests (VID).....</i>	<i>24</i>
2.5.4	<i>Citas institūcijas.....</i>	<i>25</i>
3	SOCIĀLĀ DIENESTA KLIENTS.....	27
3.1	KLIENTA PROFILS UN MĀJSAIMNIECĪBAS SASTĀVS	28
3.2	MĀJSAIMNIECĪBAS SOCIĀLI EKONOMISKĀ SITUĀCIJA UN PROBLĒMAS	34
3.3	PABALSTU ĪPATSVARS MĀJSAIMNIECĪBĀ.....	37
3.4	IDENTIFICĒTĀS SOCIĀLĀS PROBLĒMAS.....	40
3.4.1	<i>Cilvēki ar atkarības problēmām.....</i>	<i>40</i>
3.4.2	<i>Nelegālā nodarbinātība.....</i>	<i>43</i>
3.4.3	<i>Strādājošo nabadzība.....</i>	<i>45</i>
3.5	ILGSTOŠIE SOCIĀLĀS PALĪDZĪBAS SAŅĒMĒJI	45
3.6	KLIENTU NESTRĀDĀŠANAS IEMESLI	50
3.7	IZDZĪVOŠANAS STRATĒGIJAS	53
3.8	ATBALSTA UN MOTIVĒŠANAS PASĀKUMI	60
3.8.1	<i>Klientu viedoklis</i>	<i>60</i>
3.8.2	<i>Ierosinājumi no pašvaldībām.....</i>	<i>62</i>
4	PABALSTI UN CITI ATBALSTA MEHĀNISMI	64
4.1	PABALSTU STRUKTŪRA UN IZVĒRTĒŠANAS PROCESS	64
4.1.1	<i>Pabalstu piešķiršanas process</i>	<i>65</i>
4.1.2	<i>Trūcīgā statuss.....</i>	<i>67</i>
4.1.3	<i>Maznodrošinātā statuss.....</i>	<i>68</i>
4.2	GARANTĒTAIS MINIMĀLAIS IENĀKUMS (GMI).....	69
4.2.1	<i>Apmērs, izmaksu veids un termiņš</i>	<i>69</i>
4.2.2	<i>Līdzdarbības pasākumi.....</i>	<i>72</i>
4.3	DZĪVOKĻA PABALSTS.....	73
5	SECINĀJUMI	74
6	PIELIKUMI	78

Terminu un saīsinājumu skaidrojums

KPMG	„KPMG Baltics” SIA
Kurzemes reģions	Liepājas, Kuldīgas novads, Ventspils novads, Alsungas novads
Latgales reģions	Daugavpils, Rēzekne, Rēzeknes novads, Krāslavas novads, Dagdas novads, Baltinavas novads, Ciblas novads
Lielais novads	Novads ar iedzīvotāju skaitu no 20 000 līdz 50 000 Madonas, Rēzeknes, Kuldīgas un Bauskas novadi
Mazais novads	Novads ar iedzīvotāju skaitu līdz 5 000 Vecpiebalgas, Baltinavas, Alsungas, Ciblas un Rundāles novadi.
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
p/a	Pašvaldības aģentūra
Pierīgas reģions	Rīga, Jūrmala, Stopiņu novads, Ropažu novads, Kandavas novads
Republikas pilsēta	Pētījumā ietvertās republikas pilsētas – Rīga, Daugavpils, Jēkabpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Valmiera.
SD	Sociālais dienests
SPSP likums	Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums
VID	Valsts ieņēmumu dienests
Vidējais novads	Novads ar iedzīvotāju skaitu no 5 000 līdz 20 000 Alūksnes, Krāslavas, Ventspils, Stopiņu, Burtnieku, Dagdas, Kandavas, Vecumnieku un Ropažu novadi
Vidzemes reģions	Valmiera, Madonas novads, Alūksnes novads, Burtnieku novads, Vecpiebalgas novads
Zemgales reģions	Jelgavas, Jēkabpils, Bauskas novads, Vecumnieku novads, Rundāles novads
Ziņojums	Starpziņojums par Latvijā īstenoto sociālās palīdzības pabalstu sistēmu un sociālā atbalsta pasākumiem novērtējumu no klientu un speciālistu viedokļa

Attēlu satura rādītājs

1. attēls: Kuldīgas novada p/a „Sociālais dienests” struktūra.....	9
2. attēls: Valmieras SD struktūra.....	9
3. attēls: Klientu vērtējums par sociālā dienesta darbu	10
4. attēls: Klientu vērtējums par sociālā dienesta darbu (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)	11
5. attēls: Klientu neapmierinātības iemesli ar sociālā dienesta darbu	11
6. attēls: Sociālā darba speciālistu skaits uz 1000 iedzīvotājiem un atbilstība SPSP likuma prasībām	13
7. attēls: Klientu vērtējums par sociālā dienesta pieejamību (sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem)	15
8. attēls: Sociālās palīdzības pieejamības vērtējums saistībā ar sociālā darba speciālistu skaitu uz 1000 iedzīvotājiem (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)	15
9. attēls: Klientu iedalījums pa vecuma grupām	28
10. attēls: Klientu iedalījums vecuma grupās (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem).....	29
11. attēls: Sieviešu klientu skaits pēc vecuma iedalījuma.....	29
12. attēls: Vīriešu klientu skaits pēc vecuma iedalījuma.....	30
13. attēls: Klientu izglītība	30
14. attēls: Klientu izglītība (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)	31
15. attēls: Klientu izglītība (sadalījumā lauki/ pilsētas)	31
16. attēls: Pētījumā iekļauto klientu mājsaimniecībās ietilpstošo personu grupas.....	32
17. attēls: Mājsaimniecībās ietilpstošo personu grupu sadalījums pa reģioniem.....	32
18. attēls: Mājsaimniecībās ietilpstošo personu grupas (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem).....	33
19. attēls: Pašreizējās materiāli finansiālās problēmas klientu mājsaimniecībās	34
20. attēls: Pašreizējās materiāli finansiālās problēmas klienta mājsaimniecībā (sadalījumā lauki/ pilsētas)	34
21. attēls: Pašreizēji materiāli finansiālās problēmas klienta mājsaimniecībā (sadalījums pa reģioniem)	35
22. attēls: Pašreizēji materiāli finansiālās problēmas klienta mājsaimniecībā (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem).....	36
23. attēls: Gads, kad mājsaimniecība sāka izjust materiāli finansiālās situācijas pasliktināšanos (sadalījumā lauki/ pilsētas).....	37
24. attēls: Pabalstu apmēra īpatsvars sociālās palīdzības klienta mājsaimniecības kopējos ienākumos	37
25. attēls: Pabalstu apmēra īpatsvars sociālās palīdzības klienta mājsaimniecības kopējos ienākumos (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)	38
26. attēls: Sociālās palīdzības pabalstu īpatsvars kopējos mājsaimniecības ienākumos (sadalījumā pilsētas/ lauki)	39
27. attēls: Sociālās palīdzības pabalstu īpatsvars attiecībā pret pabalstu veidiem.....	39
28. attēls: Atkarības problēmas aptaujāto klientu mājsaimniecībā (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)	41
29. attēls: Atkarības problēmas aptaujāto klientu mājsaimniecībā (sadalījumā lauki/ pilsētas).....	41
30. attēls: Sociālās palīdzības saņemšanas ilgums (sadalījums lauki/ pilsētas)	46
31. attēls: Sociālās palīdzības saņemšanas ilgums (sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem)	47
32. attēls: Ilgstošie (vairāk kā 12 mēnešus) sociālās palīdzības saņēmēji pēc vecuma iedalījuma ..	47
33. attēls: Ilgstošajiem sociālās palīdzības saņēmējiem sniegtā papildu palīdzība, pakalpojumi	48
34. attēls: Sociālā darba ietvaros piedāvātie apmeklējumi pie speciālistiem	49
35. attēls: Ilgstošajiem sociālās palīdzības saņēmējiem sniegtā papildu palīdzība, pakalpojumi (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem).....	50
36. attēls: Klientu nestrādāšanas iemesli.....	50
37. attēls: Nestrādāšanas iemesli (sadalījumā lauki/ pilsētas).....	51
38. attēls: Nestrādāšanas iemesli (sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem)	52
39. attēls: Izdzīvošanas stratēģijas, ja netiek nodrošināta sociālā palīdzība.....	53
40. attēls: Izdzīvošanas stratēģijas, ja netiek nodrošināta sociālā palīdzība (sadalījumā lauki/ pilsētas)	54

41. attēls: Izdzīvošanas stratēģijas, ja netiek nodrošināta sociālā palīdzība (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)	55
42. attēls: Izdzīvošanas stratēģijas attiecībā pret nestrādāšanas iemesliem.....	56
43. attēls: Nepieciešamie atbalsta pasākumi, lai persona uzsāktu strādāt	60
44. attēls: Nepieciešamie atbalsta pasākumi darba uzsākšanai (sadalījumā lauki/ pilsētas)	61
45. attēls: Nepieciešamie atbalsta pasākumi darba uzsākšanai (sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem)	61
46. attēls: Sociālās palīdzības pabalstu veidi pētījuma iekļautajās pašvaldībās	64
47. attēls: GMI un dzīvokļa pabalstu pieprasīšanas, izvērtēšanas un piešķiršanas process	66
48. attēls: Trūcīgā statusa iegūšana	67
49. attēls: Maznodrošinātā statuss	68

1 Veikto darbu kopsavilkums

Saskaņā ar 2012. gada 28. decembrī noslēgto līgumu starp Valsts kanceleju un SIA „KPMG Baltics” (turpmāk – KPMG) ir izstrādāta projekta „Sākotnējās ietekmes (*Ex-ante*) novērtējums par iecerētajām strukturālajām reformām sociālās palīdzības politikas jomā” sadaļa:

- Starpziņojums par Latvijā īstenoto sociālās palīdzības pabalstu sistēmu un sociālā atbalsta pasākumiem novērtējumu no klientu un speciālistu viedokļa

Šajā sadaļā KPMG ir pētījusi un novērtējusi esošās sociālās palīdzības situāciju Latvijā un attīstības tendences laika periodā no 2008. līdz 2012. gadam, intervējot pētījumā atlasīto pašvaldību vadītājus un sociālās palīdzības jomas vadītājus un darbiniekus, kā arī veicot sociālo dienestu klientu anketēšanu un saistošo dokumentu analīzi.

KPMG ir vērtējusi esošās sociālās palīdzības sistēmu Latvijā ar mērķi apkopot, interpretēt un analizēt atbildīgo speciālistu, pašvaldības dienestu un sociālās palīdzības klientu teikto un to darbību, un skaidrojošā veidā raksturot identificētās problēmas pašvaldībās un ar to saistītos risināmos jautājumus.

Uzsākot pētījuma izstrādi, 2013. gada 23. janvārī tika organizēta fokusgrupas diskusija, kurā tika aicināti piedalīties sociālās palīdzības sistēmas politikas veidotāji, eksperti un ieinteresētās puses (valsts pārvaldes iestādes, pašvaldības, NVO) ar mērķi apkopot sociālās palīdzības sistēmas visu iesaistīto pušu redzējumu par pašreizējo sociālās palīdzības sistēmu, tās negatīvajiem aspektiem un sociālekonomiskiem risinājumiem, lai sociālās palīdzības sniegšanu padarītu efektīvāku. Kā būtiskākās problēmas sociālās palīdzības jomā tika minētas darba vietu trūkums, kas kavē sociālās palīdzības saņēmēju atgriezties darba tirgū, strādājošo nabadzība un daļas sociālās palīdzības pabalstu saņēmēju pielāgošanās sistēmai, kas mazina to motivāciju aktīvi meklēt darba iespējas.

Lai izpētītu pašreiz īstenoto sociālās palīdzības sistēmu Latvijā un izvērtētu tās attīstības tendences nākotnē, tika veikta pētījumam atlasīto 26 pašvaldību vadītāju un šo pašvaldību sociālās jomas vadības intervēšana, kā arī sociālās palīdzības klientu aptauja ar anketēšanu. Pašvaldības vadība tika intervēta kā pašvaldības sociālās politikas veidotājs un pašvaldības sociālā dienesta vadītājs – kā pašvaldības sociālās politikas realizētājs.

Starpziņojuma ietvaros tika veiktas 54 strukturētas intervijas laika posmā no 21.02.2013 līdz 13.05.2013. Intervijas tika veiktas individuāli, tikai atsevišķos gadījumos, kā piemēram, NVA Rīgas filiāles vadības, intervējamo skaits bija lielāks kā 1. Intervijas ievadā respondentiem tika sniegta informācija par intervijas norisi, pētījuma mērķiem, uzdevumiem, galvenajiem jautājumiem, kā arī pētījuma rezultātu publicēšanas nodomiem. Visas intervijas tika ierakstītas diktofonā, pirms intervijas vienojoties par intervijas anonimitāti. Interviju ilgums bija no 45 minūtēm līdz pat 2 stundām. Intervējamo personu sarakstu var skatīt pielikumā Nr. 1.

Pašvaldību vadītāji un pašvaldību sociālā dienesta vadītāji tika intervēti atsevišķi, lai iegūtu pēc iespējas objektīvākas atbildes uz uzdotajiem jautājumiem, un lai nodrošinātu viedokļu dažādību un pēc iespējas labāku izpratni par dažādajiem problēmas aspektiem. Pēc pirmajām intervijām sākotnēji izstrādātie interviju jautājumi tika mainīti un pārstrukturēti gan sociālā dienesta vadītājam (pielikums Nr. 3), gan pašvaldības vadītājam/ domes sociālās komitejas vadītājam (pielikums Nr. 2), precīzāk formulējot jautājumus atbilstoši sākotnējās intervijās iegūtajai informācijai, kā arī atsakoties no jautājumiem, kuri bija mazāk būtiski pētījuma mērķu sasniegšanai.

Par sociālo pabalstu sistēmas klientu šajā pētījumā tiek apzīmēta persona, kura jau ir griezies un reģistrējies sociālajā dienestā sociālās palīdzības saņemšanai vai arī šī pētījuma realizācijas perioda laikā ir sociālās palīdzības saņēmējs. Sociālās palīdzības sistēmas klientu anketēšanā tika aptvertas tās pašas pašvaldības, kurās tika veiktas intervijas. Tā kā pašvaldības ir ļoti dažādas, galvenajiem atšķirības kritērijiem esot tās iedzīvotāju skaitam (republikas pilsētas, lielas, vidējas un mazas) un ģeogrāfiskās atrašanās vietai, saskaņā ar plānošanas reģiona principu pētījumā tika iekļautas pašvaldības no katras šīs grupas. Kopā tika savāktas 1013 anketas 26 pašvaldībās (skatīt pielikumu Nr. 5). Respondenti tika izvēlēti un anketēti pēc nejaušības principa, anketējot sociālā dienesta apmeklētājus.

Anketēšanas veikšanai tika izveidota komanda, kura pirms anketēšanas uzsākšanas tika atbilstoši apmācīta. Pirms anketēšanas uzsākšanas katrā pašvaldībā tika iegūta atbilstošās pašvaldības sociālā dienesta vadītāja atļauja, saskaņojot laiku. Anketēšanas sākumā respondentiem tika sniegta informācija par pētījuma mērķiem, uzdevumiem, anketas aizpildīšanas noteikumiem un respondentu anonimitātes saglabāšanu. Pirms faktiskās anketēšanas uzsākšanas tika veikta anketu testēšana, anketējot 50 sociālās palīdzības pabalstu saņēmējus. Anketēšanu veica tie paši komandas dalībnieki, kas turpmāk bija iesaistīti faktiskajā anketēšanā. Balstoties uz anketas testēšanas rezultātiem, pēc konstatētajām anketas nepilnībām, bija nepieciešams pilnveidot anketu (pielikums Nr. 4). Anketēšanas un interviju gaitā iegūtie dati tika apstrādāti un analizēti, izmantojot datorprogrammas *MsExcel* un *SPSS* programmu (angl. *Statistical Package for the Social Sciences*).

Visa apkopotā informācija tika analizēta sadalījumā pa pašvaldību izmēriem – republikas pilsētas, lielie novadi, kuros iedzīvotāju skaits ir lielāks par 20 000, vidējie novadi, kuros iedzīvotāju skaits ir no 5 000 līdz 20 000, un mazie novadi, kuros iedzīvotāju skaits ir līdz 5 000. Papildus izvērtējumā ir norādītas atšķirības starp pilsētu un lauku teritorijām, kā arī atsevišķos gadījumos ir veikta analīze sadalījumā pa plānošanas reģioniem.

Ziņojumā sniegtie secinājumi un apsvērumi ir balstīti uz informāciju, kuru ir snieguši pētījumā ietvertie respondenti interviju un anketēšanas gaitā, kā arī informāciju, kas ir iegūta no publiski pieejamiem datu avotiem. Nevar izslēgt, ka saņemtā informācija no respondentiem vai publiskajiem avotiem nav bijusi precīza vai pilnīga, līdz ar to pastāv iespēja, ka atsevišķos gadījumos Ziņojumā sniegtie KPMG apsvērumi ir balstīti uz neprecīzu vai nepilnīgu informāciju. Par jebkādam neprecizitātēm Ziņojumā, kas radušās, balstoties uz šāda veida informāciju, KPMG atbildību neuzņemas.

KPMG vēlas pateikties Valsts kancelejas darbiniekiem, kā arī šī projekta uzraudzības Padomes pārstāvjiem par sniegto atbalstu un palīdzību šī ziņojuma pilnveidošanā.

2 Sociālais dienests

2.1 Sociālā dienesta struktūras analīze

Likums „Par pašvaldībām” (15. panta pirmās daļas 7. punkts) nosaka, ka viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību, sociālo palīdzību maznodrošinātām ģimenēm un sociāli mazaizsargātām personām.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma (turpmāk – SPSP likums) 10. panta otrā daļa nosaka, lai nodrošinātu sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanu un pakalpojumu administrēšanu, katra pašvaldība izveido pašvaldības iestādi — sociālo dienestu (turpmāk – SD).

Pamata normas par pašvaldību darba organizāciju – tās struktūru nosaka likums „Par pašvaldībām”. Turklāt atsevišķu pašvaldību institūciju izveidošanas kārtību un struktūru reglamentē Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. pants. Ministru Kabineta 2003. gada 3. jūnija noteikumos Nr. 291 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 291) nav definēts pašvaldības sociālā dienesta organizācijas struktūras un elementu uzskaitījums, tas dod tiesības pašvaldības domei izveidot citas struktūrvienības:

1. Pašvaldības centrālā administrācija – iestāde ar tajā iekļautajiem darbiniekiem un struktūrvienībām (departamentiem, pārvaldēm, nodaļām, daļām), un
2. Citas pašvaldības iestādes, tai skaitā pašvaldības aģentūras (turpmāk p/a).

Tā kā novada administratīvā teritorija sastāv no vairākām teritoriālām vienībām, tad centrālās administrācijas struktūrvienības, kuru darbiniekiem ir tieša saskare ar iedzīvotājiem, var darboties decentralizēti – struktūrvienības darbinieku darba vietas nav vienā vietā, bet izvietotas administratīvajā centrā un pagastu pārvaldēs vai arī pilsētas administratīvajā teritorijā. 16 pētījumā iekļautajās novadu pašvaldībās (61,5%) SD darbinieki darbojas decentralizēti gan novada administratīvajā centrā, gan pagastos. Savukārt pilsētās ir pieejami vairāk kā viens klientu pieņemšanas centrs.

Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumā (1. pants) noteikto iestāde ir institūcija, kura darbojas publiskas personas vārdā un kurai ar normatīvo aktu noteikta kompetence valsts pārvaldē, piešķirti finanšu līdzekļi tās darbības īstenošanai un ir savs personāls.

Saskaņā ar Publisko aģentūru likumu (2. pants), pašvaldības aģentūra ir pašvaldības izveidota budžeta finansēta pašvaldības iestāde, kurai saskaņā ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem ir noteikta kompetence pakalpojumu sniegšanas jomā – uzdots veikt noteiktas pašvaldības kompetencē esošas funkcijas. Papildus likumā ir norādīts, ka p/a sniegtos publiskos pakalpojumus nosaka un to cenrādi apstiprina ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem (17. pants).

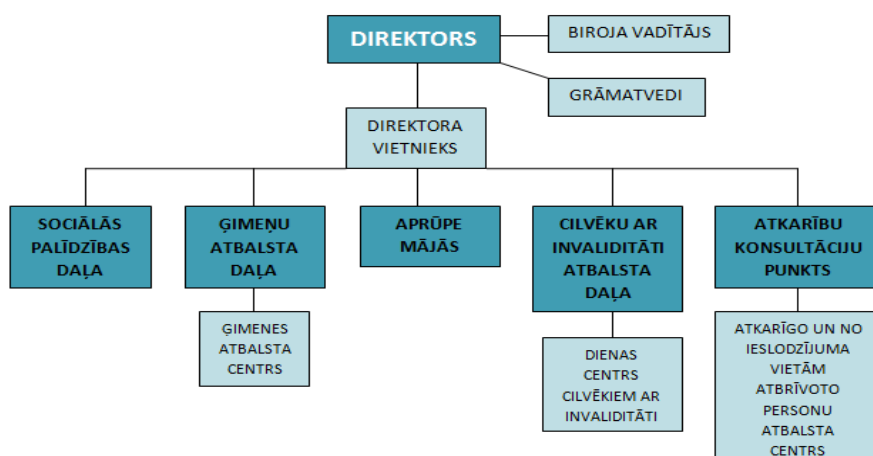
24 pētījumā iekļautajās pašvaldībās (92,3%) SD ir pašvaldības iestāde, kura darbojas pašvaldības padotībā, un tās struktūra ir centralizēta. Veidojoties novadam, pagastu pārvaldes galvenokārt tika saglabātas, lai ātrāk un efektīvāk risinātu sociālos jautājumus, kur darbinieki ir novada SD (pašvaldības iestādes) darbinieki, bet fiziski atrodos pagastu pārvaldēs. Savukārt, citās 2 pašvaldībās, t.i. Kuldīgas un Kandavas novada, SD struktūra ir daļēji centralizēta sistēma.

1. tabulā tiek salīdzināta Kuldīgas novada p/a „Sociālais dienests” ar Valmieras SD (kā piemēru iestādei ar centralizētu sociālā dienesta struktūru), lai uzskatāmi varētu salīdzināt iestādes/ p/a centralizētu/ daļēji centralizētu sistēmu. Pašvaldību izpildinstitūciju struktūras ir attēlotas 1. un 2. attēlā.

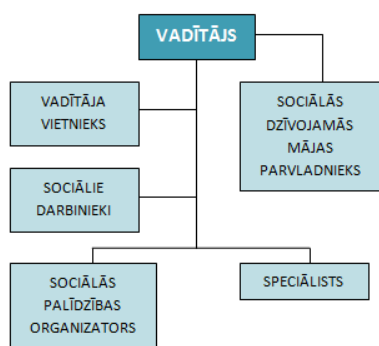
1. tabula: Divu pašvaldību izpildinstitūciju (iestādes/ aģentūras) salīdzinājums

	Kuldīgas novada p/a “Sociālais dienests”	Valmieras SD kā iestāde
Iestāde/ aģentūra	Domes pārraudzībā esoša pašvaldības iestāde, kas izveidota saskaņā ar Publisko aģentūru likumu.	Valmieras pilsētas pašvaldības izveidota un padotībā esoša iestāde.
Grāmatvedība	Veic finanšu vadību un organizē atgriezenisko saiti par finanšu izlietojumu domei un LR Ministrijām, ir savs norēķinu konts bankā.	Sociālā dienesta finanšu līdzekļu apriti pārvalda pašvaldība.
Darbības izpilde saskaņā ar likumiem	P/a savā darbībā ievēro LR likumus, tai skaitā Publisko aģentūru likumu, MK noteikumus Nr. 291 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”, SPSP likumu un pašvaldības saistošos noteikumus un lēmumus.	Darbību veic saskaņā ar SPSP likumu, MK noteikumiem Nr. 291 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” un pašvaldības saistošiem noteikumiem un lēmumiem.
Padotībā esoša iestāde/ p/a	Pašvaldības dome ieceļ darbā p/a direktoru, kurš sekojoši vada padoto darbību (skat. 1. attēlu). Dome nedrīkst ar tiešiem lēmumiem iejaukties p/a darbā, izņemot, lai kontrolētu p/a finansiālās darbības tiesiskumu un atbilstību pārvaldes līgumam.	SD vadītāju pieņem darbā pašvaldības izpilddirektors. SD vadītājs ir tieši pakļauts pašvaldības izpilddirektora vietniekam, bet pārējie SD darbinieki ir pakļauti SD vadītājam..

1. attēls: Kuldīgas novada p/a „Sociālais dienests” struktūra

2. attēls: Valmieras SD struktūra

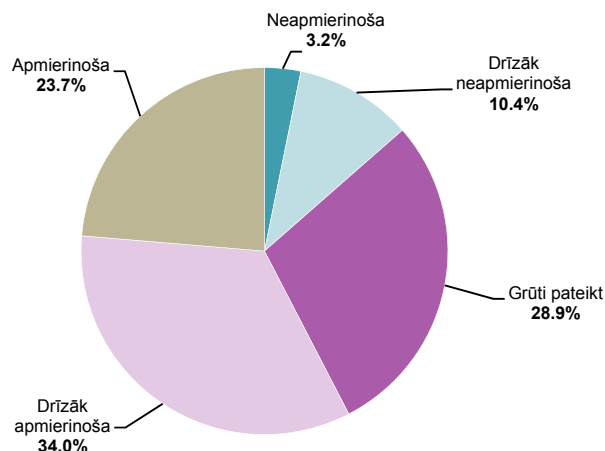
Kā redzams 1. attēlā, Kuldīgas novada p/a „Sociālais dienests” ir grāmatvedis, kurš veic autonomu SD finanšu uzskaiti, savukārt, Valmieras SD iestādei finanšu līdzekļu apriti pārvalda pašvaldība (2. attēls). Līdzīgi kā Kuldīgā, arī Kandavas novada pašvaldības SD ir p/a, kura kārtro grāmatvedības uzskaiti un sniedz pārskatus pašvaldībai Likumā par budžetu un finanšu vadību noteiktajā kārtībā. Rīgas domes Labklājības departaments analizē un uzrauga piešķirto finanšu līdzekļu izlietojumu, papildus kontrolējot pakļautības iestāžu finansiālo un saimniecisko darbību. Rēzeknes pilsētas pašvaldības SD ir sava grāmatvedības nodaļa, kur tiek veikta budžeta plānošana, grāmatvedības uzskaitē, pārbaudot budžeta līdzekļu mērķtiecīgu izlietojumu. Jūrmalas, Daugavpils, Jēkabpils, Jelgavas, Liepājas pilsētas pašvaldības, kā arī Ropažu, Alsungas, Krāslavas, Bauskas, Alūksnes, Ventspils, Rēzeknes, Stopiņu, Rundāles, Vecumnieku, Baltinavas, Ciblas, Dagdas, Burtņieku, Madonas un Vecpiebalgas novadu pašvaldības plāno un administrē pašvaldības budžeta līdzekļus, kas ir novirzīti sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanai.

Balstoties uz pētījumā iekļauto pašvaldību praksi, var secināt, ka SD kā pašvaldības izpildvaras institūcijas darbību un funkciju izpildi nodrošina gan kā p/a (Kuldīgas un Kandavas novadi), gan pašvaldības pakļautībā esoša iestāde (24 pašvaldības).

2.2 SD klientu vērtējums par sociālā dienesta darbu

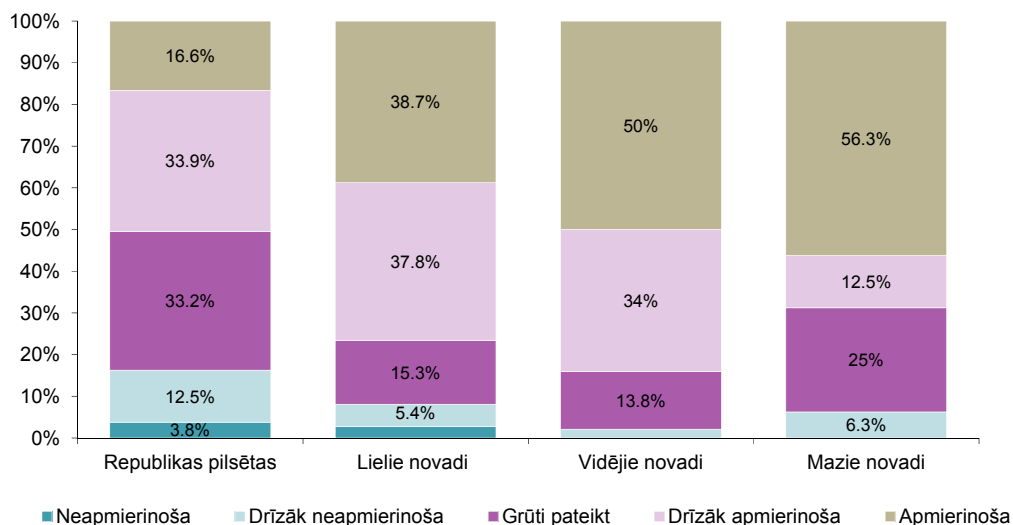
Klientu vērtējums tika iegūts, anketējot 26 pašvaldību sociālās palīdzības klientus, un kopumā tika savāktas 1013 anketas. Pašvaldības tika izvēlētas gan pēc ģeogrāfiskās atrašanās vietas, gan iedzīvotāju skaita, savukārt respondenti tika izvēlēti un anketēti pēc nejaušības principa, anketējot sociālā dienesta apmeklētājus.

3. attēls: Klientu vērtējums par sociālā dienesta darbu

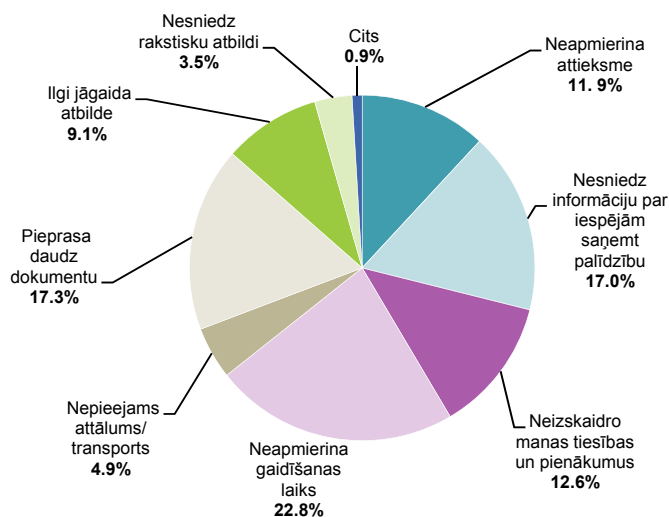
Vairumā gadījumu SD klienta vērtējums par SD darbu ir pozitīvs, jo kā atspoguļots 3. attēlā 33,9% no respondentiem atbildēja ar „Drīzāk apmierinošu” atbildi, jeb novērtējot ar atzīmi 4 (5 ballu skalā), savukārt 23,7% respondentu atbildēja ar „Apmierinošu” atbildi. Ņemot vērā, ka ievērojamam skaitam respondentu (28,9%) nebija viedokļa, pozitīvs vērtējums ir 81% respondentu (57,7% no 71,1%).

4. attēls: Klientu vērtējums par sociālā dienesta darbu (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)

Salīdzinot respondentu apmierinātības līmeni sadalījumā pa pašvaldību izmēriem, ir novērojama tendence pieaugt apmierinātības līmenim, samazinoties pašvaldības izmēram – mazajos novados apmierinoši novērtēja 56,3%, savukārt republikas pilsētās apmierinātības līmenis ir vien 16,6%. No vienas puses to var skaidrot ar personiskāku pieeju un labāku informētības līmeni par SD klientiem tieši mazākajos novados, taču jāņem arī vērā apstākļi, ka respondenti savā vērtējumā nav objektīvi un to atbilde ietekmē tādi faktori, kā konfidencialitāte, jo mazākās pašvaldībās to iedzīvotāji pazīst viens otru, informācijas apriti par šīs pašvaldības iedzīvotāju sociālo situāciju ir pieejamāka SD darbiniekiem, kā arī bažas par to, ka negatīvs SD darba vērtējums varētu ietekmēt SD darbinieku lēmumus, strādājot ar konkrēto klientu. Kopumā vērtējot SD darbu, var secināt, ka tas ir salīdzinoši labs visās pašvaldību grupās, respondenti, kuri atbildēja ar „*apmierinoši*” un „*gandrīz apmierinoši*”, mazajos novados veido 68,8%, vidējos novados – 84%, lielajos novados – 76,5% un republikas pilsētās – 50,5%.

5. attēls: Klientu neapmierinātības iemesli ar sociālā dienesta darbu

Kā lielākais SD klientu neapmierinātības iemesls ar SD darbu anketās tika norādīts ilga gaidīšanas laiks rindā (22,8%), kas norāda uz sociālā darba speciālistu lielo noslogotību. Kā

nākamie būtiskākie neapmierinātības iemesli tika minēti nepietiekama informācijas nodrošināšana par dažādām iespējām saņemt sociālo palīdzību (17%) un prasība iesniegt daudz dokumentus (17,3%), kas norāda, ka ir nepieciešams pilnveidot sociālā dienesta darbu informācijas operatīvā ieguvē un analīzē, saistībā ar citu iestāžu datu bāzēm (skatīt 5. attēlu).

Tika konstatēts, ka 4 mazajos novados (15,3%), klientiem viens sociālā darba speciālists nereti nodrošina sociālo palīdzību visām klientu grupām – ģimenēm ar bērniem, veciem cilvēkiem, personām ar invaliditāti – savukārt lielajos novados un pilsētās šīs klientu grupas tiek pārdalītas specializācijas ietvaros starp noteikta profila speciālistiem. Atbilstoši, saņemamo pakalpojumu kvalitāte ir augstāka pilsētās, kur ir sociālo darbinieku specializācija atbilstoši noteiktām klientu grupām.

2.3 Sociālā darba speciālists

2.3.1 Sociālā darba speciālistu skaits

SPSP likumā (1. pants) tiek skaidrots, ka sociālā darba speciālists ir persona, kurai ir likumā noteiktā izglītība un kura veic sociālā darbinieka, karitatīvā sociālā darbinieka, sociālā aprūpētāja, sociālā rehabilitētāja vai sociālās palīdzības organizatora profesionālos pienākumus.

SPSP likums nosaka, ka **uz 1000 iedzīvotājiem pašvaldībai jānodrošina vismaz 1 sociālā darba speciālists** (10. pants), bet ne mazāk kā trīs sociālā darba speciālisti vienā pašvaldībā, kas noteikts MK noteikumos Nr. 291 (7.punkts).

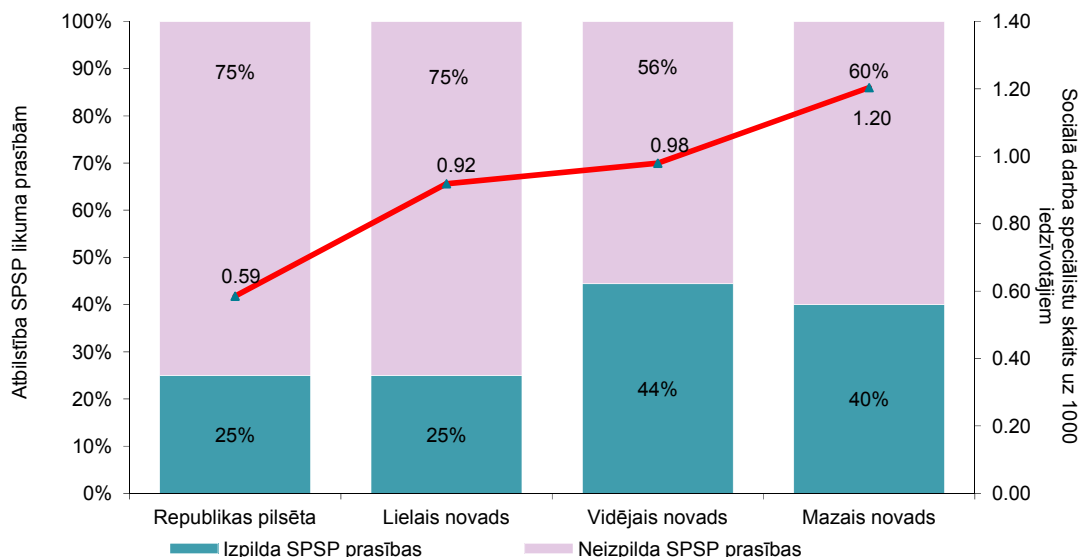
Saskaņā ar 26 pašvaldību sociālo dienestu vadītāju intervijās teikto un SPSP likuma 11. pantu par sociālā dienesta darba uzdevumiem sociālā dienesta pienākumus var iedalīt trīs galvenajos virzienos:

- Sociālo pakalpojumu nodrošināšana (koordinācija);
- Sociālās palīdzības iesniegumu pieņemšana, izvērtēšana un apstrāde, klientu apsekošana mājās;
- Sociālais darbs ar iedzīvotāju grupām.

Visu 26 (100%) pašvaldību SD vadītāji informēja, ka sociālā darba speciālisti koordinē sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, sociālie darbinieki sniedz konsultācijas dažādām klientu grupām, pēc to vajadzības un nepieciešamības. Tāpat sociālā darba speciālisti veic klientu apsekošanu dzīves vietās, sociālais darbinieks izvērtē katra potenciālā sociālās palīdzības saņēmēja sociālo situāciju un sniedz savu vērtējumu par klientam sniedzamās palīdzības veidu un apmēru.

18. pielikumā ir apkopots sociālā darba speciālistu skaits pašvaldībās 2012. gadā, un šī skaita atbilstība SPSP likuma prasībām, savukārt 6. attēlā šī informācija ir apkopota sadalījumā pa pašvaldību izmēriem.

6. attēls: Sociālā darba speciālistu skaits uz 1000 iedzīvotājiem un atbilstība SPSP likuma prasībām

Sekojo 6. attēlā atspoguļotajiem datiem par sociālā darba speciālistu skaita atbilstību likuma prasībām sadalījumā pa pašvaldību izmēriem ir redzams, ka mazajiem un vidējiem novadiem ir vieglāk izpildīt normatīvo aktu prasības attiecībā uz sociālā darba speciālistu skaitu uz 1000 iedzīvotājiem, kur likuma prasība izpildīta 40-44% pētāmajās pašvaldībās, salīdzinot ar lielajiem novadiem un republikas pilsētām, kurās prasība izpildīta tikai 25% no pētāmajām pašvaldībām.

6. attēlā arī atspoguļojas tendence, analizējot sociālā darba speciālistu skaitu uz 1000 iedzīvotājiem sadalījumā pa pašvaldības izmēriem, kur speciālistu skaita atbilstība prasībām vienmērīgi pieaug, samazinoties pašvaldības lielumam – republikas pilsētā tie ir tikai 0,59 sociālā darba speciālisti uz 1000 iedzīvotājiem, lielajā novadā – 0,92, vidējā novadā – 0,98 un mazā novadā tie ir 1,2 sociālā darba speciālisti uz 1000 iedzīvotājiem.

Attiecībā uz SPSP likuma normu par 1 sociālā darba speciālistu uz 1000 iedzīvotājiem veikto interviju gaitā trīs pašvaldības pārstāvji (2 domes priekšsēdētāji un 1 sociālā dienesta vadītājs, no dažādiem reģioniem un pārstāv pilsētu, lielo novadu un vidējo novadu), izteica kritiskas piezīmes par normu 1 sociālā darba speciālists uz 1000 iedzīvotājiem un par likuma interpretāciju. Vienā no lielajiem novadiem cilvēkresursu norma nav izpildīta, jo novadā, kur iedzīvotāju skaits ir 27 000 (pagastu skaits ir 14), saskaņā ar SPSP likumu ir nepieciešami 27 darbinieki, savukārt, pašvaldības domes priekšsēdētāja viedoklis ir, ka pietiek ar 22 sociālā darba speciālistiem – katrā pagastā pa vienam darbiniekam un 7 darbiniekiem pilsētā, piebilstot, ka tiks palielināts sociālā darba speciālistu skaits, ja noslogotība pieaugs. Savukārt lielās pašvaldībās tika izteikts priekšlikums likuma pārskatīšanai attiecībā uz minimālajām prasībām sociālā darba speciālistu skaitam, *proti, noalgoto darbinieku skaits varētu būt atkarīgs no faktiskās noslogotības, jo kur vienā pašvaldībā nav nepieciešams SPSP likumā noteiktais darbinieku skaits, citā pašvaldībā šo darbinieku ir nepieciešams vairāk par minimālo normu.*

Citu pašvaldību vadītāji izteica piezīmes par SPSP likuma 10. panta interpretāciju, kur nav skaidri pateikts, vai nodrošināmo sociālā darba speciālistu skaits attiecas tikai uz pašvaldības SD un tā struktūrvienībām vai arī uz pārējām sociālos pakalpojumus sniedzošajām iestādēm, kuras tieši pakļautas pašvaldībai.

Tika izteiktas arī piezīmes, ka šī likuma norma ir neskaidra, un, arī izpildot prasību attiecībā uz sociālā darba speciālistu skaitu, netiek atrisināts jautājums par sociālā darba speciālistu patieso noslogotību, minot to par galveno iemeslu SPSP likuma pārskatīšanai. Lielā noslogotība SD tika minēta par iemeslu tam, ka sociālajam darbam netiek veltīts pietiekams laiks.

No 24 pašvaldību (92,3% no pētāmajām pašvaldībām) sociālo dienestu vadītāju sacītā var secināt, ka tiek izpildītas MK noteikumu Nr. 291 minimālās prasības (ne mazāk kā trīs sociālā darba

speciālisti), tomēr divos mazajos novados (7,6%) nav nodrošināts minimālais darbinieku skaits, kur šobrīd ir 2 darbinieki. Papildus var secināt, ka viena no identificētajām problēmām ir jaunu, kvalificētu sociālo darbinieku un sociālās palīdzības organizatoru piesaiste un noturēšana gan novados, gan republikas pilsētās (skat. pielikumu Nr. 18).

Lauku teritorijās būtiska problēma ir jaunu kvalificētu sociālo darbinieku un sociālās palīdzības organizatoru piesaiste. Tā atzina 1 vidējā un 3 mazo novadu vadītāji (15,3%). Finansējuma trūkuma dēļ personas nespēj apgūt likuma prasībām atbilstošu izglītību, jo īpaši 2. līmeņa profesionālo augstāko izglītību. Sociālā darba speciālistu trūkums ir problēma arī lielajās pilsētās, tomēr šeit kā galvenie iemesli tika pieminēti zemais atalgojums (Ls 320 bruto) un jauno darbinieku augstās ambīcijas un prasības pie salīdzinoši mazas darba pieredzes, kā rezultātā vakance paliek neaizpildīta ilgu laika periodu.

Papildus, atsaucoties uz 12 (46,1%) sociālo dienestu pārstāvju teikto (1 mazais novads, 2 vidējie novadi, 4 lielie novadi, 5 republikas pilsētas), tika atzīts, ka **atalgojums nav adekvāts**, pie tam 4 (15,3% – 1 mazais novads, 2 vidējie novadi, 1 republikas pilsēta) sociālā dienesta vadītāji piebilda, ka strādāt pie pastāvošā atalgojuma līmeņa (Ls 320 līdz Ls 530 bruto)¹ varbūt ir adekvāti, bet ne motivējoši. Starp 26 pašvaldībām bija tikai viena (3,8%) vidējā novada SD vadītājs, kurš izteicās, ka atalgojums ir labs. Neatkarīgi no novada lieluma vai pilsētas, tika uzsvērta nepieciešamība palielināt minimālo algas pamatlikmi, jo ir grūti izdzīvot ar zemo algas līmeni gan pilsētās, kur ir augsts izmaksu līmenis, gan laukos, kur izglītības iegūšanas dārdzība, salīdzinājumā ar paredzamo algu sociālajā jomā, nav pietiekami motivējoša. Atlikušie 34,8% neakcentēja zemā atalgojuma problēmu.

2.3.2 Pieejamība un noslogotība

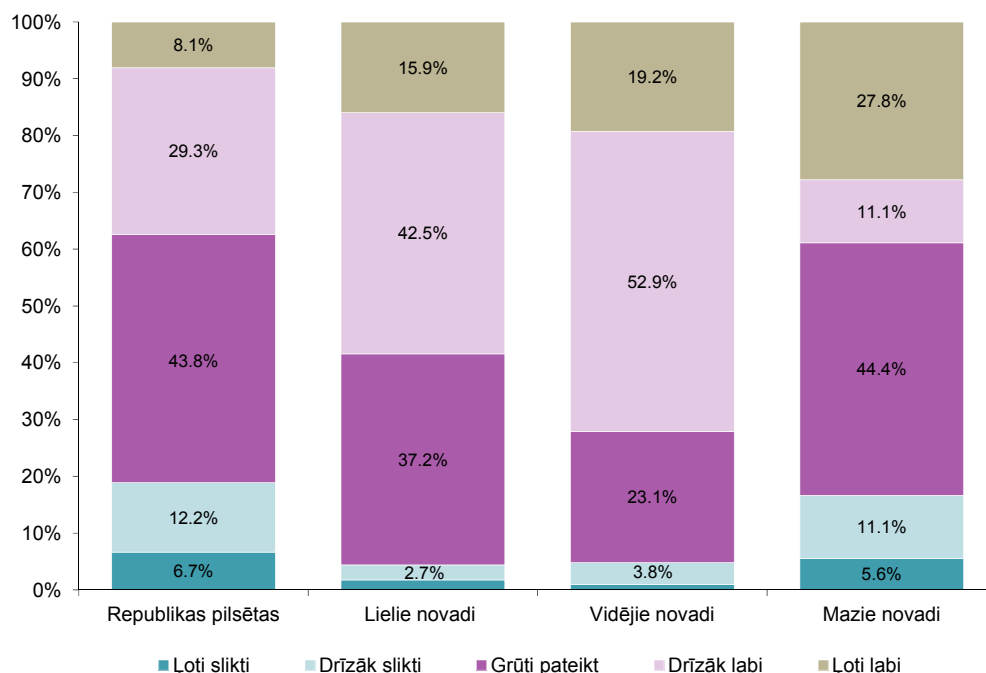
Lai nodrošinātu katram klientam atbilstošu vidi, informāciju par palīdzību un pakalpojumiem un to pieejamību, 16 no pētījuma iekļautajām pašvaldībām (61,5%) katrā teritoriālajā vienībā (pagastā), kur neatrodas novada pašvaldības administratīvais centrs, SD nodrošina ar vismaz vienu sociālā darba speciālistu, tādējādi nodrošinot lauku teritorijā dzīvojošos iedzīvotājus un jau esošos sociālā dienesta klientus ar sociālās palīdzības un pakalpojumu pieejamību novada pagastos. Savukārt, divos mazajos novados (7,6%), kur netiek nodrošināts vismaz viens sociālā darba speciālists katrā no novadu pagastiem, sociālais darbinieks dodas pie klienta vai uz pakalpojuma pieņemšanas vietām noteiktās dienās nedēļā, tādējādi padarot sociālā darba pakalpojumus klientiem pieejamākus.

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 291, ja republikas nozīmes pilsētas vai novada pašvaldības SD attālinātā klientu pieņemšanas punktā strādā tikai viens sociālā darba speciālists, tam jābūt vismaz ar **sociālā darbinieka** kvalifikāciju.

Saskaņā ar interviju rezultātiem nevienā no 26 pašvaldībām (100%) netika minēta pieejamības problēma, jo gan republikas pilsētās ir pieejami vairāki SD klientu pieņemšanas centri, gan arī novadu pagastu centros uz vietas atrodas vismaz viens sociālā darba speciālists. Papildus ir izveidoti informācijas stendi, kas nodrošina ar nepieciešamo informāciju pagastu un pilsētu klientu pieņemšanas centros ar sociālo darbinieku klientu pieņemšanas laikiem un kontaktinformāciju.

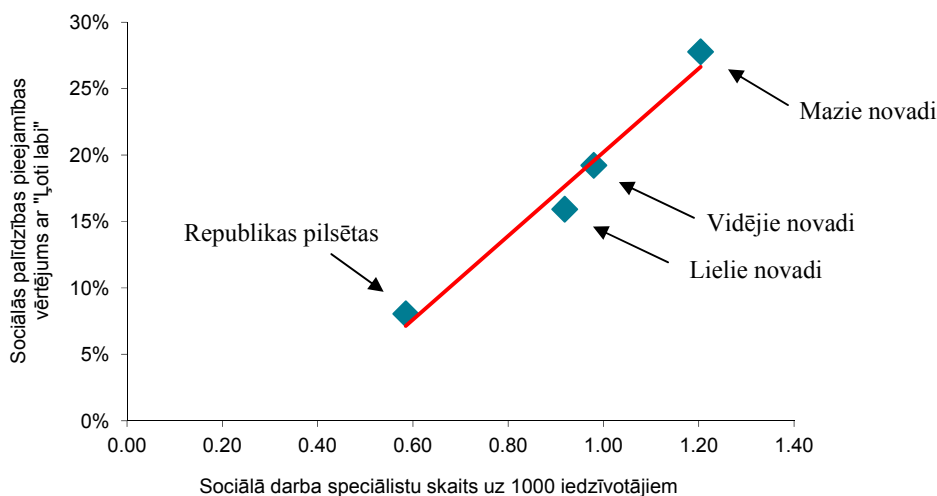
¹ Intervijās apkopotie dati par vidējo darba algas samaksu mēnesī.

7. attēls: Klientu vērtējums par sociālā dienesta pieejamību (sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem)

Respondentu vērtējumā SD pieejamība lielajos un vidējos novados ir vērtējama kā laba (atbildes „drīzāk labi” un „labi”) – lielajos novados tie ir 58,4% un vidējos novados 72,1%, savukārt republikas pilsētās pozitīvs vērtējums ir tikai 37,4%, bet mazajos novados 38,9%. Attiecīgi SD pieejamību kā „ļoti slikti” un „drīzāk slikti” visvairāk ir novērtējuši tieši republikas pilsētās (18,9%) un mazajos novados (16,7%). SD sliktu pieejamību mazajos novados var skaidrot ar lauku novadu teritoriālo platību un attālinātu dzīves vietas atrašanos no SD un sabiedriskā transporta pieejamību, lai varētu efektīvi pārvietoties no punkta A uz punktu B, kā arī papildus izmaksas, kas klientam rodas, nokļūstot SD, ņemot vērā klientu jau tā apgrūtināto materiālo situāciju, savukārt republikas pilsētās problēma varētu būt fiziskā piekļuve sociālā dienesta darbiniekiem lielo rindu dēļ, kam iemesls lielā mērā ir nepietiekamais darbinieku skaits.

8. attēls: Sociālās palīdzības pieejamības vērtējums saistībā ar sociālā darba speciālistu skaitu uz 1000 iedzīvotājiem (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)

Sociālās palīdzības pieejamības vērtējumam ir ļoti cieša korelācija ar sociālā darba speciālistu skaitu uz 1000 iedzīvotājiem. 8. attēlā ar sarkano līniju tiek atspoguļota līnija, kas parāda

korelāciju, ka, pieaugot sociālā darba speciālistu skaitam, pieaug sociālās palīdzības klientu apmierinātības vērtējuma līmenis par sociālās palīdzības pieejamību.

Viens no intervijās ar SD vadību minētajiem aspektiem ir transporta neesamība sociālā darba speciālistam, kas rada problēmas, gadījumos, kad sociālā darba speciālistam ir daudz klientu, pie kuriem ir bieži jābrauc uz apsekošanu. 4 sociālā dienesta vadītāji (4 vidējie novadi) vadītāji interviju laikā piebilda, ka sociālā darba speciālisti pārvietojas ar sabiedrisko transportu, pat ja klients, pie kura ir jādodas uz apsekošanu, dzīvo tālu un kad ir neparedzēti apstākļi un ir nepieciešams braukt pie klienta ārpus darba laika.

Interviju gaitā visās 26 pašvaldībās (100%) SD speciālisti atzīmēja pārmērīgi lielās birokrātiskās prasības, rakstiski nodrošinot sociālajā dienestā pilnu informāciju par klientu un visām veiktajām procedūrām. Tāpat vairākās pašvaldībās tika norādīts, ka trūcīgā statusa atjaunošana ik pa 3 mēnešiem rada papildus slodzi un laikietilpīgu darbu sociālajā dienestā, ja sociālā situācija nav uzlabojusies. 3 pašvaldības (11,5% – 1 republikas pilsēta, 2 vidējie novadi) SD vadītāji minēja, ka algo lietvedi, kas palīdz dokumentu pildīšanā. Intervijās SD speciālisti sniedza piemērus, kad, viņuprāt, pārmērīgais dokumentēšanas apjoms un lielā slodze noved pie situācijas, kad sociālajam darbam ar ģimeni var atvēlēt tikai 2 stundas mēnesī.

2.4 Sociālās politikas plānošana pašvaldībās

Saskaņā ar sociālā darba terminoloģijas vārdnīcu *sociālā politika* ir valsts politikas sastāvdaļa, sabiedrības procesu mērķtiecīga ietekmēšana, lai nodrošinātu valstī cilvēku sociālo labklājību, sociālās tiesības, sociālo drošību un sociālo vienlīdzību. Sociālā politika visbiežāk ir saistīta ar sabiedrības sociālajām problēmām un to risināšanas ceļi atspoguļojas valdības plānos, programmās un normatīvajos aktos.

2.4.1 Sociālās palīdzības mērķi

Balstoties uz normatīvā ietvara izvērtējumu, sociālās palīdzības mērķis ir sniegt materiālu atbalstu **krīzes situācijā** nonākušām trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm (personām), lai apmierinātu to **pamatvajadzības** un veicinātu **darbspējīgo personu līdzdarību** savas situācijas uzlabošanā (SPSP likuma 32.pants).

Raksturojot sociālās palīdzības mērķus, sociālo dienestu vadītāju un pašvaldības vadības sociālā jomā atbildes bija atšķirīgas. Ja sociālo dienestu vadītāju izpratne bija ļoti labi formulēta un saskaņēja ar SPSP likuma 32. pantu, nekopējot to, tad pašvaldības vadība citēja likumu, ne vienmēr sniedzot plašākus komentārus. Tas netieši var norādīt, ka daļai pašvaldību vadības tomēr nav pilnīgas izpratnes par sociālajiem jautājumiem.

Sociālās palīdzības mērķis tika definēts vairākās interpretācijās neatkarīgi no pašvaldību lieluma (republikas pilsēta, liels, vidējs vai mazs novads) un respondenta amata, bet tā pamata saturs palika nemainīgs – pamatvajadzību nodrošināšana.

Raksturīgākās pašvaldību pārstāvju atbildes, definējot sociālās palīdzības mērķi bija sekojošas:

- *Ģimenei (cilvēkam) nonākot īslaicīgās grūtībās, ir iespēja griezties pašvaldībā pēc palīdzības, kuras mērķis ir palīdzēt atrisināt īslaicīgas problēmas;*
- *Palīdzēt atrisināt sociālās problēmas katrai klientu grupai, mazināt sociālo atstumtību, lai, pārtraucot saņemt palīdzību no pabalstu sistēmas, būtu spējīgs atgriezties darba tirgū;*
- *Palīdzēt tiem, kuri nevar par sevi parūpēties – bērniem, invalīdiem, vecāka gada gājuma vientuļiem cilvēkiem un objektīvu iemeslu dēļ no darba aprites izkrituši cilvēkiem, kas ir cilvēki, kuri nav izvirzījuši par savu dzīves modeli dzīvot no sociālo pabalstu un atbalstu sistēmas, tomēr nav iespējas nopelnīt iztiku personisku iemeslu dēļ;*
- *Sociālās palīdzības sistēmai ir jābūt izglītojošai, palīdzot cilvēkam pašam apzināties savus resursus;*
- *Palīdzēt tā, lai cilvēki neiekoptu tādu dzīves veidu, kas nav plašākas sabiedrības interesēs – palīdzība īslaicīgai krīzes situācijas risināšana;*
- *Pabalstu saņēmēju padarīt patstāvīgu. Katrai klientu grupai piemeklēt vajadzīgāko pakalpojumu un vajadzīgo pabalstu.*

Nevienā no respondentu atbildēm netika minēta motivācija, ka sociālās palīdzības sistēma veicinātu klientu mainīt savu sociālo statusu. 9 pašvaldības (34,6%) vērsa uzmanību uz vārda „īslaicīgs”, kas izriet no sociālās palīdzības mērķa definīcijas SPSP likumā (32. pants) neefektīvu raksturojumu, jo, ja vienam tas ir mēnesis, tad citam tas var būt gads un pat vairāki gadi, ko var attiecināt uz ilgstošajiem pabalstu saņēmējiem.

2.4.2 Pašvaldību izvirzītie ilgtermiņa plāni sociālās palīdzības jomā

Politikas plānošana ir noteiktā kārtībā izpildvaras līmenī izstrādāti priekšlikumi un pasākumi sociāli ekonomisko problēmu risināšanai, politiskajās vadlīnijās noteikto mērķu un attīstības prioritāšu sasniegšanai un to ietekmes izvērtēšanai, kas strukturētā veidā ietverti politikas plānošanas dokumentos. Politikas plānošanas process notiek pirms tiesiskā regulējuma izstrādes procesa. Izstrādājot tiesību aktu projektus, ņem vērā politikas plānošanas dokumentos ietvertos

mērķus un apstiprinātos risinājumus². SPSP likuma 11. pantā noteikts, ka pašvaldības SD uzdevums ir veikt sociālās vides izpēti, noteikt problēmas, izstrādāt sociālo pakalpojumu attīstības koncepcijas, mērķprogrammas un priekšlikumus jaunu pakalpojumu ieviešanai un piedalīties pašvaldības attīstības plānu izstrādē.

Jāpiebilst, ka Attīstības plānošanas sistēmas likumā (12. pants) teikts, ka plānošanas reģioni nodrošina vietējā un reģionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentu savstarpējo saskaņotību un atbilstību hierarhiski augstākiem attīstības plānošanas dokumentiem, kā arī attīstības plānošanas dokumentu sistēmu regulējošiem normatīvajiem aktiem. Attīstības plānošanas sistēmas likuma mērķis ir, nosakot attīstības plānošanas sistēmu, sekmēt valsts ilgtspējīgu un stabilu attīstību, kā arī iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu (1. pants).

Ir izstrādāti un spēkā esoši šādi reģionālie plānošanas dokumenti sociālo pakalpojumu attīstībai:

- Kurzemes plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programma 2011.-2018. gadam³;
- Latgales plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programma 2010.-2017. gadam⁴;
- Rīgas plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programma alternatīviem sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem 2010.-2016. gadam⁵;
- Vidzemes reģiona alternatīvo sociālo pakalpojumu attīstības programma 2010.-2017. gadam⁶;
- Zemgales plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programma 2010.-2016. gadam⁷.

Interviju gaitā tika konstatēts, ka 22 pašvaldībās (84,6%) nav ilgtermiņa plānu sociālās palīdzības jomā, lai optimizētu pašvaldības sociālās palīdzības darbību un rezultātus. Stratēģiskā plānošana izriet no pieejamā finansējuma (pašvaldības budžeta sociālās palīdzības jomas apmērs) no vienas puses un pabalstu apjoma, kas izriet no valsts noteiktiem obligātajiem pabalstiem un to lieluma no otras puses. Tikai viena lielā novada pašvaldības vadītājs īpaši izcēla to, ka ir grūti izstrādāt ilgtermiņa plānu sociālās palīdzības jomā, ja būtisku daļu no pabalstu sistēmas veido valsts noteiktais mājokļa un GMI pabalsts ar noteiktiem parametriem, pēc kuriem vadoties, šie pabalsti ir jāizmaksā 100% apmērā no pašvaldību budžeta (skatīt pielikumus Nr. 10 – 13).

5 pašvaldības (19%) norādīja uz **sociālās palīdzības ilgtermiņa plāna neesamību valsts mērogā**. Tika izteikts viedoklis, ka strukturāli pareizāk būtu, ja pastāvētu valsts definēts ietvars, jeb stratēģija sociālās palīdzības jomā un tad katras pašvaldības ilgtermiņa plāns jau izrietētu no valsts plāna, kas, savukārt, nodrošinātu sabalansētāku sociālās palīdzības politiku starp dažādām pašvaldībām.

Intervijas parādīja, ka vēsturiski – laika periodā no 2009. līdz 2012. gadam – pašvaldībām būtiskākais uzdevums bija izveidot efektīvu sociālās palīdzības sistēmu pēc administratīvi teritoriālās reformas. Šo mērķi minēja 10 pašvaldību (38,5%) pārstāvji. Novadu reformas rezultātā daudzās pašvaldībās pagasti tika apvienoti novados, kur apvienojamo pagastu skaits svārstās no pāris pagastiem līdz pat desmit un vairāk. Katrā atsevišķā pagastā iepriekš darbojās atsevišķs SD, un reformas rezultātā pagastu SD darbinieki bija jāintegrē jaunā novada sociālajā dienestā.

² <http://www.mk.gov.lv/valsts-parvaldes-politika/arhivs/attistibas-planosana/strategiska-planosana/>

³ http://www.kurzemesregions.lv/jomas/Sociala_nozare_Kurzeme/KPR_socialo_pakalpojumu_attistibas_programma_2011-2018gadam

⁴ http://www.latgale.lv/lv/regionalie_projekti/esf_pr1/results

⁵ <http://www.rpr.gov.lv/spp/index.php?id=335>

⁶ http://www.vidzeme.lv/lv/alternativo_socialo_pakalpojumu_attistibas_programma/

⁷ http://www.zemgale.lv/index.php?option=com_docman&Itemid=100139

Situāciju apgrūtināja arī tas, ka katrā pagastā bija atšķirīga pabalstu sistēma un administratīvās procedūras.

4 pašvaldības (15%) kā savu ilgtermiņa mērķi sociālās palīdzības jomā ir izvirzījušas veicināt sociālo pakalpojumu un sociālā darba pakalpojumu pilnveidošanu un attīstību, piemēram, veltīt vairāk stundas sociālajam darbam kā līdz šim. Vadoties pēc palīdzības nepieciešamības un pieprasījuma, pašvaldības cenšas palīdzēt pēc iespējas plašākam klientu lokam, palīdzot rast risinājumus dažādām sociālajām problēmām.

Divu pašvaldību pārstāvji (7,6%) intervijās minēja kvalitātes mērķu sasniegšanu kā savu ilgtermiņa plānu, kvalitāti mērot ar anketēšanu un cilvēku apmierinātību ar sociālās palīdzības pieejamību un darbu. Kā kvalitātes mērķi tika minēta uzlabota sociālās palīdzības sistēma un pilnveidota palīdzības piešķiršanas kārtība.

17 pašvaldību (65,3%) pārstāvji sociālās jomas ilgtermiņa plānošanā īpaši uzsvēra sociālo pakalpojumu nodrošināšanu nevis sociālo palīdzību, bieži pieminot pansiju izveides nepieciešamību, aprūpes mājās pakalpojuma nodrošināšanu un dienas centrus dažādām mērķa grupām.

Diemžēl mazajos novados nav pieejami šāda veida pakalpojumi un finansiālo līdzekļu trūkumu dēļ tos nav iespējams izveidot un uzturēt arī tuvākajā nākotnē.

2.4.3 Sociālais monitorings

Sociālais monitorings ir darbības mehānisms jeb kopums, kas ļauj sociālā darba speciālistam identificēt ģimeni (personu), kurai, iespējams, ir nepieciešama sociālā palīdzība.

Jautājot SD vadītājiem par instrumentiem un informācijas avotiem, kas ļauj sociālā dienesta darbiniekiem identificēt tās mājsaimniecības, kurām varētu būt nepieciešama sociālā palīdzība, un lai izprastu aktuālo situāciju novadā, sociālais monitorings kā formāla procedūra nevienā pašvaldībā netiek veikta, tajā pašā laikā neformāla informācijas uzkrāšana atsevišķās pašvaldībās tiek veikta regulāri. Piemērs daļēji formālai procedūrai ir vidējā novada pašvaldībā SD darbinieks kopā ar pensionāriem (pensionāru biedrības pārstāvjiem) regulāri (1-2 reizes gadā) organizē izbraukumus pa novada teritoriju, lai apmeklētu tos iedzīvotājus, kuriem potenciāli ir nepieciešama sociālā palīdzība vai sociālie pakalpojumi.

Latvijas pašvaldībās, kur sociālais monitorings tiek veikts, ziņas tiek ievāktas no iedzīvotājiem, profesionāliem (ģimenes ārstiem, skolotājiem, pastniekiem, policijas darbiniekiem), no jau esošo dienas centru darbiniekiem un apmeklētājiem, utt. Piemēram, tiek ievāktas ziņas par bērniem, kuri mācās vietējā pašvaldības skolā un kuriem iespējams ir nepieciešama finansiālā palīdzība mācību līdzekļu iegādei vai pusdienu apmaksai mācību gada laikā utt. Saskaņā ar interviju rezultātiem var secināt, ka mazajos Latvijas novados un lauku teritorijās sociālie darbinieki savus iedzīvotājus pazīst ļoti labi, attiecīgi atvieglojot sociālā monitoringa procesu.

Dažas raksturīgas pašvaldību pārstāvju atbildes par sociālo monitoringu:

- *Maza novada pašvaldības priekšrocība – visi zina visu viens par otru, tāpēc ir viegli izsekot visam līdzī;*
- *It kā nē, nav bijusi tāda iespēja, laika nav. Bet droši vien, ka vajadzētu;*
- *Nē neveicam, jo pietrūkst laika;*
- *Ļoti apjomīgi diez vai. To mēs paši neveicam, bet pašvaldība katra gada sākumā veic iedzīvotāju aptauju, kur ir iekļauti jautājumi par sociālām lietām;*
- *To mēs darām regulāri, jo laukos to informāciju mēs iegūstam vairāk vai mazāk no apkārtējiem cilvēkiem. Ir dažāda veida saskarsmes, kur mēs šo informāciju iegūstam, un mēs arī regulāri pārskatām savu datu sistēmu, kuram cilvēkam mums šī palīdzība varētu būt jāsniedz;*

- *Mums ir ļoti liela sadarbība ar biedrībām, kas mums ir uz vietas. Ir pensionāru, ģimeņu, politiski represēto biedrība, u.c. Ja kaut kas ir ne tā, viņi uzreiz jau ziņo. Vēl laba sadarbība mums ir ar pastniekiem, kuri iet uz mājām un visu redz, vai kaimiņi ar bērniem, kas noteikti ziņo, ja kaut kas ir ne tā. Vienalga, ja tās ir baumas vai ja viena tante kaut ko teica, mēs tāpat aizejam paskatīties, jo to tikai tā var izvērtēt. Visi viens par otru visu zina. Ģimenes ārsti arī ar mums sadarbojas;*
- *Lai rīkotos proaktīvi, mums jaudas nepietiek, lai darbinieks vienkārši tāpat bez iemesla varētu visus, piemēram, pensionārus apciemot. Laukos šo sociālās palīdzības nepieciešamību ir iespējams sajust vislabāk, jo visi viens otru pazīst... Es vienmēr esmu gribējis, ka šīs sabiedriskās organizācijas pārstāv savu loku un ka viņi mums arī dotu informāciju, kāda ir situācija viņu specifiskajā vidē viņu cilvēkiem, bet tas nav nostrādājis. Realitātē ir tā, ka viņiem šīs informācijas nav.*

Secinot no intervijās sacītā, novados, kur sociālās palīdzības klientu īpatsvars salīdzinājumā ar iedzīvotāju skaitu ir lielāks kā citās pētījumā iekļautajās pilsētās un novados, lielās sociālā dienesta noslogotības dēļ nav iespējams veikt pilnvērtīgu un kvalitatīvu sociālo monitoringu. Iespējams, sociālo monitoringu varētu veikt centralizēti ar pētnieku palīdzību, izmantojot vienotu metodoloģiju un pieeju un iegūstot iespēju salīdzināt situāciju dažādos novados un laika gaitā uzkrājot labāko pieredzi vides izpētē. Kā labākā no metodēm tiek izmantota iedzīvotāju intervēšana vai anketēšana, tādejādi iegūstot informāciju par sociālajām problēmām kopienā un attīstāmajiem sociālajiem pakalpojumiem šo problēmu risināšanai.

2.5 Sadarbība ar citām organizācijām

2.5.1 Nevalstiskās organizācijas (NVO)

Likumā par „Sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām” (1. pants) ir noteikts, ka, lai savstarpēji koordinētu darbību un sasniegtu statūtos noteiktos mērķus, vairākas fiziskās vai juridiskās personas uz brīvprātības un mērķu kopības pamata, šajā likumā noteiktajā kārtībā izveidojot kopīgu vadības institūciju, var nodibināt sabiedrisku organizāciju. Savukārt, saskaņā ar „Biedrību un nodibinājumu likumu” biedrība ir brīvprātīga personu apvienība, kas nodibināta, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, kam **nav peļņas gūšanas rakstura** (2. pants).

Visās 26 (100%) pētījumā iekļautajās pašvaldībās darbojas vismaz viena nevalstiska organizācija, kura dažādām klientu grupām palīdz sociālo problēmu risināšanā, kā arī sekmē iedzīvotāju labklājību pašvaldībā.

Interviju laikā tika minētas tādas valsts un starptautiska mēroga nevalstiskās organizācijas kā:

- Biedrība „Latvijas Sarkanais krusts”⁸ (100% jeb 26 pētāmajās pašvaldībās);
- Biedrība „Latvijas Samariešu apvienība”, t.sk. Pārtikas banka *Paēdušai Latvijai* (50% jeb 13 no pētāmajās pašvaldībās – 6 republikas pilsētas un 7 novadi);
- Biedrība „Glābiet Bērnu”⁹ (14 pašvaldības – 6 republikas pilsētas un 8 novadi; 53,8%);
- Biedrības „Latvijas Pensionāru federācija” vietējās apvienības¹⁰ (100% jeb 26 pašvaldībās);

⁸ Latvijas Sarkanais Krusts (LSK) ir biedru un brīvprātīgo organizācija, kuras darbība pamatā aptver visu Latvijas teritoriju. Katrā reģionā darbojas LSK komiteja ar nodaļām pilsētās, pagastos un organizācijās, sniedzot palīdzību pēc iespējas tuvāk iedzīvotāju dzīves vietām. LSK darbība balstās uz Starptautiskā Sarkanā Krusta un Sarkanā Pusmēness kustības pamatprincipiem.

⁹ Glābiet Bērnu ir sabiedriska bērnu tiesību aizsardzības organizācija, kura darbojas gandrīz 30 pasaules valstīs. Organizācijai Latvijā ir aptuveni 40 nodaļu un atbalsta grupu.

- Invalīdu un nedzirdīgo biedrības – tika minētas 6 pašvaldībās (23%) no dažādiem Latvijas reģioniem;
- Sieviešu organizācijas, piemēram, *Māmiņu klubs*, kur organizē dažādus pasākumus jaunajām māmiņām, riska ģimenēm, bērnu iesaiste dažādos pasākumos – tika minētas 2 Latgales reģiona novados (7,6%);
- Biedrība „Sv. Jāņa palīdzība”¹¹, kas nodrošina ar speciālo transportu, ir vienā pašvaldībā Rīgas reģionā, kurš sadarbojas ar SD (3,8%);
- Jauniešu organizācijas – jaunatnes informatīvā izglītošana, socializācijas programma bērniem ar veselības problēmām, psihologa palīdzība – darbojas Zemgales reģiona 3 pašvaldībās (11,5%);

Interviju laikā tika minētas tādas biedrības un nodibinājumi kā:

- Sabiedriskā labuma organizācija „Latvijas Bērnu fonds” (17 pašvaldības – 7 republikas pilsētas, 10 novadi; 65,3%);
- Daugavas Vanagu fonds (7,7% jeb 2 pētāmajās pašvaldībās);
- Fonds „Zilais krusts” (11,5% jeb 3 pētāmajās pašvaldībās).

Biedrība „Latvijas Sarkanais krusts” ar Lauku atbalsta dienestu starpniecību palīdz visu 26 (100%) pētāmo pašvaldību iedzīvotājiem nodrošināt pārtikas paku izdali. Pārtikas pakas¹² var saņemt trūcīgas un maznodrošinātas ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas, kā arī personas vai ģimenes, kuras nonākušas ārkārtas situācijā. Pārtikas pakas nodrošina ne tikai biedrība „Latvijas Sarkanais krusts,” bet arī biedrība „Latvijas Samariešu apvienība”, kas ir izveidojusi pārtikas programmu *Paēdušai Latvijai*. No pētījumā iekļautajām pašvaldībām 13 (50% no 26 pašvaldībām) vietās darbojas pārtikas programmas *Paēdušai Latvijai* pārtikas paku izdales punkti.

Biedrība „Latvijas Samariešu apvienība” ir labi zināma, pateicoties daudzajiem organizācijas projektiem un pakalpojumiem, tai skaitā „Paēdušai Latvijai”, „Aprūpētā dzīvošana” jeb Sociālās mājas, „Palīdzība no vardarbības cietušiem bērniem”, „Drošības poga”, „Samariešu kursi”. Biedrība „Latvijas Samariešu apvienība” sadarbojas ar 7 no pētījumā iekļautiem novadiem un 6 republikas pilsētām.¹³

Biedrība „Glābiet Bērnus” un *Latvijas bērnu fonds* ir sabiedriskas bērnu tiesību aizsardzības organizācijas. *Daugavas Vanagu fonda* uzdevums ir vienot un saglabāt latviešu nāciju, palīdzēt veicināt latviešu jauniešu izglītību. Tas tiek darīts, piedāvājot stipendijas un atbalstot latviešu skolas, korus, tautas deju kopas, teātru kopas, sporta komandas un daudzas dažādas kulturālas nodarbības. 2 novados (lielajā un mazajā novadā) *Daugavas Vanagu fonds* sniedz palīdzību daudzbērnu ģimenēm, izmaksājot 60 LVL divreiz gadā.

Tikai 3 pašvaldībām (11,5% no 26) ir sadarbība ar Evaņģēlisko kristiešu draudzi *Zilais Krusts*. Savukārt Fonds Zilais Krusts ir Evaņģēlisko kristiešu draudzes *Zilais Krusts* darbības atbalstītājs, kas dibināts, lai palīdzētu krīzes situācijā nonākušām personām un ģimenēm, veicinot to resocializāciju sabiedrībā, kā arī lai veiktu preventīvo darbu ar jaunatni, organizējot nometnes bērniem un jauniešiem, savukārt atkarīgām personām nodrošinot pagaidu apmešanos, sākotnējo

¹⁰ LPF apvienojušās 82 pensionāru vietējās apvienības (PVA).

¹¹ Biedrība „Sv. Jāņa Palīdzība” ir nevalstiska organizācija, kas sniedz palīdzību un atbalstu cilvēkiem, kuri ir nonākuši grūtībās vai neierastā situācijā. „Sv. Jāņa Palīdzība” ir starptautiskās organizācijas "Johanniter International" (JOIN) dalīborganizācija, kas darbojas Latvijā jau no 1991. gada.

¹² Ministru kabineta 2009. gada 8. decembra noteikumu Nr. 1415 „Kārtība, kādā tiek administrēti un uzraudzīti tirgus intervences pasākumi augkopības un lopkopības produktu tirgū, īstenojot Eiropas Komisijas programmu vistrūcīgākajām personām” (41.² punkts).

¹³ Detalizētāka informācija netiek nodrošināta par to sadarbību.

medicīnisko aprūpi, brīvu uzturu, iespēju ņemt dalību saimnieciskajos darbos, psihologa un sociālā darbinieka konsultācijas.

2.5.2 Nodarbinātības valsts aģentūra

Nodarbinātības valsts aģentūra (turpmāk – NVA) ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde. Labklājības ministrs aģentūras pārraudzību īsteno ar Labklājības ministrijas starpniecību. Aģentūras darbības mērķis ir īstenot valsts politiku bezdarba samazināšanas un bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu atbalsta jomā¹⁴.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumiem Nr. 876 „Nodarbinātības valsts aģentūras nolikums” NVA, veic sekojošus uzdevumus:

- prognozē darba tirgus norises īstermiņā, tai skaitā veic darba devēju aptauju;
- reģistrē un uzskaita bezdarbniekus un darba meklētājus, informē par viņu tiesībām un pienākumiem, regulāri atjauno un pilnveido to reģistrēšanas un uzskaites sistēmu un izstrādā un pilnveido reģistrēto bezdarbnieku klasificēšanas sistēmu;
- uzskaita darba devēja pieteiktās darba vietas un informē par tām;
- sniedz karjeras konsultācijas bezdarbniekiem, darba meklētājiem, bezdarba riskam pakļautām personām un citām personām, kā arī regulāri pilnveido informatīvi metodisko bāzi karjeras konsultāciju pakalpojumu sniegšanai.

Savukārt, viena no NVA funkcijām ir nodrošināt bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu vajadzībām, spējām un vēlmēm atbilstošu, operatīvu un kvalitatīvu palīdzību, lai veicinātu to konkurētspēju darba tirgū¹⁵. Viens no NVA palīdzības veidiem bezdarbniekiem ir bezmaksas karjeras konsultācijas, nepieciešamās informācijas sniegšana par to, kur izvēlēto profesiju var apgūt, kā arī bezdarbnieku apmācības organizēšana.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2011. gada 25. janvāra noteikumiem Nr. 75 „Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenošanu izvēles principiem” pastāv šādas izglītības programmas:

- **profesionālās** tālākizglītības programma, kas dod iespēju bezdarbniekiem iegūt profesionālo kvalifikāciju;
- profesionālās pilnveides izglītības programma, kas bezdarbniekiem dod iespēju pilnveidot savu profesionālo meistarību un apgūt mainīgajām darba tirgus prasībām atbilstošas sistematizētas profesionālās zināšanas un prasmes;
- **neformālās izglītības** programma, kas ietver mainīgajām darba tirgus prasībām atbilstošu sistematizētu sociālo un profesionālo pamatprasmju apguvi;
- pirmā un otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programma, kas dod iespēju bezdarbniekam iegūt augstāko izglītību.

Neformālās izglītības programmās bezdarbnieki apgūst jaunu profesiju vai pilnveido savu profesionālo meistarību, piemēram, svešvalodas vai datorzinības kursi, kur kursu ilgums ir aptuveni 2 mēneši, savukārt profesionālā apmācība, kur bezdarbnieks var apgūt arodu vai pārkvalificēties, kursu ilgums ir aptuveni 6 mēneši.

Visā Latvijā kopumā ir 28 NVA filiāles un 3 klientu apkalpošanas centri.

¹⁴ Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 876 „Nodarbinātības valsts aģentūras nolikums”.

¹⁵ Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 876 „Nodarbinātības valsts aģentūras nolikums”.

2. tabula: NVA filiāles un klientu apkalpošanas centru iedalījums pa reģioniem

Rīgas reģions	Vidzemes reģions	Kurzemes reģions	Zemgales reģions	Latgales reģions
Nodarbinātības valsts aģentūras filiāle				
▪ Rīgas reģionālā filiāle ▪ 3 klientu apkalpošanas centri ▪ Jūrmalas filiāle ▪ Limbažu filiāle ▪ Ogres filiāle ▪ Siguldas filiāle ▪ Tukuma filiāle	▪ Cēsu filiāle ▪ Gulbenes filiāle ▪ Valkas filiāle ▪ Valmieras filiāle	▪ Jelgavas filiāle ▪ Kuldīgas filiāle ▪ Liepājas filiāle ▪ Saldus filiāle ▪ Talsu filiāle ▪ Ventspils filiāle	▪ Aizkraukles filiāle ▪ Bauskas filiāle ▪ Dobeles filiāle ▪ Jēkabpils filiāle	▪ Balvu filiāle ▪ Daugavpils filiāle ▪ Krāslavas filiāle ▪ Ludzas filiāle ▪ Madonas filiāle ▪ Preiļu filiāle ▪ Rēzeknes filiāle

Līdzīgi kā trūcīgām un maznodrošinātām personām, kuras ir sociālo pabalstu saņēmējas, arī bezdarbniekam ir jāpilda pienākumi statusa saglabāšanai un attiecīgi bezdarbnieku pabalsta un sociālās palīdzības saņemšanai. Saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 14. pantu tie ir:

- patstāvīgi un ar NVA palīdzību aktīvi meklēt darbu un pēc bezdarbnieka statusa iegūšanas nekavējoties sniegt priekšlikumus NVA individuālā darba meklēšanas plāna izstrādei;
- individuālajā darba meklēšanas plānā noteiktajā dienā ierasties NVA un uzrādīt normatīvajos aktos noteiktos dokumentus;
- ierasties NVA triju darba dienu laikā no izsaukuma saņemšanas dienas;
- piedalīties individuālajā darba meklēšanas plānā paredzētajos pasākumos;
- ziņot NVA par to, ka ir stājies darba attiecībās, vai ieguvis pašnodarbinātas personas statusu, vai sācis mācīties klātienē arodskolā, profesionālajā vai vispārējā vidējās izglītības iestādē.

Izteiktais pašvaldību un sociālo dienestu viedoklis par sadarbību ar NVA ir līdzīgs visās 26 pašvaldībās (100%). Intervētās pašvaldību amatpersonas un SD vadītāji atzina, ka ir nepieciešama ciešākā sadarbība pašvaldībai ar NVA, jo pašreizējā NVA nodrošinātās apmācības programmas – neformālās izglītības ieguve un profesionālā apmācība – esošajā sociālekonomiskajā situācijā nav pieprasītas uzņēmēju vidū un līdz ar to ir uzskatāmas kā neefektīvas un darba tirgum neatbilstošas.

Neformālās izglītības un profesionālās izglītības ieguve

Visu 26 pašvaldību SD vadītāji, kā arī pašvaldību vadītāji (100%), atzina, ka neformālās izglītības ieguve nav bijusi efektīva, jo bezdarbnieki tiek nodrošināti ar tādiem kursiem, kuri attiecīgajā brīdī nav pieprasīti reģiona darba tirgū, kā arī pašiem klientiem ir grūti apgūt šos kursus pilnvērtīgā līmenī, t.i. svešvalodu, IT, uzņēmējdarbības uzsākšanas kursi.

Piemēram, vienā republikas pilsētas pašvaldībā, kur 28% no darba vietām ir metālapstrādes sektorā, ļoti pieprasīti ir metinātāji. Esošajā situācijā darbinieki tiek meklēti pat kaimiņvalstīs (Lietuvā), jo šādi speciālisti netiek sagatavoti attiecīgajā pašvaldībā vai arī klientam ir jāgaida rindā 2 gadus uz aroda apgūšanu. Tajā pašā laikā NVA tiek mācīta vācu valoda, lai arī pašvaldības vadītāji norāda, ka patreizējā situācijā neredz, kur klients to varētu pielietot. Līdzīga situācija ir arī ar tādām profesijām, kā kurpnieks vai atslēdznieks – profesijas kuras ir pieprasītas darba tirgū, bet šāda aroda kursi netiek nodrošināti attiecīgās pašvaldībās vai NVA filiālēs.

Papildus tam pašvaldībās, kur cittauniešu īpatsvars pašvaldībā ir lielāks kā vidēji Latvijā, ir lielāka vajadzība pēc latviešu valodas nevis svešvalodu kursiem. Piemēram, vienā atsevišķā republikas pilsētā ir izveidojusies 680 cilvēku rinda uz latviešu valodas kursiem. Līdzīga problēma tika identificēta arī vairākās Latgales un Vidzemes pašvaldībās, - cilvēki nevar atļauties paši šos kursus apmaksāt, tādēļ griežas pēc palīdzības savā pašvaldībā.

Cita rakstura problēma ir nodrošināt kursus cilvēkiem, kas plāno strādāt izvēlētajā profesijā. Vienas republikas pilsētas SD vadītājs (3,8% no 26) minēja problēmu, ka cilvēki ejot uz NVA piedāvātajiem kursiem nevis tāpēc, lai pēc tam pielietotu jaunās zināšanas un iemaņas un lai integrētos darba tirgū, bet gan tāpēc, ka kursi ir bez maksas un to drīzāk uztver kā bezmaksas iespēju iegūt papildus praktiskās iemaņas.

Saskaņā ar intervijās sacīto NVA vadība piekrīt, ka pietrūkst cieša sadarbība ar vietējo pašvaldību un uzņēmējiem, lai precīzi saprastu, kādi speciālisti šobrīd pašvaldībā ir pieprasīti un kādi būs nepieciešami nākotnē, lai varētu izvēlēties atbilstošākos kursus bezdarbniekiem. Saskaņā ar Ministru kabineta 2011. gada 25. janvāra noteikumiem Nr. 75 „Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenotāju izvēles principiem” **praktisko apmācību** pie darba devēja organizē, ja darba devējs uzņemas saistības pēc praktiskās apmācības pabeigšanas pieņemt bezdarbnieku darbā un nodarbināt attiecīgajā profesijā **vismaz sešus mēnešus**, tomēr uzņēmēji reti grib uzņemties šādu risku. NVA skatījumā lielākā problēma ir tā, ka bezdarbniekus nevar *piespiest* apmeklēt tādus kursus, kas būtu atbilstoši bezdarba līmeņa samazināšanai, un tā kā bezdarbniekam ir brīva izvēle, kādus kursus apmeklēt, izvēle var būt arī neracionāla no uzņēmēju un valsts interešu skatu punkta.

NVA datu bāze

Tika izteikti arī pārmetumi par NVA datu bāzes informācijas pieejamību SD, kur, piemēram, nav redzama informācija par klientam piedāvātajiem darbiem. Sociālajam darbiniekam būtu nepieciešama detalizētāka informācija par pilnīgu klienta vēsturi un par visu darba meklēšanas procesu – vai klients pats gāja, meklēja un pieteicās darbam, un kāds ir šīs darbības rezultāts – atteikums vai darba piedāvājums. 2 pašvaldību (7,6% no 26) SD vadītājiem un to darbiniekiem nav saprotama pieejamā informācija NVA datu bāzē, līdz ar to SD darba uzdevumi pārklājas ar NVA darba uzdevumiem, lūdzot klientam rakstiski apliecināt, ka klients ir gājis un meklējis darbu, kā arī kāds bija atteikuma iemesls.

Viens no vidējā novada (3,8% no 26) SD vadītāja piedāvātajiem risinājumiem „*ja 3 reizes ir ticis piedāvāta atbilstošas kvalifikācijas vakance un pabalsta saņēmējs to noraida, tad SD būtu tiesīgs atteikt pabalsta turpmāku izmaksu*”. Lai gan saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 12. pantu bezdarbnieka statusa zaudēšanas pamats ir atteikšanās no piemērota darba piedāvājuma **divas reizes**, iespējams, šī likuma norma netiek piemērota efektīvi.

2.5.3 Valsts Ieņēmuma dienests (VID)

Saskaņā ar likumu „Par Valsts ieņēmumu dienestu” valsts ieņēmumu dienests ir Finanšu ministrijas padotībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas nodrošina nodokļu maksājumu un nodokļu maksātāju uzskaiti, valsts nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto obligāto maksājumu iekasēšanu Latvijas Republikas teritorijā.

Visas 26 pašvaldības (100%) bija vienprātis par to, ka nepieciešama sadarbība ar VID. Atbilstoši 2 pašvaldības (7,6% no 26 – Vidzemes un Kurzemes pašvaldības) uzsvēra, ka SD VID datu bāzē esošā informācija par sociālā dienesta klientiem nav pieejama, kas SD ikdienas darbībā būtu ļoti nepieciešama, izvērtējot SD klienta ieņēmumu apjomu. Sadarbība norisinās, sūtot rakstveida pieprasījumus, kur pusei no intervētajām pašvaldībām šī komunikācija, lai arī lēna, bet norit. Informācijas pieejas neesamība noteiktai VID datubāzes daļai nozīmē papildus resursu iesaistīšanu

gan SD, gan VID, gan arī izziņu pieprasīšana sociālā dienesta klientam, kurš, savukārt, iesaista arī savu darba devēju.

Saskaņā ar gandrīz visu 25 pašvaldību (96%) vadītāju intervijās sacīto VID ir vienīgā valsts iestāde, ar kuru vajadzētu sadarboties daudz ciešāk, lai sociālā sistēma funkcionētu efektīvāk, savukārt 1 republikas pilsētā ir noslēgta atsevišķa vienošanās par informācijas apmaiņu, lai gan intervijas laikā netika minēta, kāda VID informācija konkrēti ir SD rīcībā. Likuma „Par Valsts ieņēmumu dienestu” 7. pants par Valsts ieņēmumu dienesta iestāžu un ierēdņu sadarbību tika izslēgts jau pirms tas tika apstiprināts (Izslēgts ar 16.01.1997. likumu, kas stājas spēkā 19.02.1997.), līdz ar ko nekur likumā nav noteiktas obligātas prasības par jebkādu VID sadarbību ar citām valsts institūcijām.

Līdzīgi kā citas datubāzes VID datu bāzes dati par sociālā dienesta klienta ienākumiem būtu integrējami Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanas informatīvajā sistēmā (SOPA).

SOPA sistēma paredzēta pašvaldības sociālās palīdzības klientu uzskaitē un sociālās palīdzības procesa administrēšanai. Lai gan zemāk uzskaitītajā sarakstā ir minēts, ka SOPA programma dod iespēju pārbaudīt klienta datus VID, tomēr 25 no pētījumā iekļautajām pašvaldībām nav noslēgts līgums par regulāru informācijas apmaiņu. Viena republikas pilsēta atšķirībā no pārējām 25 pašvaldībām neizmanto SOPA programmu.

Sistēma SOPA dod iespējas pārbaudīt klientu sniegtās ziņas šādos valsts reģistros:

- Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP) Iedzīvotāju reģistrs;
- Valsts vienotā datorizētā zemesgrāmata (VVDZ);
- Ceļu satiksmes drošības departamenta (CSDD) informācijas sistēma;
- Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA) informācijas sistēma;
- Valsts izglītības informācijas sistēma (VIIS);
- Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) informācijas sistēma BURVIS;
- Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijas (UGFA) informācijas sistēma;
- Valsts zemes dienesta (VZD) Kadastra reģistrs;
- Valsts ieņēmumu dienesta (VID) informācijas sistēma (klientu darba vietas);
- Grāmatvedības informācijas sistēmas HORIZON;
- Banku maksājumu uzskaites sistēmas (datu apmaiņa abos virzienos).

2.5.4 Citas institūcijas

Sadarbība ar citu pašvaldību sociālajiem dienestiem

Saskaņā ar SD vadītāju sacīto ikdienā viņu darbā notiek nepārtraukta informācijas apmaiņa ar blakus novadu sociālajiem dienestiem, un šī sadarbība ir ļoti laba.

Kā galvenās sadarbības jomas tika minētas:

1. Vadības kvalitātes uzlabošana:
 - Semināru, telefonkonferenču vai sanāksmju rīkošana tādos jautājumos, kā:
 - Darba organizēšana;
 - Neskaidrību gadījumos normatīvā regulējuma pārrunāšana;
 - Darba procesa uzlabošana.

– Citu veidu pakalpojumu nodrošināšanas pilnveidošana;

2. Sadarbība klientu interesēs:

- Apsekot klientu, kas faktiski dzīvo blakus novadā, bet ir deklarēts citā novadā. Atbilstoši sociālais darbinieks lūdz blakus pašvaldības sociālā darbinieka palīdzību apsekošanas procesā.

Interviju gaitā visi SD vadītāji norādīja, ka SD ir cieša un laba sadarbība ar tādām valsts un pašvaldību institūcijām kā Valsts un pašvaldības policija, tai skaitā Valsts policijas Nepilngadīgo lietu inspekcija, skolas, ārstniecības iestādes, Valsts probācijas dienests, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija u.c..

Ģimenes ārsti

Līdzdarbības pasākumu kontekstā GMI pabalsta saņēmējiem tiek prasīts iesniegt ģimenes ārsta izziņu par to, ka SD klienta līdzdarbība sabiedriskajos darbos nav iespējama veselības stāvokļa dēļ. 4 pašvaldības no dažādiem reģioniem (1 republikas pilsēta, 1 lielais novads, 2 vidējie novadi – 15,3% no 26) uzskata, ka brīžiem šīs izziņas no ģimenes ārsta tiek sagatavotas un izsniegtas formāli, neizvērtējot pēc būtības pabalsta saņēmēja veselības stāvokli, kā arī ģimenes ārsti nav ieinteresēti dalīties ar informāciju par pacientu patieso veselības stāvokli ar SD darbiniekiem. SD pārstāvji norādīja, ka vēlētos ciešāku sadarbību ar ģimenes ārstiem.

Tāpat arī, lai SD spētu nodrošināt efektīvu prevenciju, nepieciešams aktualizēt jautājumu par ārstniecībā iesaistīto personu profesionālās līdzdalības celšanu, ar ko jāsaprot, ja ārstniecībā iesaistītā persona identificē, ka tās pacients saskaras ar jebkāda veida sociālajām problēmām (piem., ginekologs konstatē vardarbības sekas, ģimenes ārsts novēro, ka pacients veic veselības stāvoklim neatbilstošu darbu vai nespēj sevi nodrošināt ar atbilstošu uzturu utt.), tiek informēts sociālais dienests, kas piedāvā savus pakalpojumus atbilstošai personai sociālās problēmas risināšanai. Tādējādi tiktu veicināta gan starpprofesionāļu un starpinstitūciju sadarbība padziļinātā līmenī, gan attīstīti prevencijas pasākumi sociālo problēmu novēršanai un ilgstošos sociālo problēmu seku ietekmi uz klienta situāciju.

Latvijas Komercbanku Asociācija

Tiesību akti paredz, ka par trūcīgu nevar atzīt personu, kurai ir naudas līdzekļu uzkrājumi, tomēr SD nav iespēju izsekot, cik klientam ir bankas konti un kāds ir to atlikums. Intervijās tika norādīts, ka saskaņā ar SD noteiktajām procedūrām klientam tiek pieprasīts iesniegt visu savu banku kontu izdrukas par noteiktu laika periodu. Tomēr klientam pastāv iespēja iesniegt viena bankas konta apgrozījumu, faktiskos darījumus veicot citā bankas kontā. Tiek norādīts, ka iesniegto konta izdruku apstrāde ir laikietilpīga un apgrūtināša, jo klienti piekopt dažādas stratēģijas, pamatojot naudas kustību bankas kontā. Pēc dažu respondentu domām informācijas ieguve par bankas kontiem var atrisināt tikai, ieviešot atbilstošas izmaiņas normatīvajos aktos, piemēram, ar normatīvo aktu palīdzību nodrošinot pieeju Latvijas Komercbanku Asociācijas informācijai par klienta atvērto kontu esamību.

3 Sociālā dienesta klients

SPSP likuma izpratnē SD klients ir persona, kas saņem sociālos pakalpojumus vai sociālo palīdzību. Šī pētījuma ietvaros tika aptaujāti 1013 respondenti, no kuriem 817 ir sociālās palīdzības pabalstu saņēmēji. Kopējais aptaujāto mājsaimniecībā esošo personu skaits ir 2546.

Lai spētu identificēt klienta mērķgrupu, pētāmajās pašvaldībās tika identificēti klientu raksturlielumi, kuri visvairāk ir vērsušies pēc sociāliem pabalstiem pēdējo piecu gadu laikā. No 26 pašvaldību klienta iezīmju raksturojuma kopā tika identificētas tādas mērķu grupas, kā:

- Maznodrošinātās ģimenes ar bērniem (ieskaitot daudzbērnu ģimenes, nepilnās ģimenes);
- Pirmspensijas vecuma personas;
- Pensionāri;
- Jaunieši;
- Ilgstošie (12 mēneši un ilgāk) bezdarbnieki;
- 1 cilvēka mājsaimniecības ar atkarības problēmām;
- Personas ar invaliditāti.

Sniedzot atbildi uz jautājumu, vai klientu profils ir mainījies pēdējo 5 gadu laikā, tika atzīts, ka klientu profils nav mainījies vai arī izmaiņas ir bijušas minimālas. Jāņem vērā, ka tādi raksturlielumi, kā pensijas vecums, invaliditāte un daudzbērnu ģimenes statuss, ir nemainīgi. Taču, ja runā par bezdarba ilgumu, atkarības problēmām utt., tad tie jāskata kā mainīgi lielumi, kurus laika gaitā ir iespējams mainīt.

Papildus, interviju gaitā tika apkopoti atsevišķi komentāri par sociālā dienesta klientiem un tos raksturojošām iezīmēm. Atsevišķi novērojumi bija:

- Vienā lielajā novadā (3,8% no 26) atzina, ka pirmskrīzes periodā lielāka klientu grupa bija pensionāri, savukārt kopš 2011. gada tās ir maznodrošinātās ģimenes ar bērniem, tajā skaitā nepilnās strādājošās ģimenes.
- Citā vidējā novadā (3,8% no 26) raksturoja, ka 2012. gadā pensionāru pabalstu pieprasītāju skaits ir palielinājies, turpretī jaunieši kā klienti ir samazinājušies, skaidrojot to ar apsvērumu, ka daudzi jaunieši ir izbraukuši no Latvijas.
- Vienā no Vidzemes novadiem (3,8% no 26) ir palielinājies ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars.

Interviju rezultātā tika noteiktas galvenās iedzīvotāju sociālās grupas un to iezīmes, kas raksturo sociālā dienesta klienta profilu. Šīs grupas ir šādas:

- **Mazajos novados** vidēji 60% ir ģimenes ar bērniem, pirmspensijas vecuma cilvēki aptuveni ir 15%, pensionāri 10%, jaunieši 10%, personas ar atkarības problēmām 5%.
- **Vidējos novados** ģimenes ar bērniem ir procentuāli augsts rādītājs, kas svārstās no 40 – 80%, pirmspensijas vecuma personas no 10 – 40%, maznodrošinātie pensionāri 10% - 30%, jaunieši 10%, pieminot, ka ilgstošie bezdarbnieki un personas ar atkarības problēmām ir vidēji no 5% līdz pat 45%.
- **Lielajos novados** ģimenes ar bērniem un pirmspensijas vecuma personas ir proporcionāli vienāds, t.i. 30% - 40%, pēc tam nāk vieninieki ar atkarības problēmām, tostarp arī ilgstoši bezdarbnieki, jaunieši un pensionāri.
- **Republikas pilsētās** situācija ir ļoti līdzīga, kur aptuveni 60% - 75% ir ģimenes ar bērniem, pensionāri aptuveni 20% un ilgstošie bezdarbnieki (vieninieki) 5%.

3.1 SD klienta profils un mājsaimniecības sastāvs¹⁶

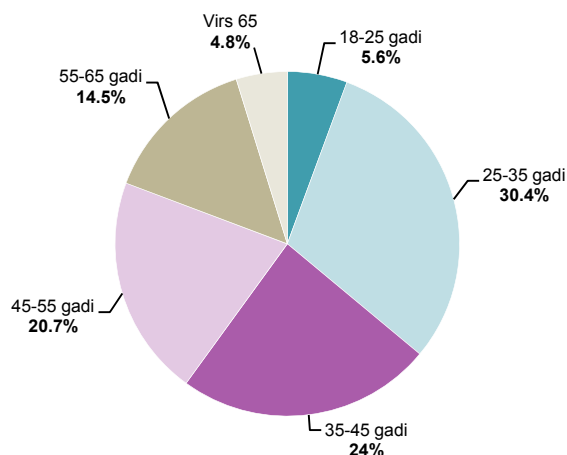
Mājsaimniecība pēc būtības ir *ekonomiska vienība*, kas sastāv no kopā dzīvojošām personām, kuras rada kopēju saimniecību. Saskaņā ar ANO definīciju mājsaimniecība var sastāvēt no vairākām ģimenēm vai no vienas vai vairākām ģimenēm kopā ar vienu, vairākām personām, kas nav saistītas ar radniecību. Mājsaimniecību var definēt šādi – vienā mājoklī pastāvīgi dzīvojoša atsevišķa persona vai personu kopums, kuras uztur kopīgu saimniecību.

Aptaujāto klientu profils un mājsaimniecības sastāvs tika analizēts šādos šķērsgriezumos:

- Vīriešu un sieviešu īpatsvars;
- Respondentu iedalījums vecuma grupās;
- Vīriešu un sieviešu īpatsvars salīdzinājumā pa vecuma grupām un pašvaldību iedalījumiem;
- Aptaujāto klientu izglītības līmenis un to izglītība pilsētas, lauku un pašvaldību iedalījumā;
- Aptaujāto klientu mājsaimniecības iedalījums, un mājsaimniecības iedalījums pa reģioniem un pašvaldību grupām.

Apkopojot anketu rezultātus, 3/4 jeb 74,4% no pētījumā aptaujātajiem respondentiem ir sievietes un tikai 25,6% vīrieši. Šie rezultāti apstiprina SD vadītāju sacīto, ka SD klientu starpā ir vairāk sieviešu nekā vīriešu.

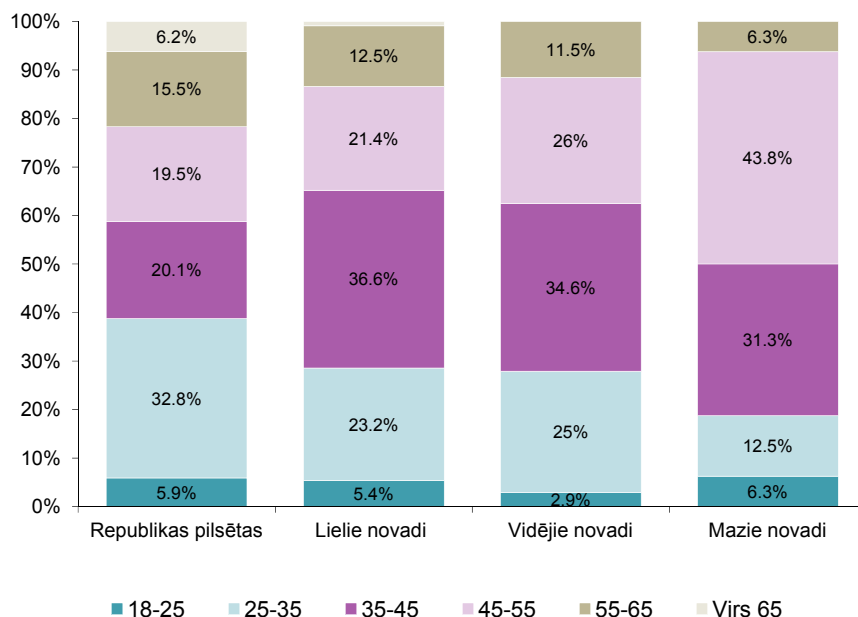
9. attēls: Klientu iedalījums pa vecuma grupām

9. attēlā var redzēt, ka vislielākais procentuālais īpatsvars ir vecuma grupā no 25-35 (30,4%), pēc kura seko vecuma grupa 35-45 ar 24%, kas parāda, ka darbaspējīgā vecuma klientu skaits ir liels salīdzinājumā ar pirmspensijas un pensijas vecuma klientu grupām. Taču jāņem vērā apstāklis, ka procentuāli lielākais īpatsvars vecumā no 25-35 (30,4%) gadiem ir reproduktīvais vecums, kas nozīmē, ka šinī vecumā SD klientiem ir nepilngadīgie apgādājamie, kas prasa papildus līdzekļus mājsaimniecības nodrošināšanai. Jāņem vērā situācijās, kad vecāki strādā, taču nespēj ar savu atalgojumu nodrošināt mājsaimniecības vajadzības, kā arī tie gadījumi, kad ģimenē viena vai vairākas personas ir bezdarbnieki.

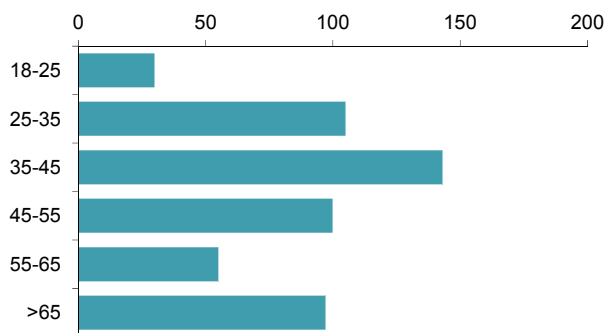
¹⁶ Turpmākā datu analīze šī pētījuma darba daļai ir balstīta uz anketu datu apkopojumu.

10. attēls: Klientu iedalījums vecuma grupās (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)

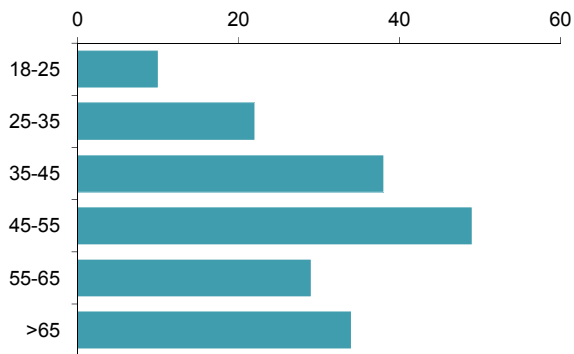
Vērtējot respondentu vecuma iedalījumu sadalījumā pa pašvaldību izmēriem, kā redzams 10. attēlā, republikas pilsētās lielākais īpatsvars (32,8%) ir vecuma grupai 25-35, lielajos novados (36,6%) un vidējos novados (34,6%) - vecuma grupai 35-45, savukārt, mazajos novados lielākais īpatsvars ir vecuma grupai 45-55 – 43,8%. Apkopotajos rezultātos arī ir vērojams tas, ka mazajos novados jaunieši vecuma grupā no 18 līdz 25 gadiem veido procentuāli augstāko īpatsvaru (6,3%) salīdzinājumā ar pārējām pašvaldību grupām, lai gan republikas pilsētās procentuālais īpatsvars (5,9%) tikai mazliet atpaliek no mazo novadu pašvaldībām. No anketu apkopotajiem rezultātiem var izdarīt secinājumu, ka jauniešu bezdarbs ir problēma ne tikai mazajos novados, bet arī republikas pilsētās.

11. attēls: Sieviešu klientu skaits pēc vecuma iedalījuma

11. attēlā var redzēt, ka sieviešu lielākais īpatsvars ir vecumā no 35 – 45 (26,9%), savukārt, salīdzinoši mazs tas ir vecuma grupā 18 – 25 (5,6%), kas apstiprina, ka jaunieši studē, strādā vai ir izbraukuši no Latvijas. Tajā pašā laikā arī šis mazais īpatsvars norāda uz problēmu, ka jau šādā agrā vecumā jaunieši griežas pēc sociālās palīdzības. Vecuma grupa no 25 līdz 35 gadiem veido 19,8% no kopējā pētījumā iekļauto respondentu skaita, 45-55 tie ir 18,8%, 55-65 tie ir 10,3% un >65 18,3%.

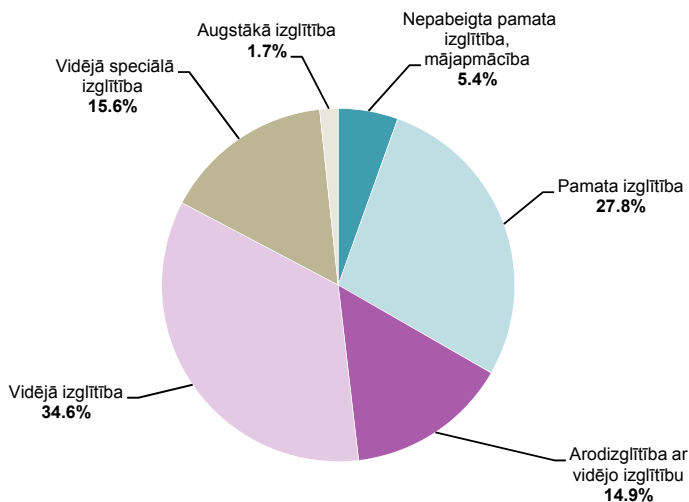
12. attēls: Vīriešu klientu skaits pēc vecuma iedalījuma

12. attēlā ir redzams, ka lielākais vīriešu īpatsvars ir vecuma grupā 45 – 55 (26,9%). Arī pensionāri kā klientu grupa (18,6%) veido lielu daļu no aptaujātajiem respondentiem, kas, savukārt, var norādīt uz nepietiekamu pensijas apmēru un finanšu līdzekļu trūkumu veselības aprūpes izdevumiem. Vecuma grupā no 18 līdz 25 gadiem pētījumā iekļauto respondentu procentuālais īpatsvars ir 5,4%, 25-35 tie ir 12%, 35-45 tie ir 20,8%, un pirmspensijas vecumu grupā (55-65) tie ir 15,9%.

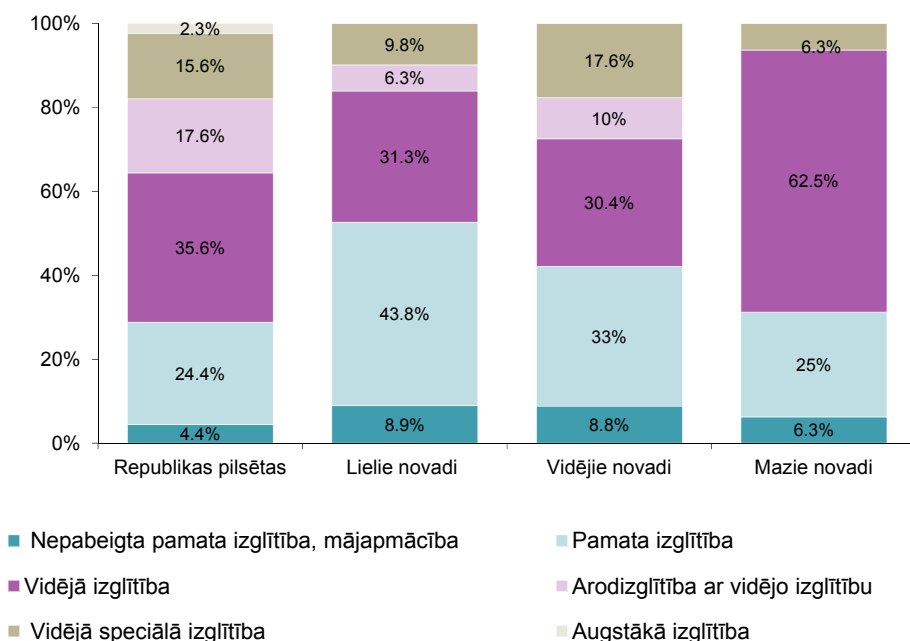
Salīdzinot 11. un 12. attēlu, dzimuma iedalījums pēc vecuma grupām ir līdzīgs, taču jāņem vērā, ka kopējais sieviešu respondentu skaits ir lielāks par pusi. Piemēram, salīdzinot vīriešu/sieviešu vecuma grupu 25-35, no kopējā respondenta skaita šajā vecuma grupā 4/5 ir sieviešu, kas liek noprast par nepilnām ģimenēm ar bērniem (vienuļās māmiņas ar bērniem). Arī salīdzinot 11. un 12. attēla īpatsvara attiecību starp jauniešiem un pensionāriem, redzams, ka pensionāru skaits trīs reizes pārsniedz jauniešu respondentu skaitu.

13. attēls: Klientu izglītība

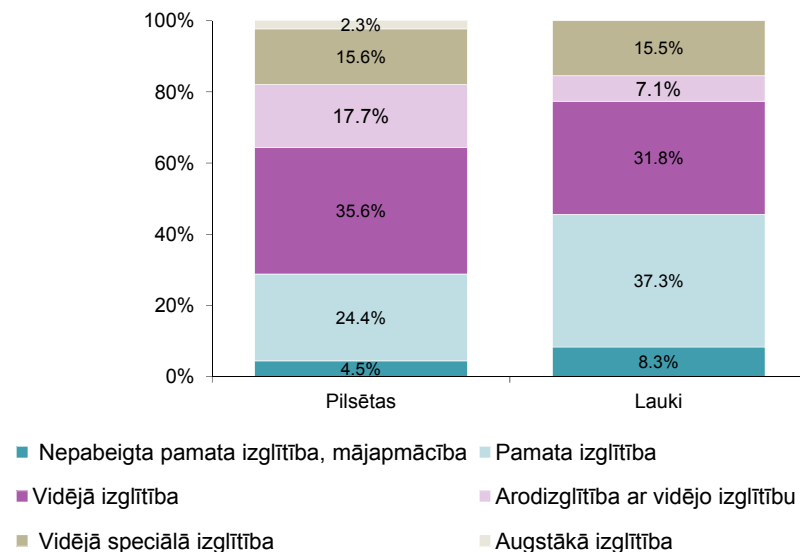
13. attēlā ir atspoguļoti iegūtie dati par anketēto personu izglītības līmeni. Kā redzams 13. attēlā, lielāko īpatsvaru veido respondenti, kuriem ir vidējā izglītība (34,6%), kā arī 27,8% respondentu ir tikai pamatzglītība (pabeigtas 9. klases), savukārt, tikai 1,7% ir augstākā izglītība. Šie apkopotie rezultāti liek secināt, ka sociālās palīdzības klientiem pārsvarā ir zems izglītības līmenis.

14. attēls: Klientu izglītība (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)

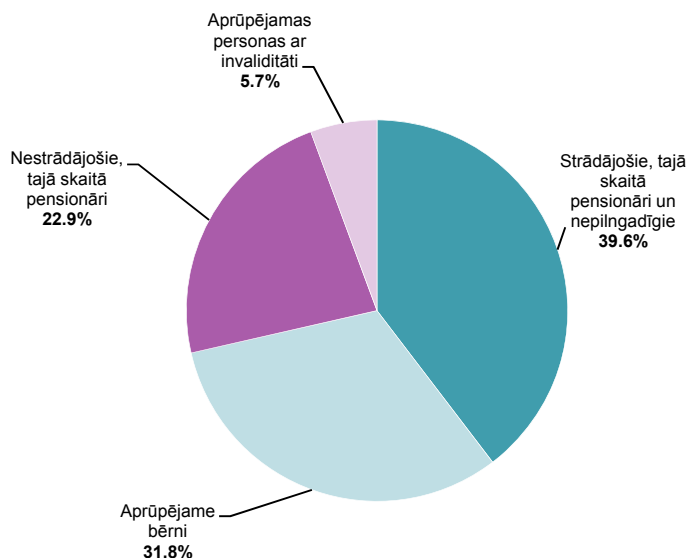
Analizējot respondentu izglītību sadalījumā pa pašvaldību izmēriem, 14. attēlā var redzēt, ka respondenti galvenokārt ir vai nu vidējā izglītība, vai pamata izglītība. Vidējā izglītība veido lielāko īpatsvaru gan mazajos novados (62,5%), gan republikas pilsētās (35,6%), savukārt, pamata izglītība procentuāli veido lielāko īpatsvaru vidējos novados (30,4%) un lielajos novados (43,8%). Tikai (2,3%) republikas pilsētu respondentiem ir augstākā izglītība, savukārt nepabeigta pamata izglītība katrā no pašvaldību grupām svārstās no 4,5% līdz 8,9%. Tas liek noprast par SD klientu zemo izglītības līmeni, vai arī iegūto arodizglītību, kura nav pieprasīta esošajā darba tirgū.

15. attēls: Klientu izglītība (sadalījumā lauki/ pilsētas)

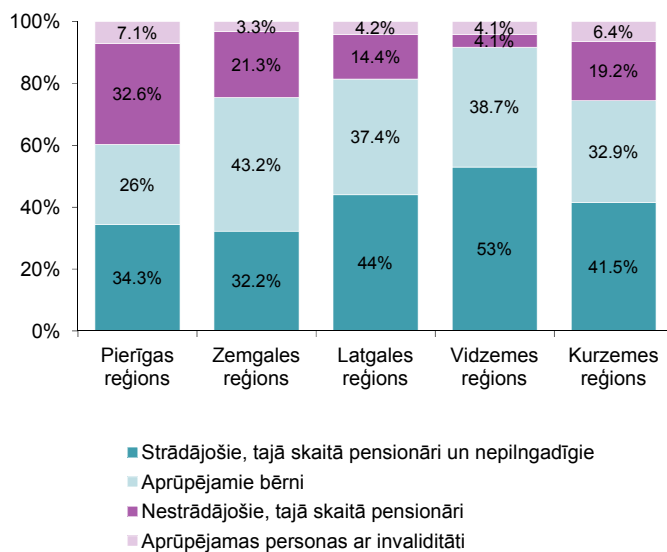
Ja salīdzina izglītības līmeni sadalījumā pilsētās un lauki (15. attēls), tad 45,6% lauku teritorijā dzīvojošo klientu ir ar zemu izglītības līmeni. Tāpat, salīdzinot ar pilsētu, nepabeigta pamata izglītība pilsētās (4,5%) ir uz pusi mazāk kā lauku teritorijās dzīvojošiem sociālās palīdzības klientiem (8,3%), savukārt, augstākā izglītība lauku teritorijā dzīvojošiem klientiem šī pētījuma ietvaros nav statistiski nozīmīga.

16. attēls: Pētījumā iekļauto klientu mājsaimniecībās ietilpstošo personu grupas

16. attēla apkopotie dati parāda vienu no sociālajām problēmām – strādājošo nabadzību, kur 39,6% respondenti vai to ģimeņu locekļi ir strādājošas personas un vienlaikus sociālās palīdzības klienti. Visām minētām grupām ir sociāli ekonomiskie apgrūtinājumi un ierobežotas iespējas mainīt sociāli ekonomisko statusu.

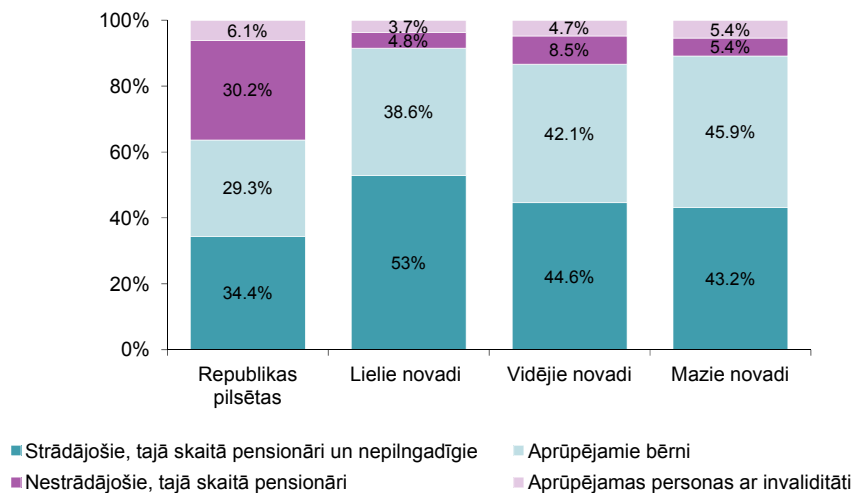
17. attēls: Mājsaimniecībās ietilpstošo personu grupu sadalījums pa reģioniem

17. attēlā salīdzinājumā pa reģioniem vislielākais strādājošo īpatsvars mājsaimniecībā ir Vidzemes reģionā (53%), pēc kura seko Latgales reģions (44%). Latgales reģiona strādājošo sociālās

palīdzības klientu īpatsvars potenciāli ir skaidrojams ar to, ka aprūpējamo bērnu skaits ģimenē ir trešais lielākais rādītājs no visiem reģioniem, kas ir 37,4%. Savā ziņā pārsteidzoši ir tas, ka Rīgas reģionā, kur pēc vispārpieņemtā uzskata darba iespējas ir daudz lielākas, ir tikai 34,3% strādājošie māsaimniecībā, kas ir otrais mazākais rezultāts aiz Zemgales reģiona (32,2%), kas no vienas puses var norādīt uz lielākām algām Rīgā un izteiktāku strādājošo nabadzību ārpus Rīgas, no otras puses tas var norādīt, ka Rīgā cilvēki ir iemācījušies sadzīvot ar saņemamo pabalstu un, iespējams, nelegālo nodarbinātību.

18. attēls: Māsaimniecībās ietilpstošo personu grupas (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)

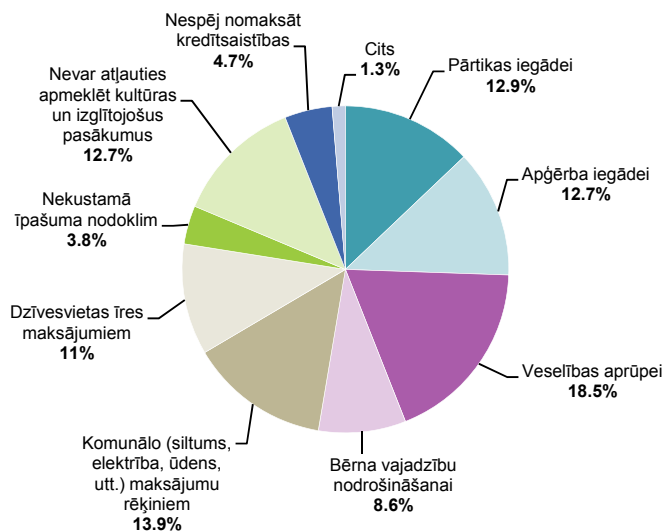

18. attēlā apkopotie dati liecina par to, ka republikas pilsētās procentuāli liels īpatsvars ir nestrādājošās personas (30,2%) salīdzinājumā ar lielajiem novadiem (4,8%), vidējiem novadiem (8,5%) un mazajiem novadiem (5,4%). Papildus ņemot vērā respondentu iedalījumu pa vecuma grupām (skatīt 8. attēlu), kur republikas pilsētās 6,2% bija personas virs 65 gadiem, lielajos novados tikai 0,9%, savukārt vidējos un mazajos novados 0%, jāsecina, ka, lai arī pensijas vecuma personas republikas pilsētās veido lielāku īpatsvaru salīdzinājumā ar pārējām pašvaldību grupām, tāpat ir vērojams augsts darbaspējīgu nestrādājošu SD klientu skaits republikas pilsētās. Tāpat 18. attēlā ir norādīts, ka 53% ir strādājošo īpatsvars (lielie novadi), pēc kura seko vidējie novadi ar 44,6%, mazie novadi ar 43,2% un šajā grupā vismazākais procentuālais īpatsvars republikas pilsētās (34,4%). Lai arī tiek uzsvērts, ka republikas pilsētās darbu atrast ir daudz vienkāršāk, tomēr strādājošo īpatsvars pilsētās salīdzinoši ir vismazākais.

3.2 Mājsaimniecības sociāli ekonomiskā situācija un problēmas

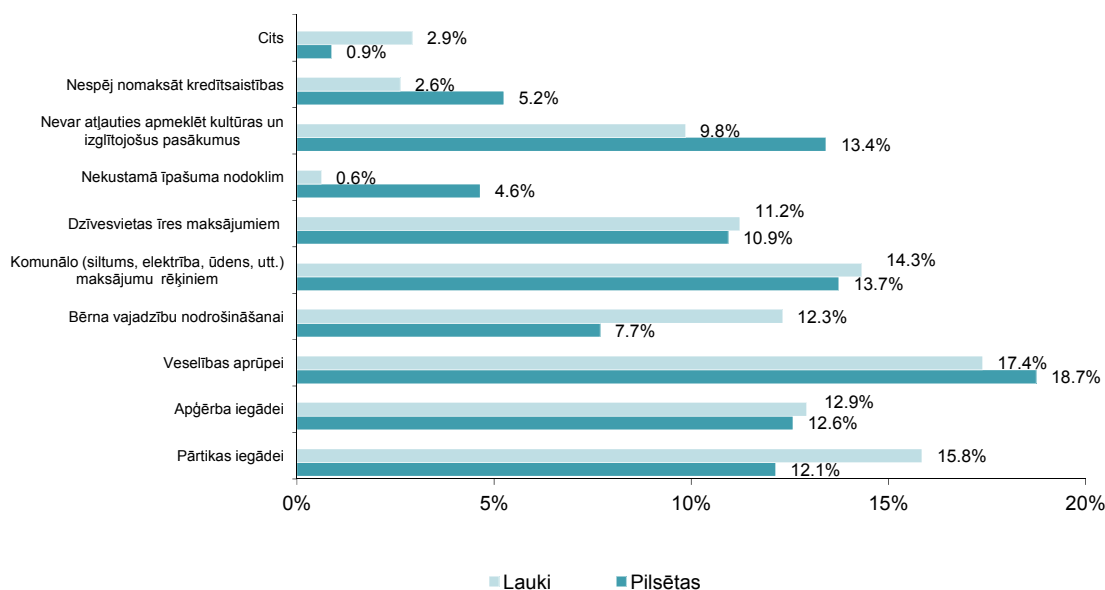
Lai izprastu SD klientu vajadzības un identificētu mājsaimniecības sociāli ekonomiskās situācijas problēmas, tika apkopotas SD klientu atbildes attiecībā uz pašreizējām mājsaimniecības finansiālajām problēmām un vajadzībām, kurām trūkst finanšu līdzekļi.

19. attēls: Pašreizējās materiāli finansiālās problēmas klientu mājsaimniecībās

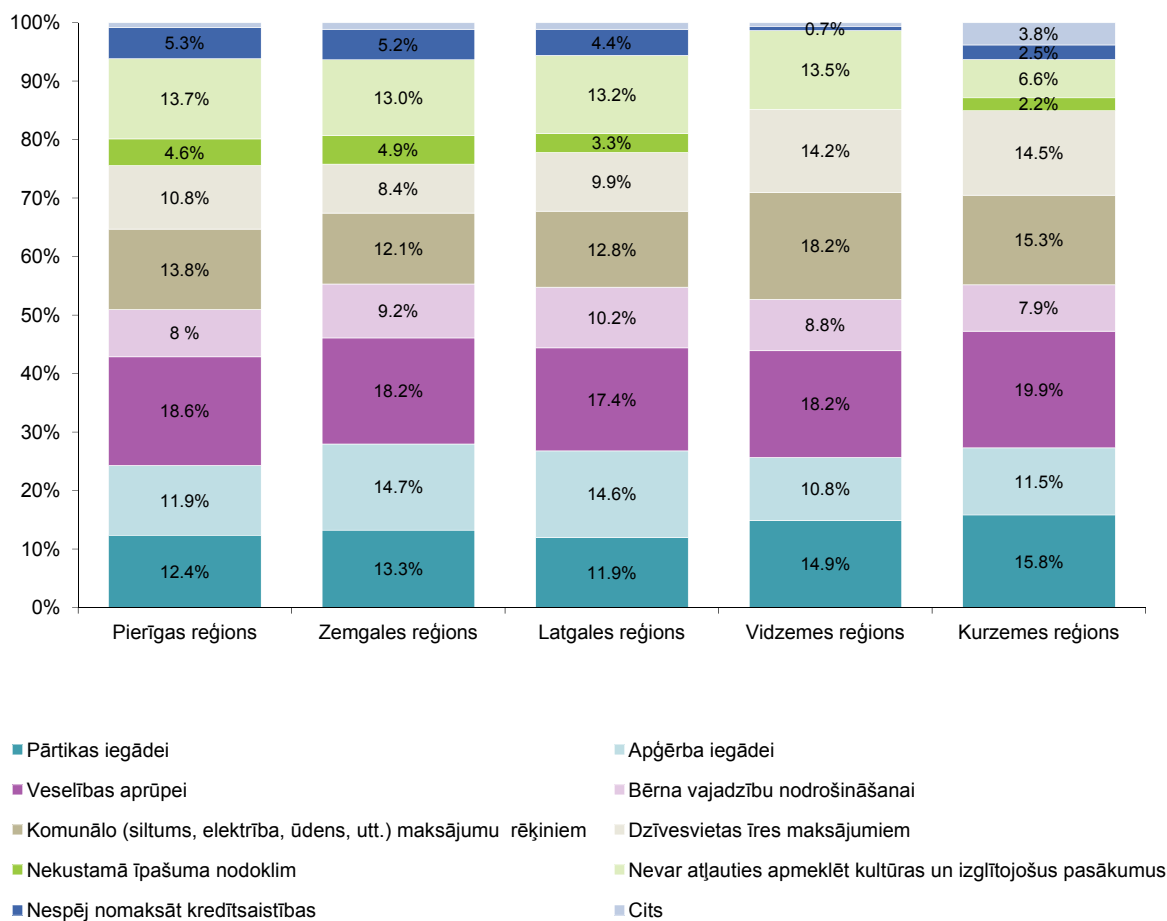
Lai arī sociālās palīdzības sistēmas mērķis ir nodrošināt pamatvajadzību (ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe un obligātā izglītība) apmierināšanu, anketēšanas rezultāti parāda, ka šīs vajadzības sistēmas ietvaros joprojām nav apmierinātas. Proti, vairākums respondentu (69%) nespēj pilnvērtīgi nodrošināt veselības pakalpojumus, pārtikas iegādi, mājokļa komunālos un īres maksājumus. Veselības aprūpes nepieejamība ir īpaši neapmierinoša tendence, jo tas nozīmē apgrūtinājumu pilnvērtīgi sakārtot veselību ar tai sekojošu apgrūtinājumu no jauna integrēties darba tirgū, jo cilvēkam ar veselības problēmām ir grūtāk konkurēt darba tirgū. Šie rādītāji arī liecina par sociālo pabalstu sistēmas nepilnību, jo caur sistēmu transformētie finanšu līdzekļi nespēj pilnvērtīgi nodrošināt maznodrošinātu iedzīvotāju, laukos un pilsētās, pamatvajadzības (skatīt 19. attēlu).

20. attēls: Pašreizējās materiāli finansiālās problēmas klienta mājsaimniecībā (sadalījumā lauki/ pilsētas)

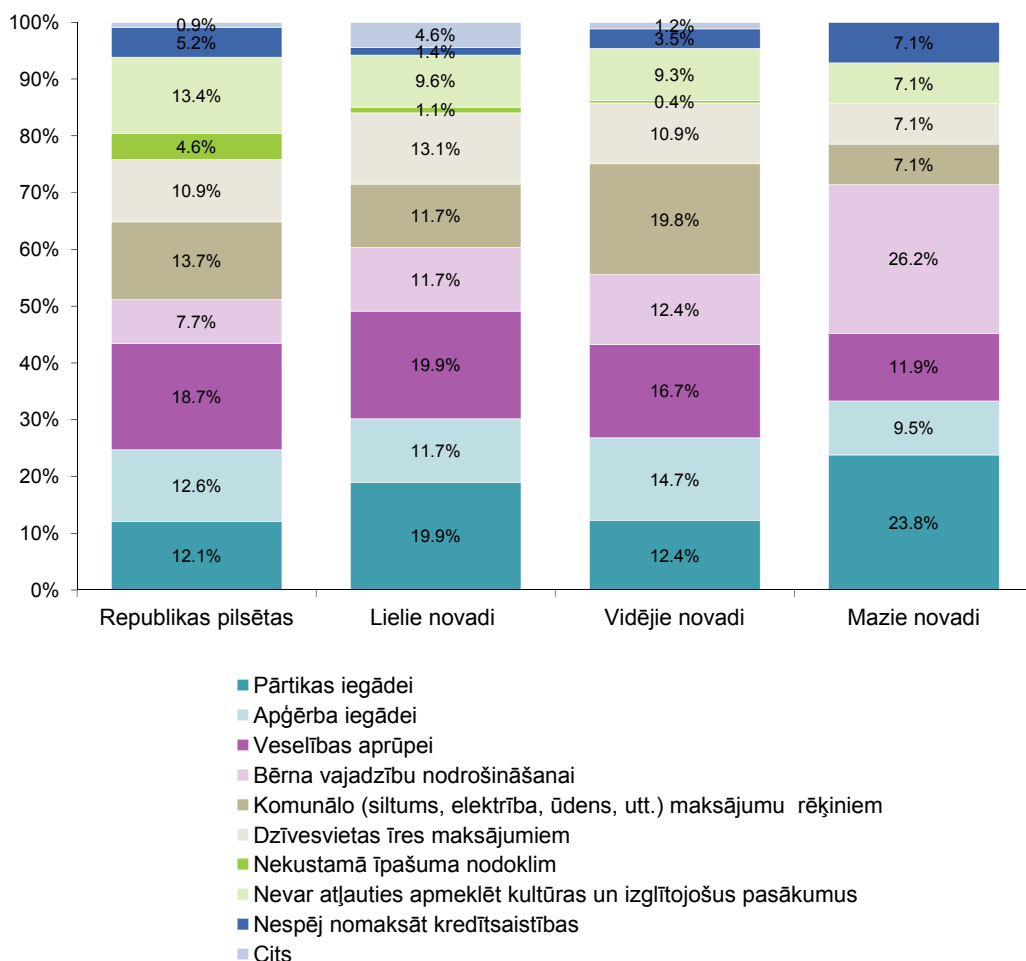
Kā redzams 20. attēlā, nav būtisku atšķirību mājsaimniecību finansiālām problēmām sadalījumā pa pilsētām un laukiem. Divu būtiskāko pamatvajadzību – pārtikas iegāde un bērna vajadzību nodrošināšanas problēma – ir nedaudz izteiktāka laukos, kas potenciāli norāda uz lauku iedzīvotāju zemāku ienākumu līmeni un lielāku bērnu dzimstību, ņemot vērā mājsaimniecības vidējo ģimenes locekļu skaitu salīdzinājumā starp pilsētām (2.76) un lauku (3.23) reģioniem. Turklāt kopumā respondentiem gan pilsētās, gan laukos visvairāk līdzekļu trūkst veselības aprūpei, kā arī komunālo pakalpojumu rēķinu apmaksai.

21. attēls: Pašreizēji materiāli finansiālās problēmas klienta mājsaimniecībā (sadalījums pa reģioniem)

21. attēlā var redzēt, ka visos reģionos izteiktākā finansiāli materiālā problēma ir veselības aprūpe, kura vidēji veido 1/5 daļu no katrā reģionā aptaujātā respondenta, kam seko problēmas pārtikas un apģērba iegādē, kas papildus apstiprina 20. attēla sniegtos rezultātus un finansiāli materiālās problēmas aktualitāti gan visās 26 pašvaldībās kopumā, gan to iedalījumā pa reģioniem. Savukārt, Vidzemes reģionā respondentu mājsaimniecībā nav problēmas ar nespēju nomaksāt kredītsaistības, turpretī tās visizteiktākās ir Rīgas reģionā (5,3%).

22. attēls: Pašreizēji materiāli finansiālās problēmas klienta mājsaimniecībā (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)

Apkopojot 22. attēla iegūto informāciju pēc pašvaldību iedalījuma zemāk, ir uzskaitītas tās 3 būtiskākās grupas, kam šobrīd trūkst finansiālie līdzekļi.

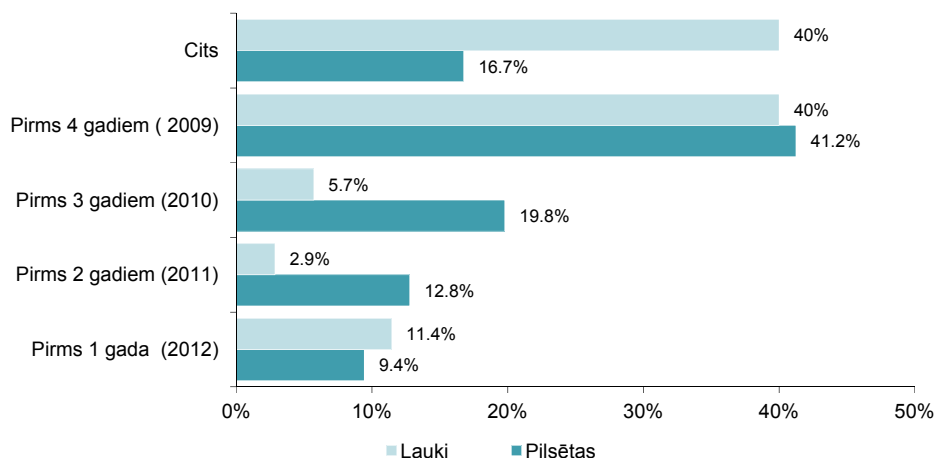
Mazajos novados: (1) Bērnu vajadzību nodrošināšanai (26,2%);
 (2) Pārtikas iegādei (23,8%);
 (3) Veselības aprūpei (11,9%).

Vidēji novadi: (1) Komunālo maksājumu rēķiniem (19,8%);
 (2) Veselības aprūpei (16,7%);
 (3) Apģērba iegādei (14,7%).

Lielie novadi: (1) un (2) Pārtikas iegādei un Veselības aprūpei (19,9%);
 (3) Komunālo maksājumu rēķiniem (13,1%).

Republikas pilsētas: (1) Veselības aprūpei (18,7%);
 (2) Komunālo maksājumu rēķiniem (13,7%);
 (3) Nevar atļauties kultūras un izglītojošus pasākumus (13,4%).

23. attēls: Gads, kad mājsaimniecība sāka izjust materiāli finansiālās situācijas pasliktināšanos (sadalījumā lauki/pilsētas)

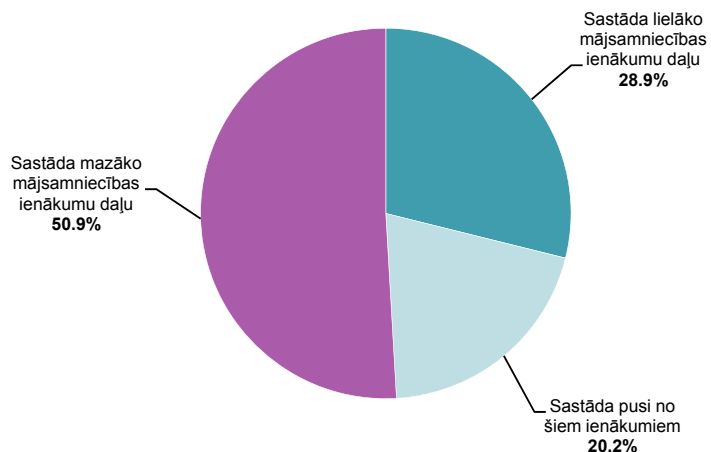

23. attēls norāda uz to, ka materiāli finansiālās situācijas pasliktināšanos lauku teritorijā dzīvojošie sociālās palīdzības klienti sāka izjust jau pat pirms krīzes perioda, kur populārākās atbildes bija – 2007., 2008. vai 90. gadu sākums-vidus. Ņemot vērā to, ka 2009. gadā sākās finansiālā krīze, tad gan lauku, gan pilsētu sadalījumā izteiktākā atbilde sociālās palīdzības klientiem (40%) ir finansiālas situācijas pasliktināšanās 2009. gadā.

3.3 Pabalstu īpatsvars mājsaimniecībā

Šajā sadaļā tiek analizēts pabalstu īpatsvars mājsaimniecības kopējos ienākumos, lai izvērtētu mājsaimniecības finansiālo situāciju kopumā, proti, kādu daļu no vienas mājsaimniecības ienākumiem sastāda pabalsti un kādu – algotā darbā gūti ienākumi.

24. attēls: Pabalstu apmēra īpatsvars sociālās palīdzības klienta mājsaimniecības kopējos ienākumos

24. attēlā ir atspoguļots anketēšanas rezultāts, kur pusei respondentu sociālās palīdzības pabalsti veido mazāko mājsaimniecību ienākumu daļu, kas nozīmē, ka šīm mājsaimniecībām ir arī citi papildu ienākumi, kas nodrošina mājsaimniecības izdzīvošanu. Savukārt, otrai pusei

mājsaimniecību sociālie pabalsti veido lielāko daļu vai apmēram pusi no mājsaimniecības ienākumiem, kas nozīmē, ka tie ir ļoti nozīmīgi mājsaimniecības izdzīvošanai.

Lai analizētu sociālo palīdzības pabalstu saņēmēju atkarību no sociālās palīdzības pabalstiem:

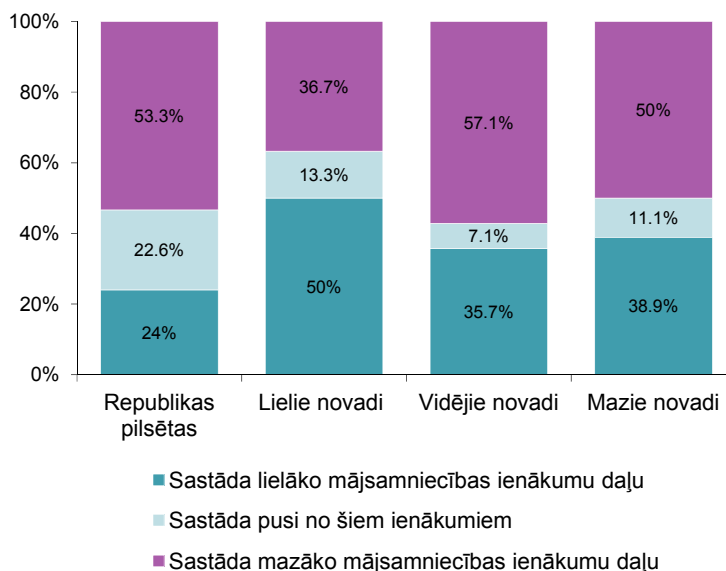
- tika atlasīti tie respondenti, kas anketās uz 4. jautājumu par sociālās palīdzības pabalstu īpatsvaru mājsaimniecības kopējos ienākumos atbildēja, ka tie viņiem veido pusi vai lielāko mājsaimniecības ienākumu daļu;
- tika veikta analīze par to, cik ilgi atbilstošās mājsaimniecības saņem sociālo palīdzību (anketas jautājums 6.2).

Iegūtie rezultāti parādīja, ka 25% no šiem respondentiem, kuru mājsaimniecību ienākumu īpatsvars no sociālajiem pabalstiem veido vismaz pusi un vairāk, sociālo pabalstu saņemšanas ilgums nepārsniedz vienu gadu, savukārt 75% šo respondentu sociālo palīdzību saņem jau ilgāk par vienu gadu.

Savukārt, analizējot visu respondentu sociālās palīdzības saņemšanas ilgumu, tika konstatēts, ka 72% saņem sociālo palīdzību ilgāk par gadu, savukārt, 28% sociālo palīdzību līdz vienam gadam.

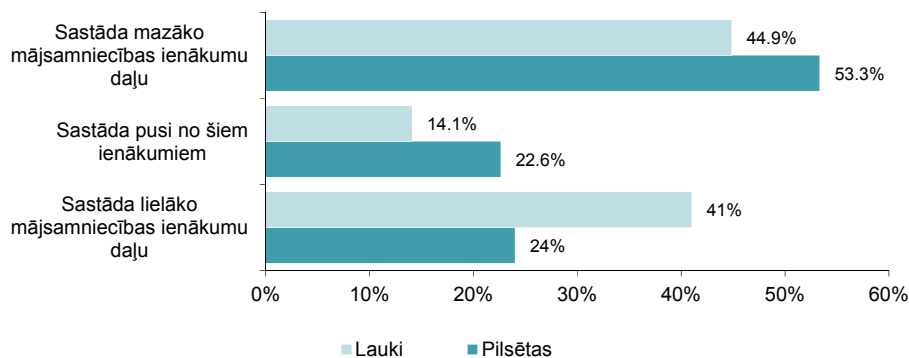
Šie dati norāda uz tendenci, ka sociālās palīdzības klienti, kuriem pabalsti veido lielāku mājsaimniecības ienākumu daļu, biežāk ir ilgtermiņa pabalstu saņēmēji, kas var norādīt uz pieraduma veidošanos un atkarību no sociālās sistēmas palīdzības.

25. attēls: Pabalstu apmēra īpatsvars sociālās palīdzības klienta mājsaimniecības kopējos ienākumos (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)

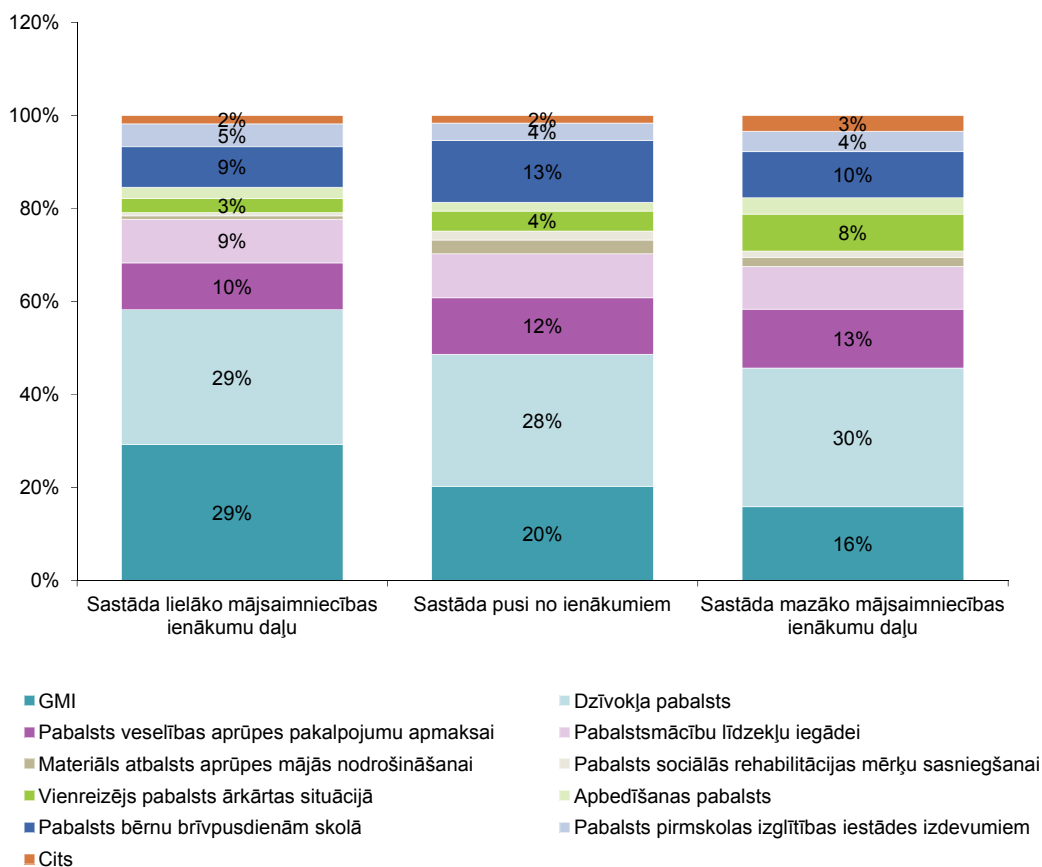
Pabalstu apmērs veido lielāko daļu vai pusi no mājsaimniecības kopējiem ienākumiem lielajos novados (63,3%), mazajos novados (50%), republikas pilsētās (46,6%) un vidējos novados (42,8%), kas saskaņā ar 24. attēlā apkopotajiem rezultātiem apstiprina, ka arī pašvaldību sadalījumā vidēji puse no pētījumā iekļauto respondentu mājsaimniecībām iztieks no sociālās palīdzības izmaksātajiem pabalstiem. Protams, otra daļa pētījumā iekļauto mājsaimniecību pabalsta apmērs veido mazāko ienākumu daļu, kas norāda, ka valsts noteiktā minimālā mēnešalga nav pietiekoša, lai spētu nodrošināt vienu mājsaimniecību, kur ģimenē vidēji ir vismaz 3 cilvēki (t.sk. nepilngadīgs bērns).

26. attēls: Sociālās palīdzības pabalstu īpatsvars kopējos mājsaimniecības ienākumos (sadalījumā pilsētās/lauki)

Kā redzams augstāk, lauku-pilsētu iedalījumā (26. attēls) laukos sociālie pabalsti veido lielāko ieņēmumu daļu salīdzinoši ar klientiem pilsētās, kas, iespējams, ir skaidrojams ar to, ka laukos aprūpējamo bērnu skaits aptaujā iekļautajiem respondentiem ir salīdzinoši lielāks nekā pilsētās, kā arī to, ka darba iespējas tuvu dzīvesvietai ir ierobežotas.

27. attēls: Sociālās palīdzības pabalstu īpatsvars attiecībā pret pabalstu veidiem

27. attēlā ir uzskatāmi parādīts, ka proporcionāli GMI un dzīvokļa pabalsti veido lielāko daļu mājsaimniecības ienākumu (58%), pēc kura seko veselības aprūpes (10%) un izglītības pabalsts (9%). Tāda pati situācija ir vērojama situācijās, kad pabalsti veido pusi vai mazāko ienākumu daļu.

Nepieciešamība pēc GMI pabalsta personām/ģimenēm norāda uz mājsaimniecības akūto krīzes situāciju, kad mājsaimniecības ienākumi ir tik zemi, ka pašvaldības SD jānodrošina GMI. Tas norāda uz situāciju, kad personas mājsaimniecībā ir vai nu ar nepārvaramiem ierobežojumiem (vecums, invaliditāte), vai nestrādā algotu darbu, vai ar esošajiem ienākumiem nespēj pārvarēt noteikto GMI sliekšni.

3.4 Identificētās sociālās problēmas

Sociālās problēmas ir pretrunas starp cilvēka dzīves vajadzībām un to apmierināšanas iespējām konkrētā sociālā sistēmā, kā rezultātā pazeminās vai arī tiek zaudētas cilvēka sociālās funkcionēšanas spējas. Nobriedušā formā šīs pretrunas izpaužas dažādās sociālās novirzēs: ģimenes nestabilitātē, alkoholismā, prostitūcijā, pašnāvības mēģinājumos, nabadzībā, vardarbībā, pusaudžu noziedzībā u.c. Sociālo problēmu kopums un to risināšana ir sociālā darba teorijas un prakses priekšmets. Sociālajām problēmām ir tendence pāraugt seku ķēdē ar destruktīvu ietekmi sociālajās sistēmās, tāpēc sociālo problēmu risināšana ir sabiedriski aktuāla, to uztver un izjūt cilvēki, kas bieži vien ir īpaši viegli ievainojami. Sociālo problēmu sekas izpaužas cilvēku fiziskās un garīgās veselības traucējumos, kurus pavada sociālā izolācija un norobežošanās tendences¹⁷.

3.4.1 Cilvēki ar atkarības problēmām

Atkarība ir biopsihosociāla saslimšana, tāpēc tās veidošanos nosaka¹⁸:

- iedzimtība;
- psiholoģiskā un emocionālā vide ģimenē;
- psiķes īpatnības, depresijas epizodes, subdepresīvs stāvoklis¹⁹;
- draugu vide, kurā tiek lietotas legālas vai nelegālas narkotiskās vielas;
- nelabvēlīgi sociālie apstākļi, neapmierinātība ar dzīvi, tomēr arī īpaši labvēlīgi dzīves apstākļi nosaka vielu lietošanas iespējamību;
- bezdarbs, daudz brīva laika, pārslodze;
- viegla alkohola, narkotiku, azartspēļu un jauno tehnoloģiju pieejamība, urbanizācijas pakāpe.

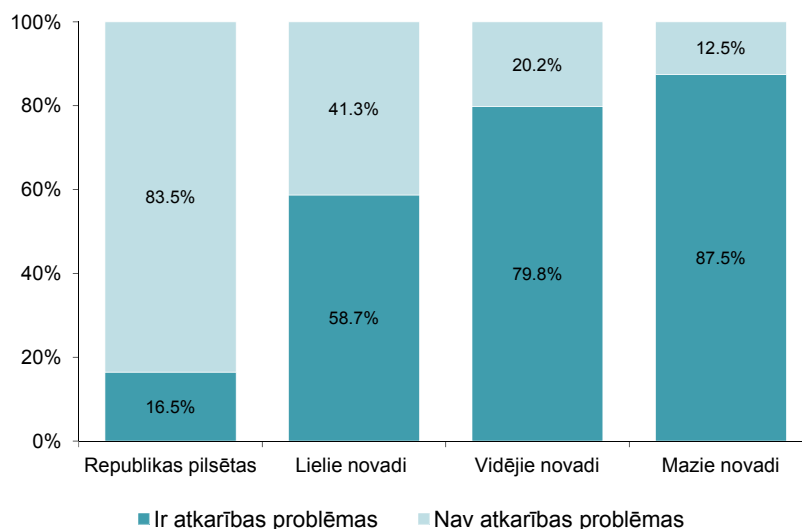
Interviju un anketēšanas rezultāti liecina par to, ka atkarība, galvenokārt alkoholisms, ir liela problēma visos 26 (100%) novados, un šie klienti izteikti pieder pie vienas personas mājsaimniecības profila.

¹⁷ Sociālā darba terminoloģijas vārdnīca. – R.: SDSPA Attīstība, 2000. – 250; 208.lp.

¹⁸ <http://www.atlants.lv/referats/atkaribu-veidi-un-to-sekas/388401/>

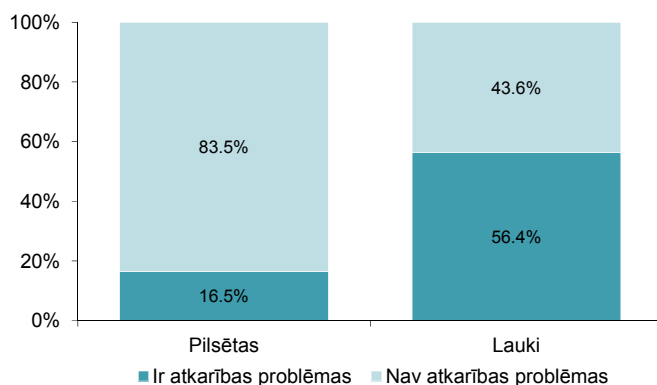
¹⁹ Vismaz 2 gadus ilgs **subdepresīvs stāvoklis**, kas nesasniedz vieglas depresīvas epizodes smagumu.

28. attēls: Atkarības problēmas aptaujāto klientu mājsaimniecībā (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)

28. attēlā ir redzams, ka mazo novadu (87,5%) un vidējo novadu (79,8%) respondentu mājsaimniecībās ir problēmas ar atkarību, kas viennozīmīgi ir ļoti augsts rādītājs, savukārt, šī problēma ir aktuāla tikai 16,5% republikas pilsētu respondentu mājsaimniecībās.

29. attēls: Atkarības problēmas aptaujāto klientu mājsaimniecībā (sadalījumā lauki/ pilsētas)

Apvienojot novadus un salīdzinot tos pret republikas pilsētām, ir skaidri redzams, ka problēmas ar atkarību dominē tieši lauku teritorijā dzīvojošiem sociālās palīdzības klientu mājsaimniecībām (56,4%), un tikai 16,5% pilsētā dzīvojošie respondenti atzīst, ka ir atkarības problēmas (sk.42. attēlu).

Sarunā ar SD vadītājiem par šo specifisko klientu grupu 3 pašvaldības amatpersonas un 10 sociālā dienesta vadītāji uzskata (50% no 26), ka *ar likumu ir jāaizliedz piešķirt pabalstu naudas veidā* tiem, kuriem ir atkarības problēmas, tā vietā nodrošinot nauda izmaksājamo pabalstu natūras veidā, piemēram, GMI pabalstu izmaksājot natūrā, tādējādi nodrošinot, ka nauda netiek izlietota citiem mērķiem. 2 pašvaldības pārstāvji (7,6% no 26) atzina, ka jāmotivē šīs personas doties uz Straupes

narkoloģisko slimnīcu²⁰, lai izārstētos, nevis nodrošināt ar GMI pabalstu, kas veicina tikai tālāku klienta degradāciju, patērējot atkarību izraisošas vielas. Kā veiksmīgs piemērs tiek uzskatīts vienā no mazajiem novadiem iedibinātā prakse pieprasīt uzrādīt čekus, tādējādi sekojot līdž, kā piešķirtais pabalsts ticis iztērēts.

5 SD vadītāji (1 republikas pilsēta, 2 lielle novadi, 2 vidēji novadi – 19,2% no 26) atzina, ka ir iespējams risināt slimības, kas saistītas ar dažādu veidu atkarībām, bet valstī nav noteikts konkrēts mehānisms, kā kādreiz (piespiedu kārtā) to varēja risināt un ārstēt. Izskanēja tādi ierosinājumi, kā obligātā piespiedu ārstēšana, kodēšana, rehabilitācijas kurss Straupes narkoloģijas slimnīcā, piedāvāt un ar atbalsta grupu palīdzību atbalstīt atkarīgos klientus (Anonīmo Alkoholiku biedrība), nodrošinot šos pakalpojumus bez maksas.

Tiesiskajā izvērtējumā tika norādītas tās 7 pašvaldības (26,9% no 26), kuras nodrošina iespēju saņemt pabalstu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu apmaksai arī tām personām, kurām ir atkarības problēmas. Citviet, piemēram, Daugavpilī, vielu atkarības ārstēšanai nodrošina ar veselības aprūpes pabalstu, kas vidēji ir 50 LVL gadā (skat. 2 nodevuma pielikumu Nr. 1.2), bet šī summa nav pietiekoša, lai izārstētos no atkarības.

Lielā novada domes priekšsēdētājs (3,8% no 26) piebilda, ka bez piespiedu ārstēšanās jārēķinās, ka sabiedrība būs spiesta uzturēt šo sabiedrības grupu. Mazos novados ar šo problēmu var strādāt, cenšoties sasniegt katru personu ar atkarības problēmām personiski un atkārtoti motivēt iesaistīties sociālās aktivitātēs un ārstniecības praksēs. Savukārt, lielajās pilsētās ir atsvešinātības problēma, kur darbojas drīzāk formālās procedūras nevis personiska sadarbība.

Kā atzina viens lielā novada sociālā dienesta vadītājs (3,8% no 26), pirmskrīzes laikā ar alkoholu saistīto problēmu bija mazāk, bet šobrīd arvien aktuālāka problēma kļūst nepilngadīgās personas ar atkarības problēmām. Kopumā 26,4% no pētījumā iekļautajiem respondenta māsasaimniecības locekļiem ir atkarības problēmas.

Minesotas 12 soļu programma

Interviju laikā tika pieminēta arī *Minesotas 12 soļu programma*, ar kuras palīdzību nodrošina atkarīgo pacientu ārstēšanu. Minesotas programma tiek realizēta stacionārā, un tā ilgst 28 dienas²¹.

Minesotas 12 soļu programma²² ir kompleksa, īsa termiņa atkarības slimību psihosociālās ārstēšanas metode, kas nodrošina atgriezeniskās izmaiņas visās atkarīga cilvēka dzīves jomās, un tā ir balstīta uz šādiem principiem:

- atkarība ir primāra, hroniska progresējoša slimība, ko raksturo nespēja kontrolēt atkarības vielas lietošanas vai citu atkarību izraisošu procesu laiku, biežumu, daudzumu un to nevar kontrolēt tikai ar gribasspēku un raksturu;
- atkarība ir fiziska, psihiska, sociāla un garīga slimība, kura rada līdzatkarību ģimenē, darba vietā, jebkurā sociālā vidē.

Atkarība ilgst visu atlikušo mūžu, tādēļ programmas galvenais mērķis ir panākt pacienta dzīves kvalitātes uzlabošanu. Atveseļošanās programma ir darbietilpīgs ārstnieciskais process, kas ir vērstas uz četrām galvenajām cilvēka darbības funkciju grupām – fizisko, psiholoģisko, garīgo un sociālo.

Minesotas 12 soļu programmu – sākot ar 2012. gada novembri piedāvā arī NVA – ilgstošajiem bezdarbniekiem ar atkarības problēmām ir iespēja pieteikties NVA uz šo programmu.

²⁰ Valsts SIA "Straupes narkoloģiskā slimnīca" ir valsts kapitālsabiedrība, kura sniedz medicīnisko palīdzību alkohola atkarības slimniekiem, pārtraucot pacienta sistemātisko un regulāro alkohola lietošanu, atjaunojot viņa darba spējas. Straupes slimnīcā ārsti pacientam nosaka arī terapiju atturības turpināšanai turpmākajā dzīvē.

²¹ <http://www.akrona12.lv/par-mums/minesotas-programma>

²² <http://www.vmnvd.gov.lv/lv/datu-bazes/rstniecib-izmantojamo-medicnisko-tehnolojiu-datu-bze/14-narkologijas-mediciniskie-pakalpojumi/282-pielikumi-izverstie-mediciniskas-tehnologijas-metodes-apraksti-un-citi-materiali/atkaribas-slimibu-arstniecibas-un-mediciniskas-rehabilitacijas-pec-minesotas-12-solu-programmas-mediciniska-te>

Minesotas 12 soļu programmā laika periodā no 2012. gada līdz 2014. gada 31. decembrim plānots iesaistīt 480 bezdarbniekus. Īstenojot atbalsta pasākumus bezdarbniekiem ar atkarības problēmām, plānots, ka 2013. gadā programmā tiks iesaistīts 251 bezdarbnieks, bet 2014. gadā - 229. 2103. gadā tam ir paredzēts finansējums 79,1 tūkstošu latu apmērā, savukārt 2014. gadā – 67,3 tūkstoši latu. Viena bezdarbnieka atkarības problēmu risināšanai tiek atvēlēti aptuveni 403 lati, tai skaitā 140 lati kā pacienta iemaksa un 263 lati par viena bezdarbnieka izmitināšanu un ēdināšanu. Šobrīd, ja pacients ir mazturīgs un tam ir piešķirts trūcīgā statuss, tad valsts daļēji atmaksā ar programmu saistītos izdevumus, t.i., ārstēšanu un pacienta iemaksu, bet uzturēšanās izdevumus pašreiz nesedz, kas ir aptuveni 5 LVL dienā, un ne visi atkarīgie to var atļauties.

3. tabula: Statistika par NVA iesaistītiem bezdarbniekiem *Minesotas programmā*

Iesaistīti bezdarbnieki kopā kopš projekta sākuma	91
t.sk. 2012. gadā	9
2013. gadā	82
no tiem pabeiguši ārstēties	76
pašlaik ārstējās	10
pārtraukuši ārstēties	5
IS BURVIS reģistrētas aktuālas vēlmes	58
t.sk. augusta mēnesī	28
Pēc ārstēšanās zaudējuši bezdarbnieka statusu	22
t.sk. kļuvuši par darba ņēmējiem vai pašnodarbinātajiem	10
nepiedalās IDMP paredzētos pasākumos vai noteiktā dienā nav griezušies NVA	11
Miris	1
Pēc ārstēšanās piedalījušies dažādos NVA pasākumos	75
t.sk. APSD	18
Apmācībās	4
Konkurētspējas paaugstināšanas pasākumos (KPP)	17
Psihoterapeita konsultācijas	3
Psihologa konsultācijas	2
Karjeras plānošanas konsultācijas	61
Iesaistīto vecuma robežas	no 30 līdz 60 gadiem
Diagnoze saistīta ar alkohola lietošanu	91
Diagnoze saistīta ar sedatīvu vai miega līdzekļu lietošanu	1
Diagnoze saistīta ar citu stimulatoru lietošanu	3
Iesaistītas sievietes	32
Iesaistīti vīrieši	59

3.4.2 Nelegālā nodarbinātība

Nelegālā nodarbinātība ir darbību kopums, kur strādājošā persona nav oficiāli noformējusi/-is darba attiecības ar savu darba devēju un kuru rezultātā netiek maksāti algas nodokļi (iedzīvotāju ienākumu nodoklis un sociālās apdrošināšanas iemaksas). Pētījumā lielāka uzmanība tika vērsta uz sociālā pabalsta saņēmējiem, kuri paralēli saņemtajiem pabalstiem nodarbojas ar cita veida nodarbinātību, gūstot blakus ienākumus, kuri neuzrādās VID datu bāze un par kuriem sociālais darbinieks netiek informēts.

Nelegālo nodarbinātību var iedalīt divās grupās – regulārie un gadījuma darbi. Regulārie darbi ir situācija, kad tiek strādāts normāls darba laiks pie darba devēja bez līgumiskām attiecībām vai arī

tiek strādāts oficiāli, bet oficiāli tiek deklarēta tikai daļa no saviem ienākumiem. Savukārt, gadījuma darbi ir darbu veikšana īstermiņā vai arī atsevišķu darbu izpilde. Novados ļoti populāri gadījuma darbi ir piemēram ogošana vasarās vai arī palīdzība lauksaimniekiem lauku darbu veikšanā. Sociālie darbinieki vērsa uzmanību uz to, ka vasarās sociālo pabalstu saņēmēju skaits samazinās, kas norāda uz to, ka ienākumu apjomi ir būtiski lielāki veicot šos darbus, nevis saņemot pabalstus un tiekot iesaistītiem līdzdarbības pasākumos.

Arī paši sociālās palīdzības saņēmēji norāda ka iesaistās nelegālā nodarbinātībā. Tā 4,9% respondentu norāda darbu bez līguma attiecībām, kā izdzīvošanas stratēģiju, ja netiek saņemta sociālā palīdzība, savukārt 13,8% norāda gadījuma darbus ir kā izdzīvošanas stratēģiju (skat. 39. attēlu). Salīdzinājumā ar laukiem, pilsētās ir vērojama lielāka iesaistīšanās nelegālās nodarbinātības aktivitātēs. Tā darbā bez līguma attiecībām, kā savu izdzīvošanas stratēģiju, norāda 6,5% respondentu, kamēr laukos tādu ir tikai 0,6%, savukārt gadījuma darbos pilsētās iesaistās 15,0% respondentu, kamēr laukos tādu ir 10,8% (skat. 40. attēlu). Sadalījumā pa pašvaldību izmēriem atšķirības nav tik lielas starp novadiem, piemēram, gadījuma darbi kā izdzīvošanas stratēģija, ja netiek nodrošināta sociālā palīdzība, republikas pilsētās ir 15,0%, lielajos novados tādu ir 9,6%, vidējos novados 11,7% un mazajos novados 11,1% (skat. 39. attēlu). Tomēr, pastāv šaubas par respondentu motivācijas līmeni uzrādīt anketā savu iesaisti nelegālā nodarbinātībā, atbilstoši pastāv risks ar augstu ticamības pakāpi, ka šāda datu precizitāte ir apšaubāma.

Ir atsevišķas situācijas, kad piemērot maznodrošinātā statusu ir apgrūtināši. Kā norādīja vienas republikas pilsētas (3,8% no 26) pārstāvis, visi vienas industrijas nodarbinātie oficiāli saņem tikai nelielu daļu no saviem ienākumiem un atbilstoši gandrīz visi kļūst par maznodrošinātiem. Pašvaldībai, savukārt, esot apgrūtināši piemērot maznodrošinātā statusu cilvēkiem, kuriem tiešām palīdzība ir nepieciešama. Šīs pašvaldības pārstāvja viedoklis ir tāds, ka nepieciešams uzlabot nodokļu politiku Latvijā, samazinot nodokļus, kā arī asāk vērsties pret visiem nodokļu nemaksātājiem, jo problēmu var atrisināt tikai tad, ja attiecīgās industrijas visas kompānijas sāk maksāt nodokļus, jo, ja to sāk darīt atsevišķs bizness, tad tas zaudēs konkurences cīņā.

Interviju gaitā visās pašvaldības atzina, ka nelegālo nodarbinātību ir grūti kontrolēt un likvidēt bez citu valsts institūciju līdzdarbības. Tika arī norādīts, ka viens no veidiem, kā identificēt nelegālo nodarbinātību, ir sociālajam darbiniekam izziņāt klienta patieso sociālo situāciju. Tomēr problēma ir tajā apstākļi, ka pirmajā intervijā ne vienmēr var iegūt pierādījumus, uz kuru pamata varētu atteikt nepamatotu palīdzības pieprasījumu. Pirmajā un nākamajās intervijās tiek daudz kas identificēts, kā arī nozīmīgs informācijas avots ir apsekošana mājās. Klients tiek apmeklēts mājās atkārtoti, tādējādi mēģinot labāk izprast un novērtēt klienta patieso situāciju, kā arī to, vai ir kādas norādes par nelegālo nodarbinātību. SD vadītāji uzsvēra, ja ir „šaubīgi klienti”, tad tiem tiek pievērsta pastiprināta uzmanība.

8 pašvaldībās nelegālās nodarbinātības un pabalstu saņemšanas problēma ir minimāla. 5 mazajos novados un 3 vidējos novados (30,7%), kur iedzīvotāju skaits ir neliels (līdz 10 000), šī problēma nav tik izteikta vai pat minimāla. Mazajos un lauku teritoriju novados šī problēma nav tik izteikta, jo cilvēki viens otru labi pazīst un zina, kurš pie kā strādā un ko dara ikdienā. Mazajos novados (15,3%) ļoti izteikti ir gadījuma darbi pie kāda saimnieka vai kaimiņa vasaras sezonā. Šajā gadījumā SD sazinās ar šo personu, lai ievāktu papildu informāciju par nopelnīto naudas apmēru, un cenšas noskaidrot šo jautājumu pārrunu laikā ar klientu. Mazajos novados (15,3%) aktīvu informācijas apriti nodrošina biežāka savstarpēja socializēšanās (kaimiņi, draugi, paziņas) un pašvaldības iedzīvotāju sociālā taisnīguma izjūta, jo sociālais darbinieks tiek informēts par cilvēkiem, kas strādā gadījuma darbus. Republikas pilsētās (30,7%) šis mehānisms nav iespējams, un atliek palauties uz formālām procedūrām.

7 pašvaldības (3 republikas pilsētas, 2 lieli novadi un 2 vidējie novadi – 26,9%) uzskata, ka nelegālās nodarbinātības problēmu nevajadzētu risināt sociālajam dienestam, mēģinot „noķert” tos, kuri paralēli saņemtajiem pabalstiem gūst citus ienākumus. Šajā procesā būtu daudz aktīvāk jāiesaistās VID, Nodarbinātības valsts aģentūrai (NVA), Valsts darba inspekcijai un Ekonomikas policijai. Ir jābūt vienotam un noteiktam valsts mehānismam, kas dotu iespēju šos cilvēkus identificēt, kā arī šie nebūtu tie uzdevumi, kuri būtu jāpilda sociālajam darbiniekam, ja likumā noteiktais sociālās palīdzības mērķis ir cits. Sabiedrisko darbu mehānisms jeb sociālās līdzdarbības

pasākumi visu pašvaldību skatījumā ir būtiski cīņā ar nelegālo nodarbinātību, jo pēc SD viedokļa sabiedriskie darbi mazina nelegālo nodarbinātību. Tā kā SD darbiniekiem nav fiziskās kapacitātes veikt „izmeklētāja funkcijas” un to darba tiešajos pienākumos neietilpst nelegālās nodarbinātības faktu identificēšana, SD dienesti vairāk varētu pilnveidot un veicināt sabiedrisko darbu mehānismu sociālā dienesta klientu vidū pašvaldībā.

3.4.3 Strādājošo nabadzība

Saskaņā ar Eiropas Komisijas izmantoto definīciju trūcīgi strādājoši ir cilvēki, kas ir nodarbināti vairāk nekā pusgadu un kuru saņemtie ienākumi tiem izraisa nabadzības risku. Ienākumus aprēķina attiecībā pret mājsaimniecību, kurā cilvēks dzīvo, un tajos iekļauj visus mājsaimniecības locekļu ienākumus, kurus sadala uz mājsaimniecības locekļiem atbilstīgi mājsaimniecības lielumam un sastāvam.²³

Strādājošo nabadzību, tāpat kā nelegālo nodarbinātību, ir iespējams risināt tikai valstiskā līmenī. Intervijās pašvaldību un SD vadītājiem tika jautāts par potenciālo mehānismu, kā palīdzēt strādājošajiem, kuri ar darbu nevar nodrošināt pietiekamus ienākumus sev un savai ģimenei un atrodas zem nabadzības riska sliekšņa. Tika apspriesta iespēja, piemēram, maksājot pusi no GMI pabalsta strādājošiem. Gan pašvaldību priekšsēdētāji, gan SD vadītāji (96,1% no 26) to atzina kā labu motivēšanas mehānismu, lai mazinātu ilgstošo pabalstu saņēmēju skaitu, veicinātu nodarbinātību, un palīdzētu tiem, kuri strādā. Lai gan izskanēja pretarguments no vienas republikas pilsētas (3,8% no 26) par metodes neefektivitāti, jo tika norādīts uz risku, ka uzņēmēji var potenciāli samazināt darba algas apmēru vai daļu no tās izmaksāt aploksnēs, gan savu, gan darba ņēmēja interesēs, lai cilvēki varētu saņemt „strādājošo pabalstu”. Šis mehānisms tiek vērtēts kā potenciāli labs, bet tiek norādīts, ka nepieciešams to izstrādāt tā, lai darba devējam nerastos vēlme un nebūtu izdevīgi izmaksāt algu aploksnē.

3.5 Ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji

Saskaņā ar augstākminēto sociālo problēmu definīciju ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji ir drīzāk nerisināto sociālo problēmu sekas, nevis sociālā problēma tiešā veidā.

15 pašvaldību pārstāvju (6 republikas pilsētas, 3 lielie novadi, 4 vidējie novadi un 2 mazie novadi – 57,6% no 26), tajā skaitā gan SD vadītāji, gan domes priekšsēdētāji norāda, ka kopš 2009. gada pēc pabalstiem izteikti nākot kā pēc ik mēneša algas ar apgalvojumu - *Man pienākas*. Jāatzīst, ka šādā apgalvojumā nav nekādas neprecizitātes, jo, izpildot noteiktas prasības un atbilstot noteiktiem kritērijiem, klientam tiešām pienākas paredzētā sociālā palīdzība. Taču jāņem vērā apstāklis, ka sociālās palīdzības saņemšana paredz arī noteiktus līdzdarbības pasākumus, kurus nereti klienti neuztver kā sociālās palīdzības saņemšanas priekšnoteikumu, kas rada pārpratumus SD darbinieku un klientu starpā.

Dienesta vadītāji atzīst, ka pašreiz realizētā sociālās palīdzības sistēma, viņuprāt, ir vairāk bezrūpīgas dzīves veida pieradinoša sistēma, kur klientu motivācija, lai kaut ko darītu savas sociālās situācijas uzlabošanā, laika gaitā nevis pieaug, bet zūd. Attiecīgi, tādā formā, kādā pašreiz tiek realizēta sociālās palīdzības sistēma, ilgstošie pabalstu saņēmēji netiek stimulēti mainīt savu sociālo statusu.

Ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji tika identificēti katrā pētījumā ietvertajā pašvaldībā, un, kā atzina visi (100%) SD vadītāji, jau ir novērojams *paaudzēs*, kur vecāki māca saviem bērniem, ka iet uz SD un pieprasīt pabalstu ir ātrs un pašsaprotams situācijas risinājums. Šajā klientu grupā ir jūtama cilvēku nevēlēšanās kaut ko savā dzīvē mainīt. Apstākļi, kuri pieļauj un veicina situāciju,

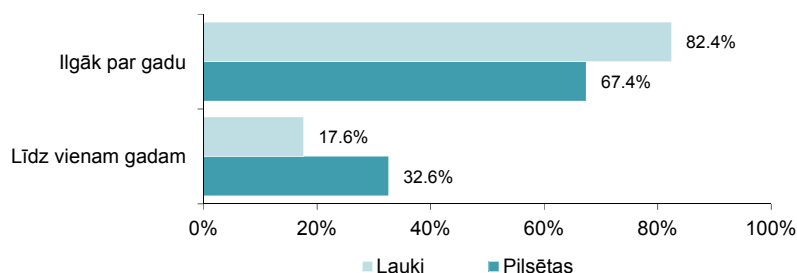
²³ Strādājošo nabadzība Eiropā <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/251/lv/1/EF10251LV.pdf>

ka sociālās palīdzības klients saņem pabalstus vairākus gadus, turklāt vēl paaudzēs, liecina par sociālās palīdzības sistēmas neefektivitāti.

Vecāki ir viens no socializācijas aģentiem bērna attīstības laikā. Redzot noteiktus rīcības un uzvedības modeļus, bērni pārņem un pielāgo tos savā dzīvē, kļūstot pieauguši, tāpēc jāreķinās ar apstākli, ja vecāki ilgstoši sociālo palīdzību liek līdzvērtīgā ienākumu avotā, ka, piemēram, alga, tad nevar gaidīt, ka bērns, kļūstot pieaudzis, nepārņems šādu situācijas interpretāciju.

Vērtējums par klientu motivācijas līmeni dažādās pašvaldībās atšķiras. Minot piemērus no četrām pašvaldību sociālā dienesta vadītājiem (15,3% no 26), vienā nelielā novadā tika novērtēts, ka 50% no visiem pabalstu saņēmējiem nav motivēti, kas ir aptuveni 400 sociālā dienesta klientu, savukārt, citā novadā no aptuveni 2200 klientiem tikai 15% (330) personas nevēlas neko vairs dzīvē mainīt un samierinās ar esošo sociālo statusu. Vienā pilsētā no 3000 sociālās palīdzības saņēmējiem aptuveni 1000 cilvēki ir ilgstošie bezdarbnieki, turpretī Rīgas reģiona nelielā novadā tika atzīts, ka neko nav spējuši palīdzēt 56 cilvēkiem, kuri saņem pabalstus jau 20 gadus. Tas norāda uz pašvaldības sociālo dienestu resursu trūkumu, t.sk., gan cilvēkresursu, gan profesionālo zināšanu, gan atbilstošu pakalpojumu trūkumu. Tāpat tas norāda uz vietējās kopienas un sabiedrības kopumā neizpratni par sociālo problēmu cēloņiem un iespējamiem to risināšanas veidiem.

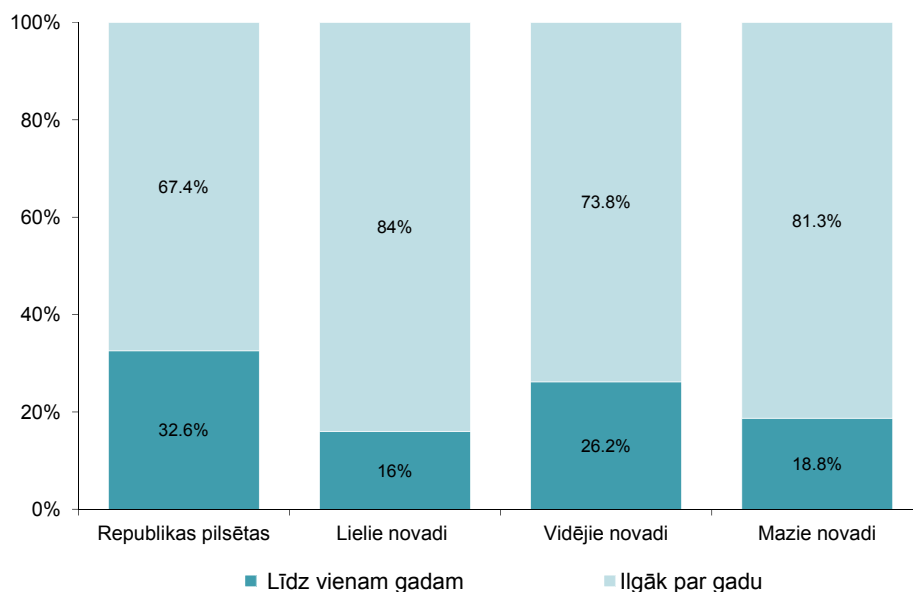
30. attēls: Sociālās palīdzības saņemšanas ilgums (sadalījums lauki/ pilsētas)

Ilgtermiņa bezdarbnieku skaits pieaug, rodas pieradums ģimenes ietvaros un, ja ģimenei ir pabalstu saņemšanas tradīcijas – tas turpinās pat vairākās paaudzēs. Interviju gaitā lielākā daļa pašvaldību pārstāvju norādīja, ka bieži vien nav spējuši motivēt daudz bērnu ģimenes strādāt par minimālo algu, nevis izdzīvot no sociālās palīdzības pabalstiem. Pašvaldības pārstāvju vērtējumā atbilstoša izglītība un atalgojums ir tas, kas var palīdzēt atrisināt šo situāciju. 30. attēlā var redzēt, ka lauku teritorijā 82,4% dzīvojošie respondenti saņem pabalstus ilgāk par gadu, savukārt, no pilsētās dzīvojošajiem respondentiem tādi ir 67,4%. Tas parāda, ka lauku teritorijā dzīvojošo ilgtermiņa sociālās palīdzības klientu²⁴ īpatsvars ir būtiski lielāks nekā pilsētās.

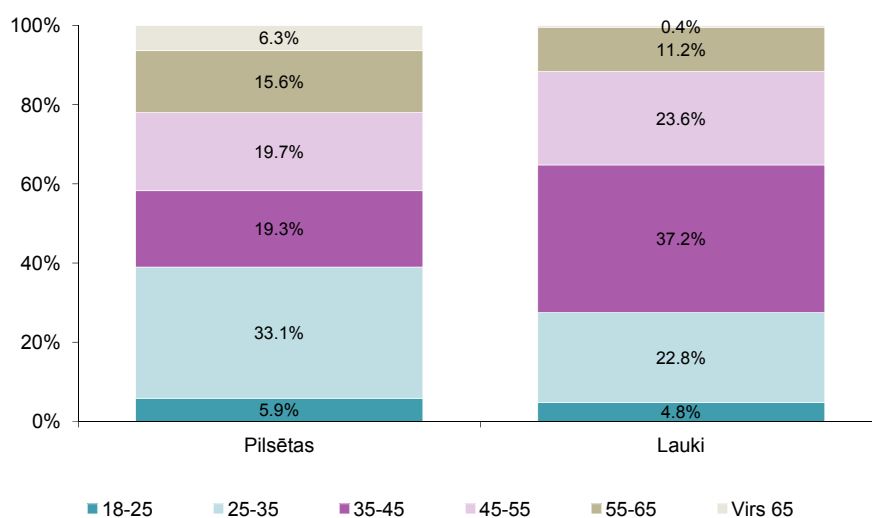
²⁴ Ilgstošie pabalstu saņēmēji ir klienti, kuriem sniedz sociālo palīdzību ilgāk par vienu gadu un sociālais stāvoklis nav uzlabojies.

31. attēls: Sociālās palīdzības saņemšanas ilgums (sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem)

Izvērtējot iegūtos datus pa pašvaldību grupām (31. attēlā), redzams, ka lielākais ilgstošo sociālās palīdzības saņēmēju (ilgāk par 12 mēnešiem) īpatsvars ir lielajos novados (84%), savukārt, vismazākais – republikas pilsētās (67,4%). Tomēr ir jānorāda, ka republikas pilsētās respondentu īpatsvars (32,6%), kuri saņem sociālo palīdzību līdz vienam gadam, ir lielāks nekā visās novadu pašvaldībās, kas var potenciāli norādīt gan uz to, ka republikas pilsētās ir lielāka darba vietu pieejamība, gan to, ka republikas pilsētās ir vairāk resursu (ne tikai sociālā palīdzība, bet arī sociālie pakalpojumi) klienta sociālo problēmu risināšanai.

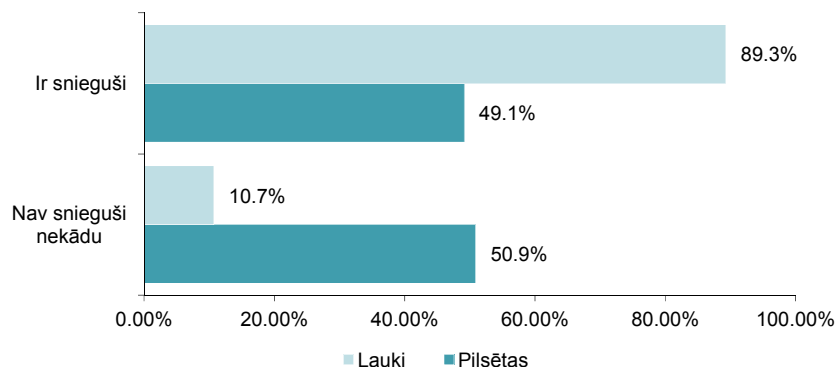
32. attēls: Ilgstošie (vairāk kā 12 mēnešus) sociālās palīdzības saņēmēji pēc vecuma iedalījuma

Kā redzams 32. attēlā, lauku reģionu pašvaldībās liels īpatsvars ilgstošajiem sociālās palīdzības saņēmējiem ir 35-45 gadu vecuma grupā, kas ir vairāk kā 1/3 jeb 37,2%. Savukārt, pilsētās tā ir vecuma grupa 25-35 (33,1%). Jauniešu vecuma grupa ir gandrīz līdzvērtīga gan pilsētās (5,9%),

gan lauku teritorijā (4,8%). Apkopojot iegūtos rezultātus, var redzēt, ka pensionāru īpatsvars pilsētās salīdzinoši ar lauku teritorijā dzīvojošiem ir lielāks, kas var norādīt, ka ar vecuma pensiju, ko pensionārs saņem, ir grūtāk iztikt pilsētās vai arī uz to, ka pilsētās ir relatīvi lielāki finanšu līdzekļi, ko veltīt mājsaimniecībām ar lielākiem ienākumiem.

33. attēls: Ilgstošajiem sociālās palīdzības saņēmējiem sniegtā papildu palīdzība, pakalpojumi

No apkopotajiem aptaujas rezultātiem (33. attēls) redzam, ka sociālā darba speciālisti ir snieguši palīdzību konsultāciju veidā lielākai daļai ilgstošajiem sociālās palīdzības klientu lauku teritorijā (89,3%), kas ir būtiski vairāk kā pilsētu teritorijās (49,1%), papildus nodrošinot un piedāvājot klientiem A/S „Latvenergo” elektroenerģijas apmaksas kartes, pārtikas pakas, iesakot, pie kāda speciālista griezties, lai rastu risinājumu veselības jautājumos.

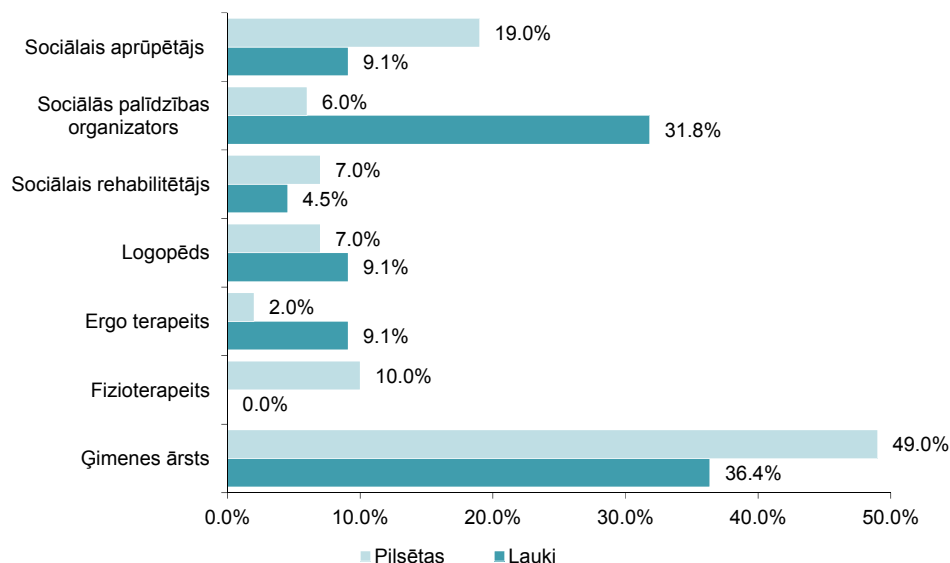
Sociālie dienesti darbojas kā starpnieks starp klientu un citu institūciju (piem., ziedot.lv, „Sarkanais krusts” u.c.) nodrošināto palīdzību natūrā, nodrošinot augstākminēto resursu (pārtikas pakas, elektroenerģijas apmaksas kartes utt.) nogādāšanu pie klienta, kas nozīmē sociālā dienesta darba apjomu paaugstināšanos, jo šo resursu pieejas nodrošināšanai klientiem veic sociālie darbinieki un pat sociālo dienestu vadītāji.

Jāņem vērā apstākļi, ka netiek algots atsevišķs darbinieks, kas šos resursus nogādā vai iedod klientam, bet to uzņemas sociālie darbinieki. Tā vietā, lai koncentrētos uz sociālo pakalpojumu nodrošināšanu klientam, sociālo dienestu darbinieki ir spiesti nodarboties ar blakus uzdevumiem, kas nav sociālo dienestu primārie uzdevumi – nodrošināt citu institūciju garantēto palīdzību mazaizsargātajiem iedzīvotājiem.

Laikā, kad sociālie darbinieki proporcionāli lielāko sava darba laiku velta sociālās palīdzības piešķiršanai, būtu jāizvirza un jāaktualizē jautājums: 1) par citām iespējām, kā dažādām institūcijām palīdzību natūrā nogādāt pie klienta, neizmantojot sociālo dienestu darbinieku darbu; 2) veicināt sociālo darbinieku darba laika veltīšanu sociālo pakalpojumu, īpaši sociālā darba, realizēšanai.

Sociālā darba pakalpojumu mērķtiecīgu nodrošināšanu var skatīt, kā vienu no instrumentiem, lai samazinātu vajadzību pēc sociālās palīdzības nodrošināšanas mazaizsargātajiem klientiem ilgstošā perspektīvā.

34. attēls: Sociālā darba ietvaros piedāvātie apmeklējumi pie speciālistiem

34. attēlā par sociālā dienesta darbinieku piedāvātajiem pakalpojumiem, citu speciālistu apmeklējumiem, vispopulārākā atbilde bija ģimenes ārsta pakalpojumu nodrošināšana gan lauku (36,4%), gan pilsētu (49,0%) ilgstošajiem sociālās palīdzības klientiem. Savukārt, 31,8% no ilgstošajiem sociālās palīdzības saņēmējiem laukos tiek piedāvāts atkārtoti apmeklēt sociālās palīdzības organizatoru, kas var norādīt uz citu resursu neesamību.

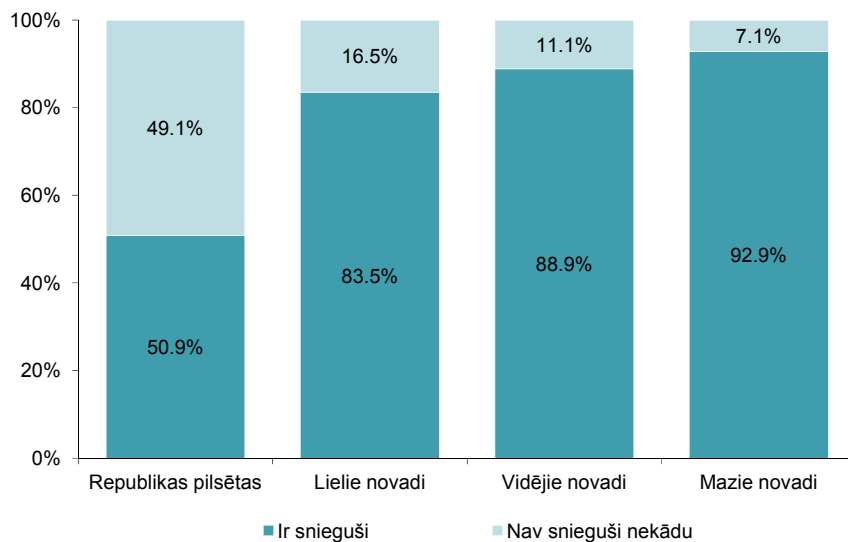
Sociālā darba pakalpojums ir darbība(s), lai palīdzētu personām, ģimenēm, personu grupām un sabiedrībai kopumā veicināt vai atjaunot savu spēju sociāli funkcionēt, kā arī radīt šai funkcionēšanai labvēlīgus apstākļus; tās ir darbinieku un līdzētājprofesiju speciālistu darbības, lai palīdzētu klientam kļūt pastāvīgākam, novērst atkarību, stiprināt ģimenes attiecības un atjaunot indivīdu, ģimeņu, grupu un kopienu sociālo funkcionēšanu.

34. attēls norāda uz klientu nepieciešamību pēc dažādu speciālistu palīdzības. Nodrošinot klienta pieeju šiem speciālistiem, sociālais darbinieks darbojas kā starpnieks, kas norāda uz sociālo darbinieku spēju izvērtēt un konsultēt klientus par iespējām saņemt šo speciālistu pakalpojumus. Tomēr šajos gadījumos sociālais darbinieks ir starpnieks jeb vidutājs starp klientu un citiem speciālistiem, kas nenozīmē sociālā darba pakalpojuma nodrošināšanu tā plašākā izpratnē. Sociālā darba nodrošināšana nozīmē ne tikai starpniecību starp klientu un citu speciālistu/institūciju, sadarbojoties ar starpinstitūcijām un starpprofesionāļiem, bet virkni citu darbību, ko sociālais darbinieks veic darbā ar klientu.

Primārais sociālā darbinieka uzdevums sadarbībā ar klientu, nodrošinot sociālā darba pakalpojumu, ir uzlabot klienta spējas sociāli funkcionēt, mazināt sociālo problēmu ietekmi un veicināt klienta spējas patstāvīgi risināt radušās problēmas.

Strādājot ar individuālu klientu, sociālajam darbiniekam jāizvirza atbilstošs mērķis un uzdevumi, lai uzlabotu klienta individuālo situāciju. Ņemot vērā, ka sociālais darbinieks ir spiests strādāt ar klientu pamatvajadzību apmierināšanu, kas galvenokārt ietver materiālo izaicinājumu pārvarēšanu, netiek atlicināts pietiekams laiks, lai veiktu sociālo darbu.

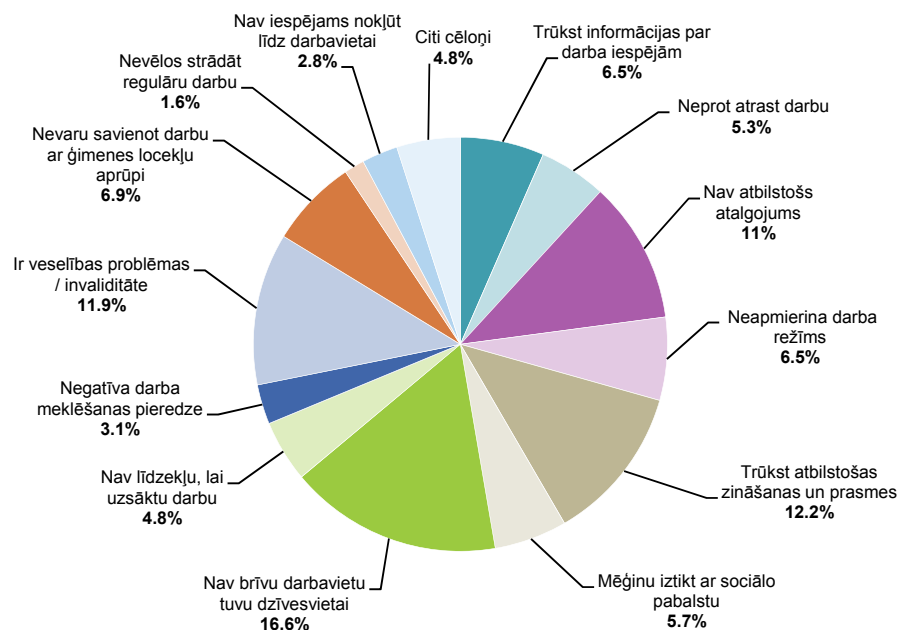
35. attēls: Ilgstošajiem sociālās palīdzības saņēmējiem sniegtā papildu palīdzība, pakalpojumi (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)

35. attēlā redzams, ka republikas pilsētās 49,1% no ilgstošajiem sociālās palīdzības saņēmējiem ir saņēmuši tikai sociālo palīdzību, savukārt, lielākā daļa – 50,9% ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji bez sociālās palīdzības pabalstiem ir saņēmuši arī cita veida atbalstu (A/S „Latvenergo” elektroenerģijas apmaksas kartes, pārtikas pakas, ieteikumi griezties pie speciālista). Savukārt, vislielākais cita veida atbalsts ticis sniegts mazajos novados (92,9%), vidējos novados (88,9%), kā arī lielajos novados (83,5%).

3.6 Klientu nestrādāšanas iemesli

36. attēls: Klientu nestrādāšanas iemesli

36. attēlā ir apkopotas respondentu atbildes par nestrādāšanas cēloņiem. Lielāko īpatsvaru veido atbildes, ka trūkst brīvu darbavietu tuvu dzīvesvietai (16,6%).

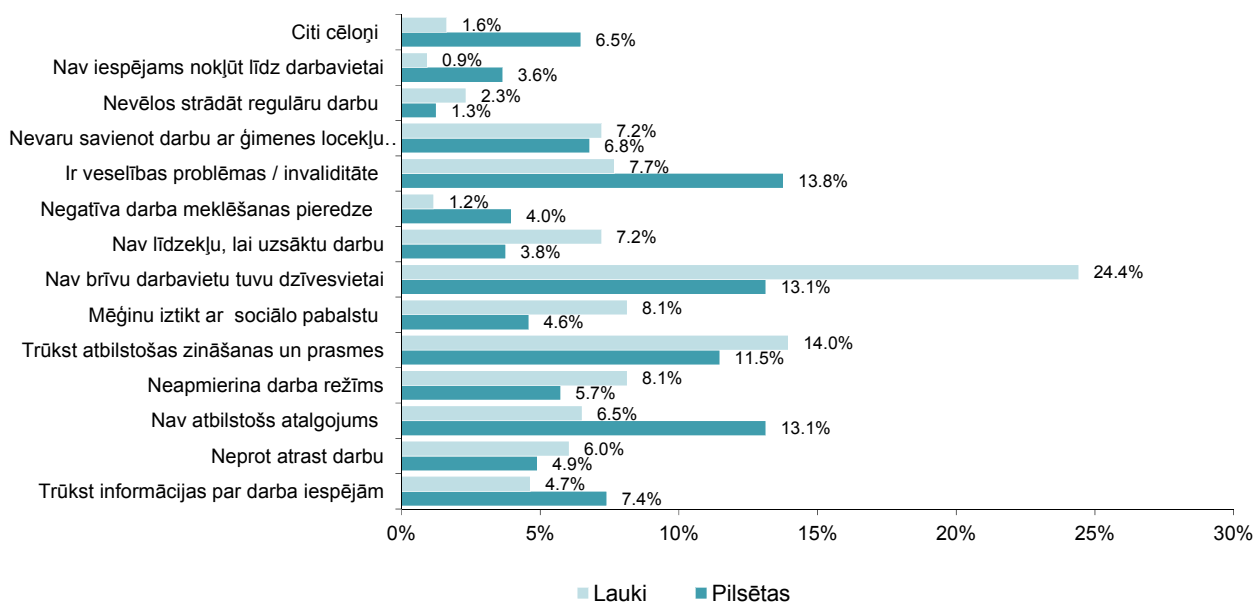
Citas raksturīgās atbildes par nestrādāšanas iemesliem bija sekojošas:

- (1) Trūkst atbilstošas zināšanas un prasmes (12,3%): norāda uz iespējamu neefektivitāti NVA darbībā, nodrošinot kursus, kuri nepalīdz iegūt nodarbinātā statusu;
- (2) Ir veselības problēmas/ invaliditāte (11,9%): lai arī līdzdarbības pasākumi tajā skaitā ir mērķēti, lai klients sakārtotu savu veselību, tas tomēr nesasniedz savu mērķi līdz galam.
- (3) Nav atbilstošs atalgojums (11%);
- (4) Nevar savienot darbu ar ģimenes locekļu aprūpi (6,9%), kas var norādīt uz nepietiekamu aprūpes pakalpojumu pieejamību;
- (5) Trūkst informācijas par darba iespējām (6,5%): būtu nepieciešama NVA aktīva darbība;
- (6) Neapmierina darba režīms (6,5%);
- (7) Mēģina iztikt ar sociālo palīdzību (5,7%), kas var norādīt uz klientu depresīvu noskaņojumu;
- (8) Nprot atrast darbu (5,3%): papildus apmācība un motivācija no NVA puses;

Tas norāda, ka tikai jaunu darba vietu izveidošana attiecīgajā novadā būtiski nesamazinātu sociālo pabalstu saņēmēju skaitu un nemotivētu SD klientus mainīt savu sociāli ekonomisko statusu. Tomēr ir pierādījumi tam, ka ieviešot tā saukto „100-latnieku programmu” krīzes gados, cilvēki bija ļoti atsaucīgi un pieprasījums pārsniedza piedāvājumu.

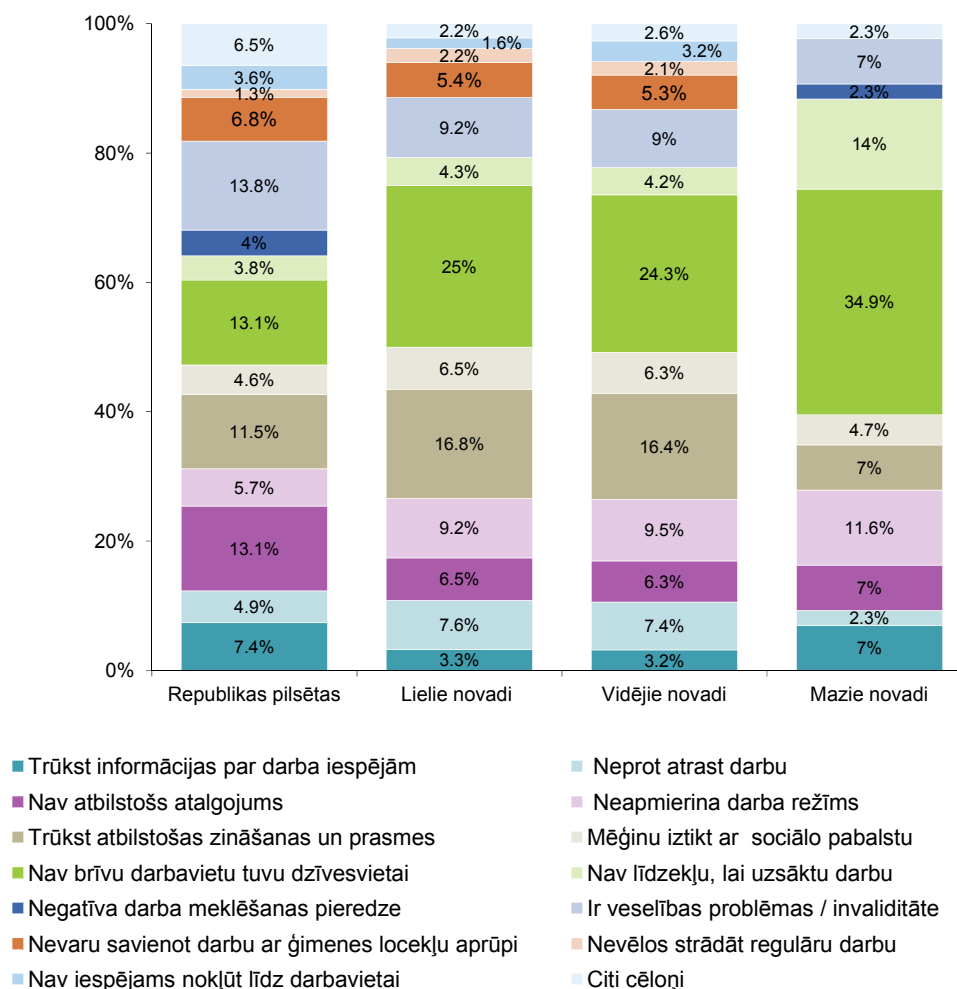
Ņemot vērā nestrādāšanas iemeslu atbilžu variantus (trūkst atbilstošas zināšanas un prasmes, trūkst informācijas par darba iespējām, trūkst prasmju atrast darbu), NVA būtu jāveic mērķtiecīgāki un efektīvāki nestrādājošo informētības pasākumi par darba iegūšanas iespējām, kā arī būtu jāanalizē mācību kursu atbilstība darba tirgus pieprasījuma konjunktūrai un kursu kvalitāte.

37. attēls: Nestrādāšanas iemesli (sadatlījumā lauki/ pilsētas)

37. attēlā var redzēt, ka, salīdzinot ar pilsētām, laukos ir izteikts darbavietu trūkums tuvu dzīvesvietai (24,4%), nākamais iemesls ir atbilstošu zināšanu un prasmju trūkums (14,0%), savukārt, pilsētās nestrādāšanas cēlonis pārsvarā ir saistīts ar veselības problēmām (13,8%), pēc kura seko neatbilstošs atalgojums (13,1%) un darba vietu trūkums tuvu dzīvesvietai (13,1%).

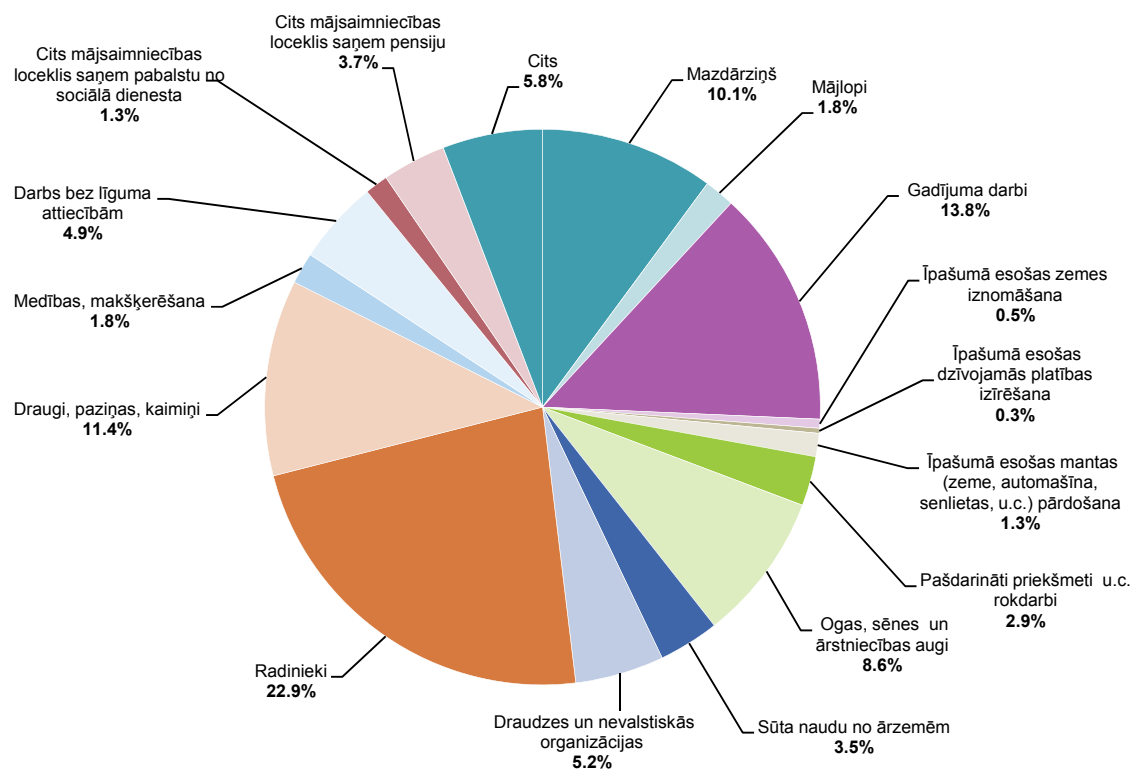
38. attēls: Nestrādāšanas iemesli (sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem)

Savukārt, sadalījumā pa pašvaldību izmēriem (38. attēls) vērojams, ka būtiskākais nestrādāšanas iemesls ārpus republikas pilsētām ir brīvo darba vietu trūkums – mazajos novados 34,9%, vidējos novados 24,3% un lielajos novados 25%, savukārt, republikas pilsētās tiek atkārtoti apstiprināts, ka nestrādāšanas iemesls ir saistīts ar personas veselības problēmām (13,8%), kā arī respondentus neapmierina atalgojums (13,1%). Mazajos novados 14% respondentu norāda, ka viņiem trūkst līdzekļu, lai uzsāktu darbu, savukārt 11,6% neapmierina darba režīms. Darba režīms neapmierina arī 9,2% līdz 9,5% respondentu vidējo un lielo novadu pašvaldībās, kas varētu būt saistīts ar aprūpējamu ģimenes locekli, kā arī citiem iemesliem. Samērā daudz (16,8% un 16,4%) respondentu lielajos un vidējos novados norāda, ka viņiem trūkst atbilstošas zināšana un prasmes, kas varētu liecināt par NVA atbilstošas iesaistes nepieciešamību.

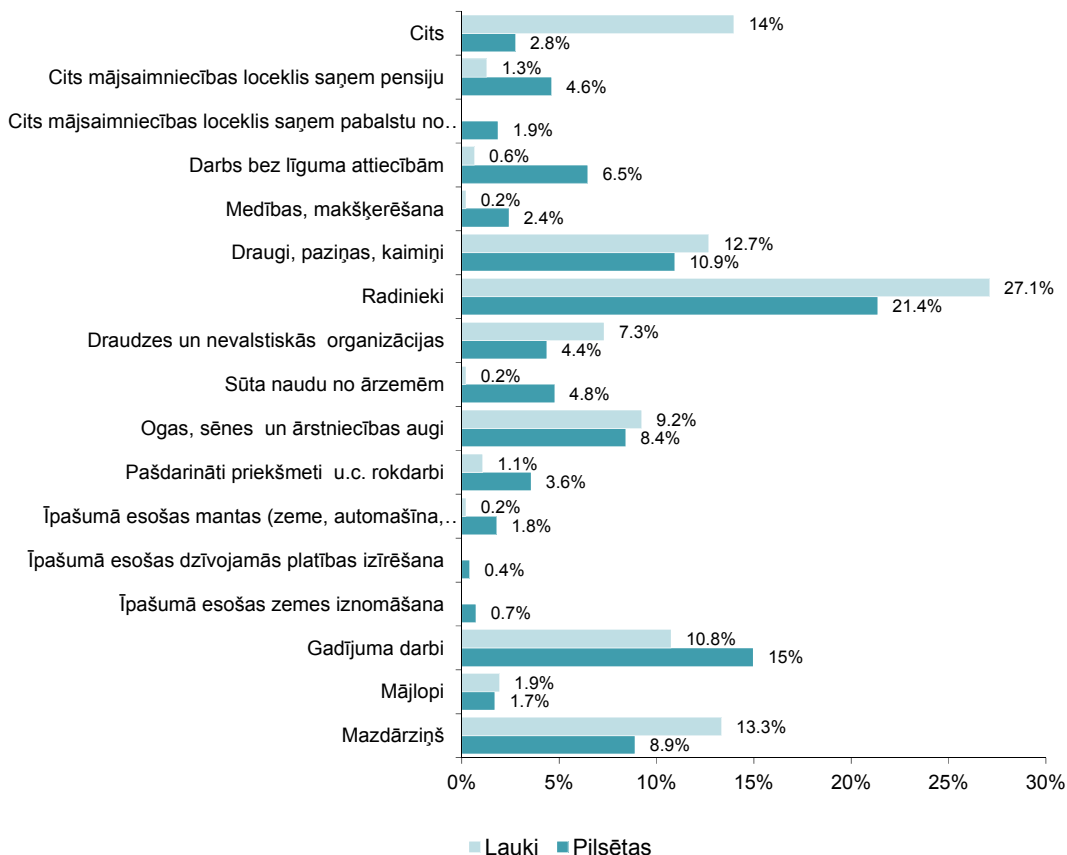
3.7 Izdzīvošanas stratēģijas

39. attēls: Izdzīvošanas stratēģijas, ja netiek nodrošināta sociālā palīdzība

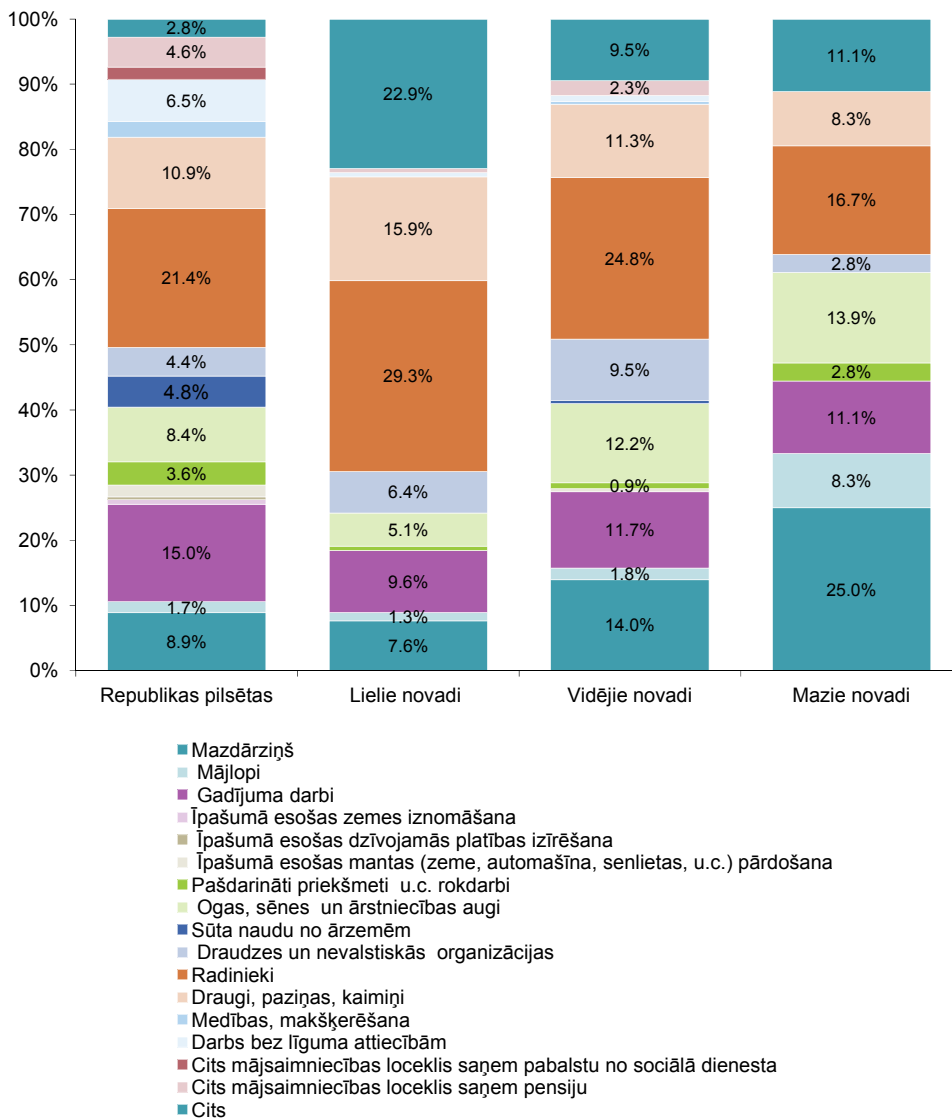
39. attēlā ir attēlotas izdzīvošanas stratēģijas, ja netiek saņemta sociālā palīdzība. Kā redzams augstāk, sociālās palīdzības klientiem ir ļoti dažādas izdzīvošanas stratēģijas, bet visbiežāk anketā minētā ir saņemta palīdzība no radiniekiem (22,9%), kā arī gadījuma darbi (13,8%) un palīdzība no draugiem, paziņām, kaimiņiem (11,4%). Liels atspazds ir arī mazdārziņā izaudzētais (10,1%). Gandrīz puse no sociālās palīdzības klientiem paļaujas uz citiem (radiniekiem, kaimiņiem, citiem mājāsaimniecības locekļiem, palīdzība no ārzemēs esošiem/strādājošiem cilvēkiem, draudzes un NVO), kas kopā veido 47,9%.

40. attēls: Izdzīvošanas stratēģijas, ja netiek nodrošināta sociālā palīdzība (sadalījumā lauki/pilsētas)

Salīdzinājumā ar laukiem pilsētās ir vērojama lielāka paļaušanās uz gadījuma darbiem (15%), savukārt, laukos ir lielāka paļaušanās uz mazdārziņiem (13,3%) un radnieku (27,1%) un draugu, kaimiņu palīdzību (12,7%), kas potenciāli var norādīt uz darba vietu trūkumu lauku teritorijās un kur nepieciešams vairāk paļauties uz savstarpējo palīdzību, kamēr pilsētās ir lielākas darba iespējas, tajā skaitā gadījuma darbi. Tāpat 6,5% veido darbs bez līgumattiecībām, kas visvairāk atspoguļojas pilsētās dzīvojošiem klientiem.

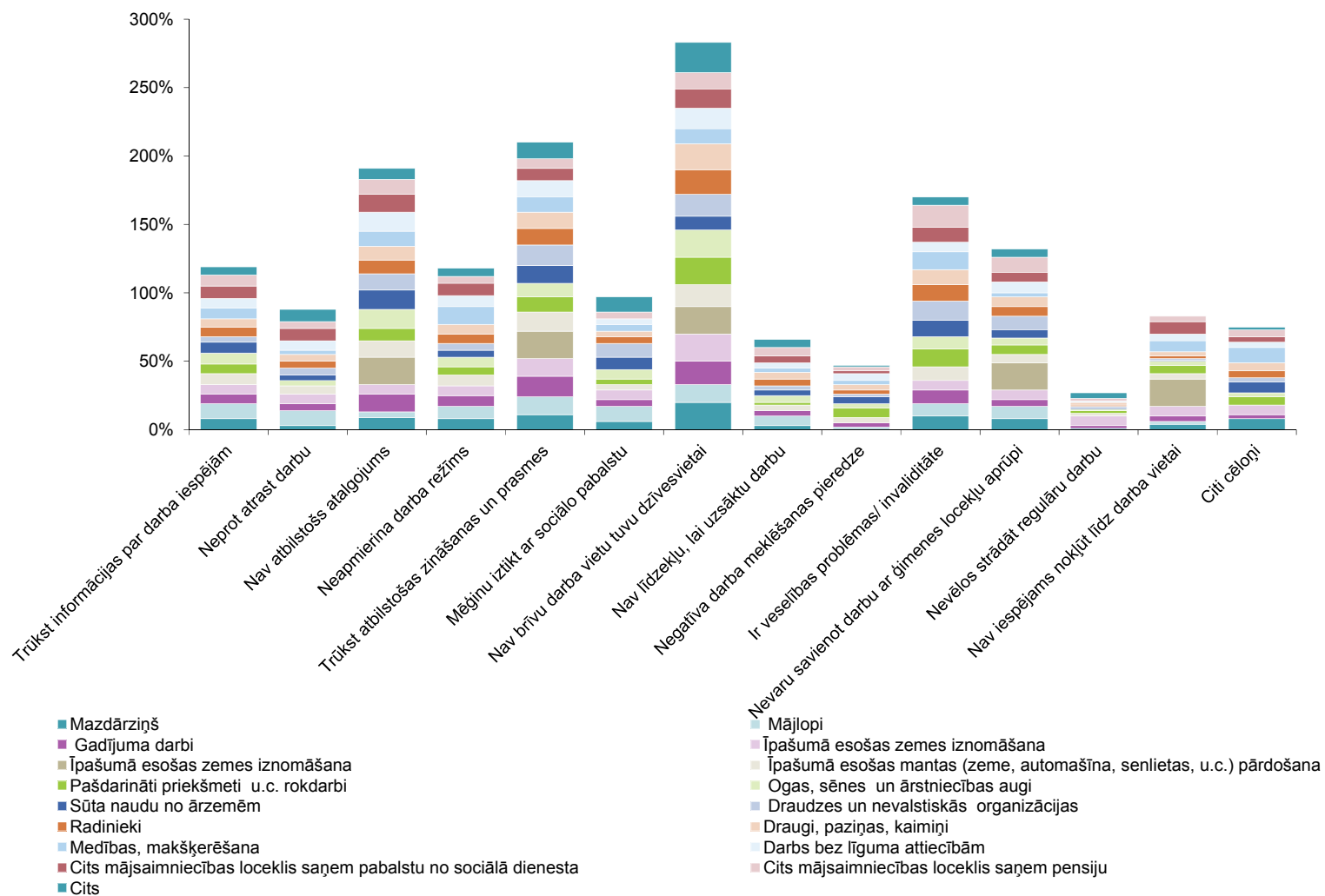
41. attēls: Izdzīvošanas stratēģijas, ja netiek nodrošināta sociālā palīdzība (sadalījumā pa pašvaldību izmēriem)

41. attēlā tiek apstiprināts, ka gan mazajos novados, gan vidējos novados, gan lielajos novados mazdārziņi un radinieku palīdzība ir izdzīvošanas alternatīva, ja netiek nodrošināta sociālā palīdzība. Tāpat arī republikas pilsētās izteikta ir radinieku palīdzība un gadījuma darbi. Apkopojot 41. attēlā sniegto informāciju par pašvaldību iedalījumu, ir uzskaitīti 3 būtiskākie izdzīvošanas veidi, ja netiek nodrošināta sociālā palīdzība.

- Mazajos novados: (1) Mazdārziņš (25%);
 (2) Radinieki (16,7%);
 (3) Ogas, sēnes un ārstniecības augi (13,9%).
- Vidēji novadi: (1) Radinieki (24,8%);
 (2) Mazdārziņš (14%);
 (3) Ogas, sēnes un ārstniecības augi (12,2%).
- Lielie novadi: (1) Radinieki (29,3%);
 (2) Cits (22,9%);
 (3) Draugi, paziņas un kaimiņi (15,9%).
- Republikas pilsētas: (1) Radinieki (21,4%);
 (2) Gadījuma darbi (15%);
 (3) Draugi, paziņas un kaimiņi (10,9%).

42. attēls: Izdzīvošanas stratēģijas attiecībā pret nestrādāšanas iemesliem

4. tabula: Procentuālais (%) kopsavilkums izdzīvošanas stratēģijām attiecībā pret nestrādāšanas iemesliem (skat. 39. attēls)

	Trūkst informācijas par darba iespējām	Neprot atrast darbu	Nav atbilstošs atalgojums	Neapmierina darba režīms	Trūkst atbilstošas zināšanas un prasmes	Mēģinu iztikt ar sociālo pabalstu	Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	Nav līdzekļu, lai uzsāktu darbu	Negatīva darba meklēšanas pieredze	Ir veselības problēmas/invaliditāte	Nevaru savienot darbu ar ģimenes locekli	Nevēlos strādāt regulāru darbu	Nav iespējams nokļūt līdz darba vietai	Citi cēloņi
Mazdārziņš	8%	3%	9%	8%	11%	6%	20%	3%	0%	10%	8%	1%	4%	8%
Mājiopi	11%	11%	4%	9%	13%	11%	13%	7%	2%	9%	9%	0%	2%	0%
Gadījuma darbi	7%	5%	13%	8%	15%	5%	17%	4%	3%	10%	5%	2%	4%	3%
Īpašumā esošas zemes iznomāšana	7%	7%	7%	7%	13%	7%	20%	0%	0%	7%	7%	7%	7%	7%
Īpašumā esošas dzīvojamās platības izīrēšana	0%	0%	20%	0%	20%	0%	20%	0%	0%	0%	20%	0%	20%	0%
Īpašumā esošas mantas (zeme, automašīna, senlietas, u.c.) pārdošana	8%	6%	12%	8%	14%	4%	16%	4%	4%	10%	6%	2%	4%	0%
Pašdarināti priekšmeti u.c. rokdarbi	7%	0%	9%	6%	11%	4%	20%	2%	7%	13%	7%	2%	6%	6%
Ogas, sēnes un ārstniecības augi	8%	4%	14%	7%	10%	7%	20%	5%	3%	9%	5%	1%	3%	3%
Sūta naudu no ārzemēm	8%	4%	14%	5%	13%	9%	10%	4%	5%	12%	6%	1%	1%	8%
Draudzes un nevalstiskās organizācijas	4%	5%	12%	5%	15%	10%	16%	3%	2%	14%	10%	1%	1%	3%
Radinieki	7%	5%	10%	7%	12%	5%	18%	5%	3%	12%	7%	1%	2%	5%
Draugi, paziņas, kaimiņi	6%	5%	10%	7%	12%	4%	19%	5%	4%	11%	7%	2%	3%	6%
Medības, makšķerēšana	8%	3%	11%	13%	11%	5%	11%	3%	3%	13%	3%	0%	8%	11%

Turpinājums nākamajā lappusē

Turpinājums no iepriekšējās lappuses

Darbs bez līguma attiecībām	7%	7%	14%	8%	12%	4%	15%	4%	5%	7%	8%	1%	5%	4%
Cits mājsaimniecības loceklis saņem pabalstu no sociālā dienesta	9%	9%	13%	9%	9%	0%	14%	5%	2%	11%	7%	0%	9%	4%
Cits mājsaimniecības loceklis saņem pensiju	8%	5%	11%	5%	7%	5%	12%	6%	3%	16%	11%	2%	4%	5%
Cits	6%	9%	8%	6%	12%	11%	22%	6%	1%	6%	6%	4%	0%	2%

42. attēlā ir apkopoti nestrādāšanas iemesli attiecībā pret izdzīvošanas stratēģijām. Papildus tam 4. tabulas kopsavilkumā ir iespējams plašāk analizēt iegūtos datus, un, darba gaitā apkopojot rādītājus no 4. tabulas datiem (skat. 5. tabulu), var novērot, ka:

- Visbiežāk minētais nestrādāšanas iemesls tika norādīts kā brīvu darba vietu neesamība tuvu dzīves vietai, kas atspoguļojas 14 atbilžu variantos kā augstākais rādītājs un visbiežāk minētais kā otrais augstākais rādītājs;
- Otrais visbiežāk minētais iemesls tiek norādīts iemesls kā atbilstošu zināšanu trūkums, lai kļūtu par nodarbinātu personu;
- Trešais visbiežāk minētais iemesls tika norādīts neatbilstošs atalgojums.

Savukārt, analizējot likumsakarības starp izdzīvošanas stratēģijām un nestrādāšanas iemesliem, var identificēt sekojošas tendences:

- Jo lielāki stabili papildus ienākumi ('īpašumā esošas dzīvojamās platības izīrēšana' vai 'saņem naudu no ārzemēm'), jo lielākas pretenzijas pret tirgus piedāvāto atalgojuma līmeni ('nav atbilstošs atalgojums');
- Līdzīgi varētu interpretēt nespēju savienot darbu ar ģimenes locekļu aprūpi situācijā, kad ir stabili papildu ienākumi ('īpašumā esošas dzīvojamās platības izīrēšana'), kas var norādīt uz to, ka pie papildu ienākumiem mainās brīvā laika vērtība;
- Respondentu grupai, kuriem mājlopu turēšana kalpo kā izdzīvošanas stratēģija, vienlaikus trūkst atbilstošas zināšanas un prasmes, ko pieprasa darba tirgus, kas savukārt, kavē iesaistīties algota darba tirgū.

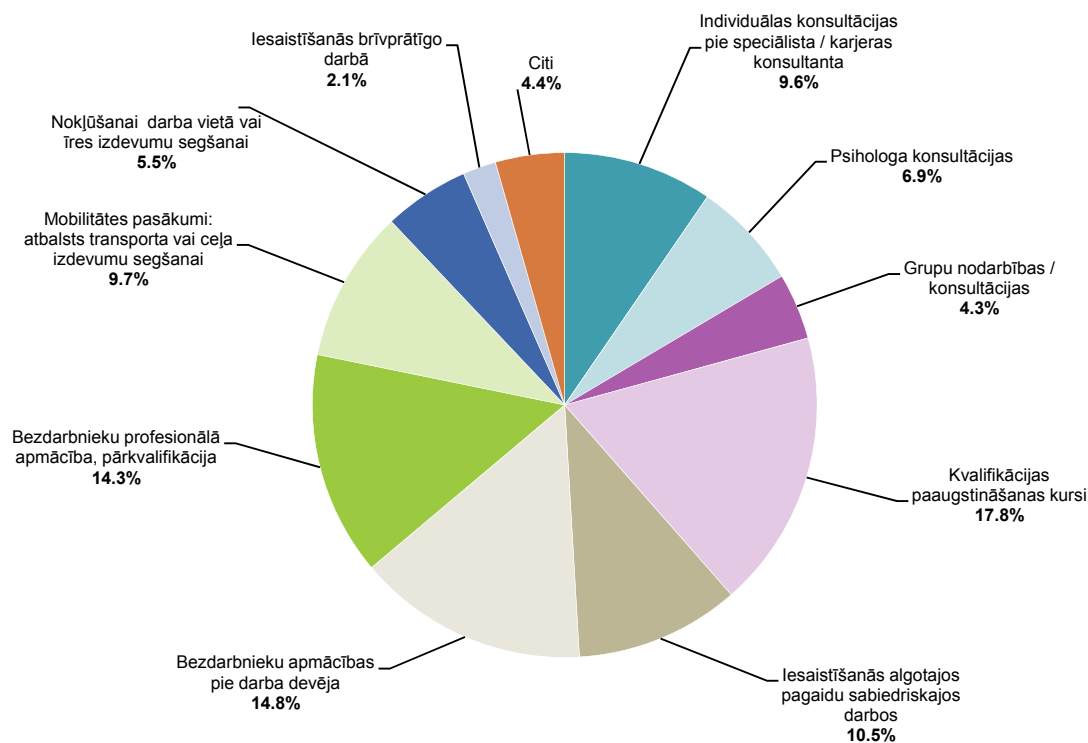
5. tabula: Augstākais procentuālais rādītājs izdzīvošanas stratēģijām attiecībā pret nestrādāšanas iemesliem

Cits attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	22%
Pašdarināti priekšmeti u.c. rokdarbi attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	20%
Ogas, sēnes un ārstniecības augi attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	20%
Īpašumā esošas zemes iznomāšana attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	20%
Īpašumā esošas dzīvojamās platības izīrēšana attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai & Trūkst atbilstošas zināšanas un prasmes & Nav atbilstošs atalgojums	20%
Mazdārziņš attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	20%
Radinieki attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	18%
Draugi, paziņas, kaimiņi attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	18%
Īpašumā esošas mantas (zeme, automašīna, senlietas, u.c.) pārdošana attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	16%
Cits mājāsaimniecības loceklis saņem pensiju attiecībā pret Ir veselības problēmas/ invaliditāte	16%
Draudzes un nevalstiskās organizācijas attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	16%
Gadījuma darbi attiecībā pret Trūkst atbilstošas zināšanas un prasmes	15%
Darbs bez līguma attiecībā attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	15%
Sūta naudu no ārzemēm attiecībā pret Nav atbilstošs atalgojums	14%
Cits mājāsaimniecības loceklis saņem pabalstu no sociālā dienesta attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai	14%
Mājlopi attiecībā pret Nav brīvu darba vietu tuvu dzīvesvietai & Trūkst atbilstošas zināšanas un prasmes	13%
Medības, makšķerēšana attiecībā pret Ir veselības problēmas/ invaliditāte	13%

3.8 Atbalsta un motivēšanas pasākumi

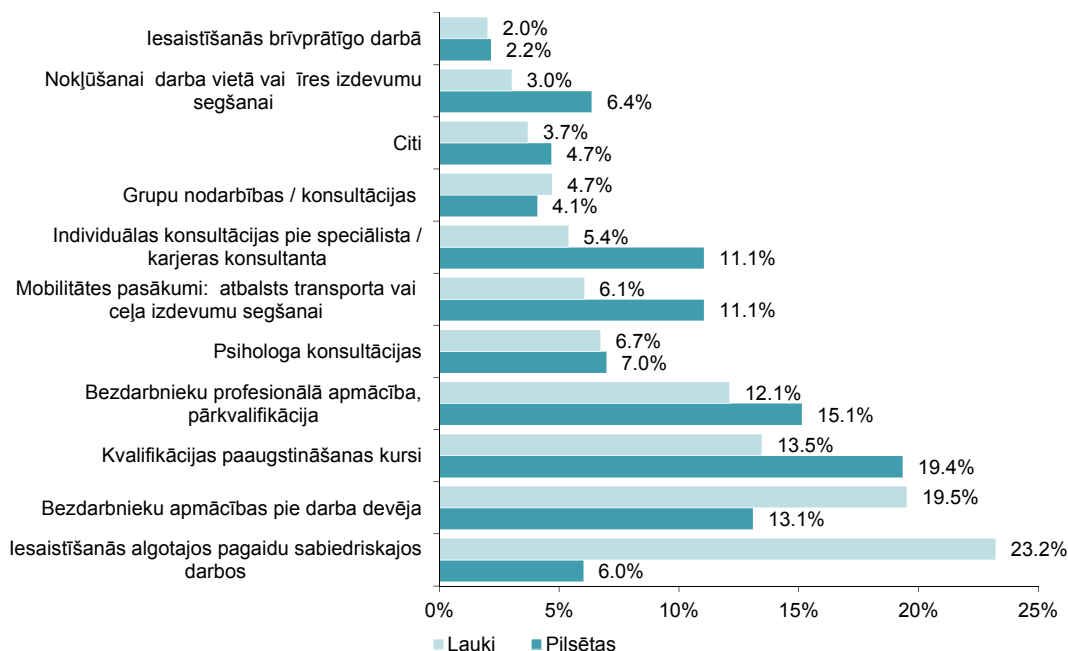
3.8.1 Klientu viedoklis

43. attēls: Nepieciešamie atbalsta pasākumi, lai persona uzsāktu strādāt

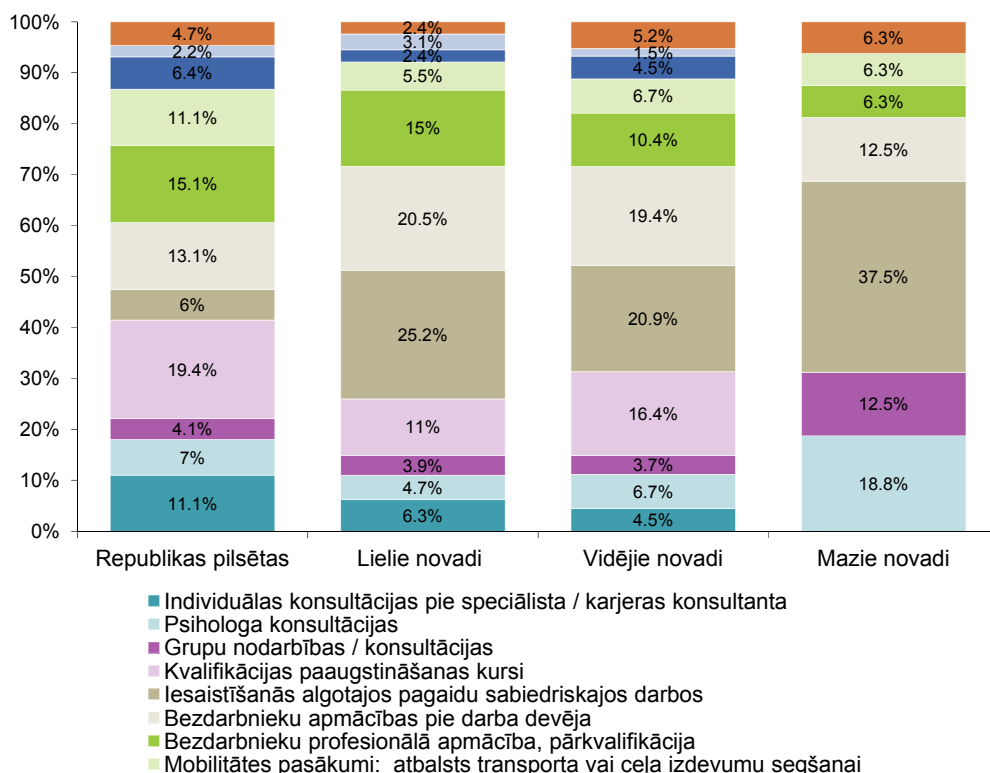
Klientu skatījumā nav viena universāla risinājuma, kas pietrūkst, lai uzsāktu strādāt, kas nozīmē, ka NVA un sociālais dienests nedrīkst pārmērīgi prioritizēt kādu vienu risinājumu, bet gan ir jānodrošina viss pasākumu komplekss – kvalifikācijas paaugstināšanas kursi, algotie pagaidu sabiedriskie darbi, apmācības pie darba devēja, pārkvalifikācija, mobilitātes atbalsts un psihologa konsultācijas. 43. attēlā var redzēt, ka jau bez kvalifikācijas paaugstināšanas kursiem (17,8%), joprojām liela interese ir par bezdarbnieku apmācībām pie darba devēja (14,8%).

44. attēls: Nepieciešamie atbalsta pasākumi darba uzsākšanai (sadalījumā lauki/ pilsētas)

Ja tiek apskatīts atbalstu pasākumu jautājums lauku/ pilsētu sadalījumā, tad 44. attēlā var redzēt, ka lauku teritorijās ir ļoti izteikta vēlme pēc iesaistīšanās algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos (23,3%), kas savā ziņā jau tiek realizēts un, atsaucoties uz sociālā dienesta vadītāju teikto, ir brīvas vietas. Savukārt, pilsētās ir nepieciešamība pēc kvalifikācijas paaugstināšanas kursiem (19,4%), kā arī individuālajām konsultācijām pie speciālista (11,1%).

45. attēls: Nepieciešamie atbalsta pasākumi darba uzsākšanai (sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem)

45. attēlā tiek apstiprināts, ka gan mazajos novados, gan vidējos novados, gan lielajos novados iesaistīšanās algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos ir pieprasīts atbalsta pasākums. Tāpat arī republikas pilsētās pieprasīti ir kvalifikācijas paaugstināšanās kursi. Apkopojot 45. attēlā sniegto informāciju pēc pašvaldību iedalījuma, ir uzskaitīti 3 nepieciešamie atbalsta pasākumi darba uzsākšanai.

Mazajos novados: (1) Iesaistīšanās algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos (37,5%);
(2) Psihologa konsultācijas (18,8%);
(3) Grupu nodarbības/ Bezdarbnieku apmācības pie darba devēja (12,5%).

Vidēji novadi: (1) Iesaistīšanās algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos (20,9%);
(2) Bezdarbnieku apmācības pie darba devēja (19,4%);
(3) Kvalifikācijas paaugstināšanās kursi (16,4%).

Lielie novadi: (1) Iesaistīšanās algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos (25,2%);
(2) Bezdarbnieku apmācības pie darba devēja (20,5%);
(3) Bezdarbnieku profesionālā apmācība, pārkvalifikācija (15%).

Republikas pilsētas: (1) Kvalifikācijas paaugstināšanās kursi (19,4%);
(2) Bezdarbnieku profesionālā apmācība, pārkvalifikācija (15%);
(3) Bezdarbnieku apmācības pie darba devēja (13,3%).

3.8.2 Ierosinājumi no pašvaldībām

Interviju laikā divu (7,6% no 26) intervēto pašvaldību (vidējais un lielais novads) pārstāvjiem bija negatīvs viedoklis par pašvaldību brīvprātīgām iniciatīvām (neizvērtējot ienākumus). Tika minēts apsvēruma, ka atsevišķos gadījumos šie pabalsti tiek izmantoti kā rīks politiskā atbalsta vairošanai, piešķirot pabalstus visai grupai, nevis saskaņā ar kritērijiem piešķirot tos trūcīgākajiem, kā arī jau iepriekš minētā problēma, ka nevienlīdzībai līdzās esošās pašvaldībās var sekot iedzīvotāju sūdzības pašvaldībā ar zemākiem pabalstiem un iedzīvotāju pārdeklarēšanos no vienas pašvaldības citā.

7 pašvaldības (2 republikas pilsētas, 2 lielie novadi, 2 vidējie novadi, 1 mazais novads – 26,9%) ierosināja piedāvāt klientiem dažāda veida atbalsta grupas narkotisko vielu atkarīgām personām, ģimenēm ar bērniem un ilgstošiem bezdarbniekiem, konsultācijas ar karjeras konsultantiem, apmācības CV sagatavošanā vai motivācijas vēstules uzrakstīšanā, psihologa palīdzību, nodarbības atbilstoši viņu interesēm, piemēram, interešu pulciņi, teātra nodarbības un citi šāda veida pasākumi būtu labs mehānisms, kā motivēt cilvēku kaut ko darīt. Tika pausts viedoklis, ka atbalsta grupas ir neatsverama palīdzības procesa sastāvdaļa ikvienam, jo tas veicinātu socializēšanos, kas ir pirmais solis ceļā uz progresu, motivāciju un pārmaiņām.

Kā jau tika minēts iepriekšējā sadaļā par nepieciešamību izveidot mērķētākus NVA kursus, katrai pašvaldībai būtu nepieciešams veikt detalizētāku darba tirgus izpēti par to, kādas specialitātes ir pieprasītas. Šiem kursiem būtu jābūt daudz pieejamākiem, jo īpaši lauku teritorijās dzīvojošiem iedzīvotājiem, kur attālums līdz NVA kursu pasniegšanas vietai var būt pat 50 km un vairāk. Šajā gadījumā SD vajadzētu segt transporta izdevumus visiem tiem, kuriem šis transports ir nepieciešams, bet finansiālu iemeslu dēļ to nevar atļauties. Otra iespēja būtu organizēt kursus pagasta centros, ja klientu apmeklētība uz vietas būtu pietiekama.

Tika izteikta doma, ka būtu nepieciešami metodiskie centri, konsultāciju birojs un citi saziņas avoti, kur būtu iespēja konsultēties vai griezties pēc palīdzības, ja sociālajiem darbiniekiem ir kādas neskaidrības ar normatīvajiem aktiem un citiem ar sociālo darbu saistītiem jautājumiem.

Stingrāk nodalīt robežu starp līdzdarbības pienākumiem un uzdevumiem, kuri tiek noteikti individuālās sociālās rehabilitācijas plāna ietvaros. Līdzdarbība tiek mērķēta uz darbu motivētiem klientiem, kuri darbam ir gatavi un kuriem nav īpašu sociālo problēmu, un to klienti var veikt bez

sociālā darbinieka palīdzības. Bet uzdevumi sociālās rehabilitācijas procesā būtu plašāki, kuri ietver arī sociālo darbu ar klientu.

Tiek piedāvāts tiesību aktos noteikt stingrākus administratīvos ierobežojumus atkārtota trūcīgā statusa un GMI pabalsta pieprasīšanas gadījumā, piemēram gadījumos, kad līdzdarbības pienākumi iepriekšējā periodā nav veikti nepieciešamā apjomā. Ja uzliktie līdzdarbības pienākumi ir jāveic arī nākošajā pabalsta piešķiršanas periodā un tie nemainās, tad vienošanos par līdzdarbību varētu vienkārši pagarināt uz nākošo periodu, nevis pieteikties GMI pabalstam no jauna. Pamatojums tam ir tāds, ka tik īsā laika periodā nav iespējams savlaicīgi klientu brīdināt, un pienākumu nepildīšanas gadījumā pārtraukt pabalstu var tikai optimāli uz 1 mēnesi trīs mēnešu periodā. Šis izmaiņas mazinātu dokumentācijas apjomus, tāpat arī neļautu klientiem šo situāciju izmantot negodīgiem mērķiem.

Būtu arī nepieciešams veikt centralizētu mārketinga kampaņu Latvijā ar mērķi popularizēt SD uzdevumus un lomu.

4 Pabalsti un citi atbalsta mehānismi

4.1 Pabalstu struktūra un izvērtēšanas process

Balstoties uz normatīvo aktu izvērtējumu, SPSP likums paredz, ka, ja tiek apmierināts personas pieprasījums pēc GMI pabalsta un dzīvokļa pabalsta, pašvaldība, izvērtējot personas ienākumus, ir tiesīga izmaksāt arī citus pabalstus personas pamatvajadzību apmierināšanai, kā arī likumā „Par pašvaldībām” pašvaldības dome var pieņemt saistošos noteikumus, lai nodrošinātu brīvprātīgo iniciatīvu izpildi.

Sociālās palīdzības veidi tiek iedalīti trijās grupās:

- **Obligātie valsts noteiktie pabalsti** – pabalsts garantētā minimālā ienākuma (GMI) līmeņa nodrošināšanai, dzīvokļa pabalsts un pabalsts ārkārtas situācijā;
- **Pašvaldību noteiktie sociālās palīdzības pabalsti pamatvajadzību nodrošināšanai (izvērtējot ienākumus)** – mācību maksas/pakalpojumu segšana, brīvpusdienas skolās, pabalsts pamatvajadzību nodrošināšanai, transporta izdevumu segšana, veselības aprūpe u.c.;
- **Pašvaldību brīvās iniciatīvas jeb pabalsti bez izvērtēšanas** – dāvanas svētkos/jubilejās, bērna piedzimšanas pabalsts, apbedīšanas pabalsts, u.c.

46. attēls: Sociālās palīdzības pabalstu veidi pētījuma iekļautajās pašvaldībās

Šajā pētījumā uzsvars ir likts uz GMI un dzīvokļa pabalstiem, balstoties uz to, ka šie divi pabalsti veido lielāko daļu no pašvaldību izlietotajiem līdzekļiem sociālajai palīdzībai. Par GMI un dzīvokļa pabalstiem ir plašāk runāts turpmākajā ziņojuma daļā.

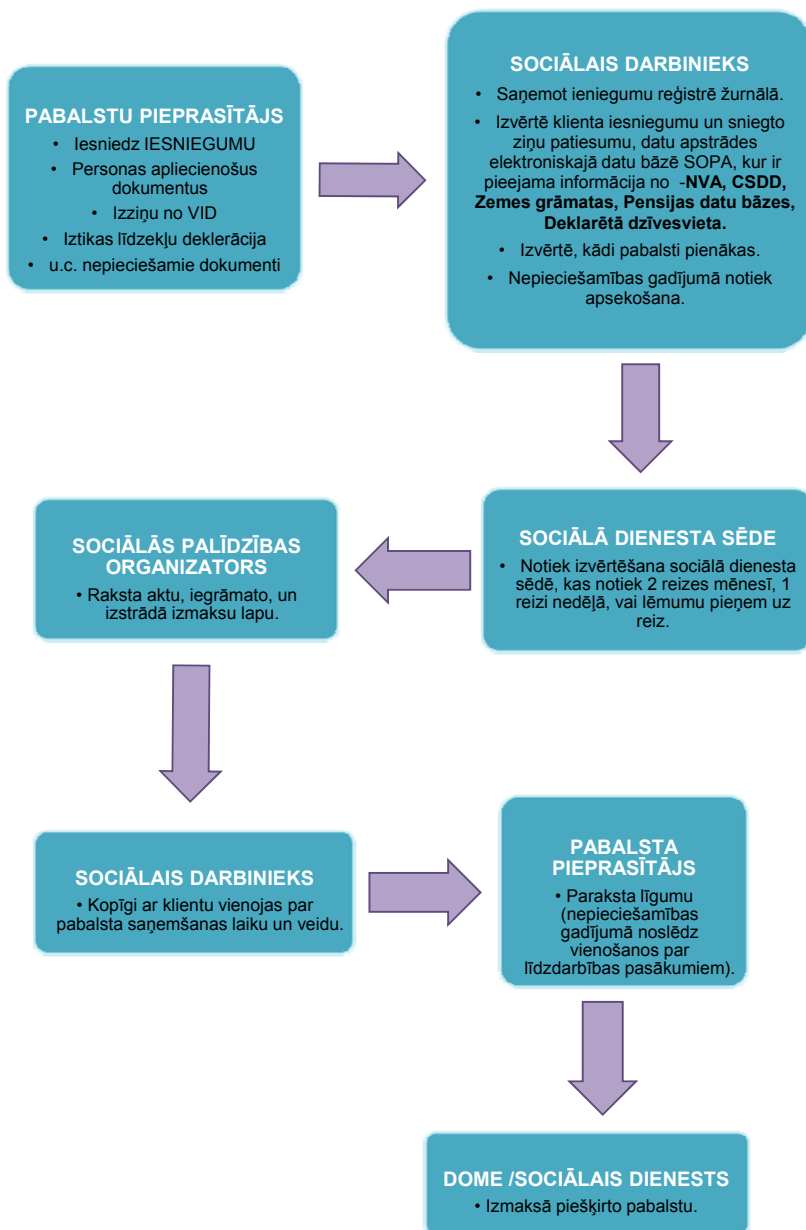
4.1.1 Pabalstu piešķiršanas process

Interviju laikā tika identificēts, ka pabalstu piešķiršanas process kopumā ir līdzīgs visās pašvaldībās. Savukārt, klienta finansiālās situācijas izvērtēšana un lēmuma pieņemšana pašvaldībās ir ļoti atšķirīga ar to, ka lēmumu pieņem:

- SD sēde (2 reizes mēnesī jeb 10 darba dienu laikā) – 3 republikas pilsētas, 3 vidējie novadi (23% no 26);
- SD sēde (1 reizi nedēļā vai lēmumu pieņem uzreiz) – 1 mazais novads (3,8% no 26);
- Vecākais sociālais darbinieks kopā ar SD vadītāju – 1 lielais novads, 2 mazie novadi, 1 vidējais novads (15,3% no 26);
- Sociālās komitejas domes sēde – 1 vidējais novads, 1 republikas pilsēta (7,6% no 26);
- SD vadītājs (2 reizes mēnesī jeb 10 darbadienu laikā) – 1 mazais novads, 2 vidējie novadi (11,5% no 26);
- SD vadītājs kopā ar visiem SD darbiniekiem – 1 mazais novads (1 reizi nedēļā) (7,6% no 26);
- Sociālais darbinieks:
 - 1 republikas pilsēta, kur katram darbiniekam ir dotas tiesības lēmumu sagatavot un izskatīt, savukārt trūcīgā statusa piešķiršana paliek SD kompetencē;
 - 1 republikas pilsētā lēmumu pieņem sociālais darbinieks, kur papildus to izskata divi citi darbinieki;
 - 1 lielajā novadā lēmumu pieņem decentralizēti 10 darbadienu laikā vai arī uzreiz (11,5% no 26).

1 republikas pilsētā, 1 mazajā novadā, 1 lielajā novadā nereti lēmums par pabalsta piešķiršanu tiek pieņemts vai nu uzreiz tajā pašā dienā, kad klients ir atnācis pieprasīt pabalstu, vai arī 5- 10 darba dienu laikā pēc iesniegtā iesnieguma. Šīs atšķirības iemesls ir teritoriālā platība (pagastu skaits) un SD pieejamība klientam.

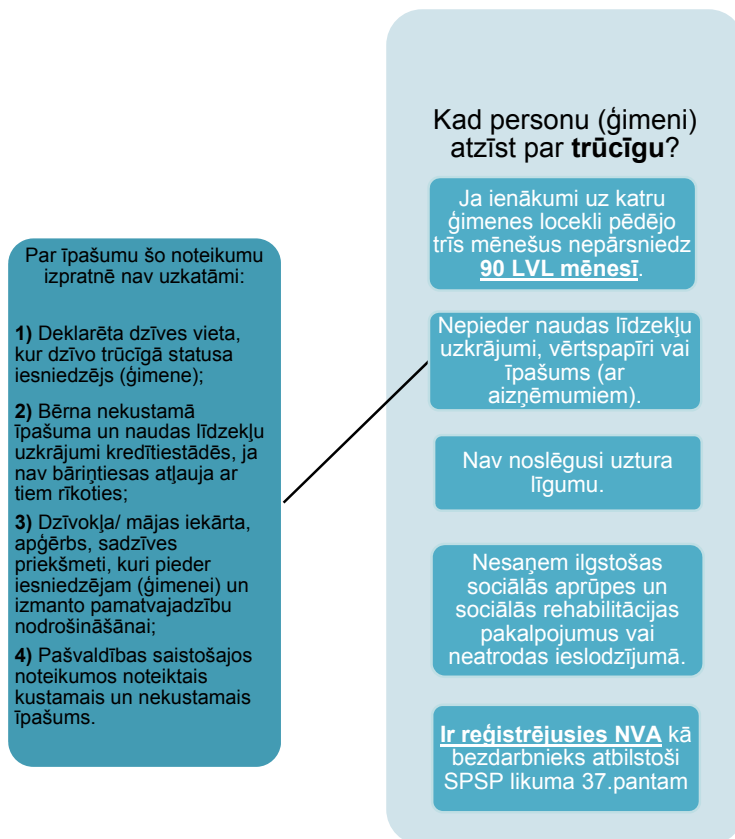
47. attēls: GMI un dzīvokļa pabalstu pieprasīšanas, izvērtēšanas un piešķiršanas process

4.1.2 Trūcīgā statuss

Trūcīgās personas (ģimenes) statusu piešķir pašvaldības sociālais dienests. Valsts noteiktais trūcīgā statuss tiek piešķirts, ja vienai personai mēnesī ienākumi nepārsniedz 90 LVL, kas dod tiesības pretendēt uz valsts noteikto GMI un dzīvokļa pabalstu, kā arī uz citiem pašvaldības saistošajos noteikumos noteiktiem pabalsta veidiem.

48. attēls: Trūcīgā statusa iegūšana²⁵

Diskusijā par trūcīgā statusa kritērijiem 6 pašvaldības (23% no 26) (2 lieli novadi, 3 vidējie novadi, 2 mazi novadi) atzina, ka kritēriji ir jāatstāj pašvaldību kompetencē, izvērtējot atnākušā klienta sociālo situāciju pēc būtības. Tomēr vairākums SD vadītāju un pašvaldību priekšsēdētāju uzskata, ka trūcīgā statusa kritērijiem ir jābūt valstī vienotiem, lai būtu kāds standarts, pēc kā vadīties un mazinātu kritēriju interpretācijas. Uz to norāda fakts, ka pašvaldības saistošajos noteikumos var noteikt kustamā un nekustamā īpašuma kritērijus, un tie, kaut nedaudz, bet tomēr atšķiras katrā no pētījuma iekļautajām pašvaldībām (detalizētāku informāciju skatīt 2. noderuma 4.1.1. apakšpunktā).

Lauku teritoriju novadu pašvaldības atzīst, ka trūcīgā statusa ieguvējam īpašumā varētu būt mašīna, savukārt, republikas pilsētas pašvaldības uzskata, ka trūcīgā statusa māsaimniecībai nevajadzētu būt mašīnai, jo tas prasa papildus izdevumus (apdrošināšana, degviela, u.c. izdevumi). Līdz ar ko tiek aktualizēts jautājums par kustamā un nekustamā īpašuma atšķirīgu noteikšanu starp lauku un pilsētu reģioniem.

²⁵ Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.299 „Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu”

Tika arī aktualizēts jautājums par trūcīgā statusa likvidēšanu vai tā saglabāšanu. Viens no argumentiem trūcīgā statusa saglabāšanai ir iespēja izmantot veselības aprūpes pakalpojumus, jo īpaši liels atbalsts tas ir pensionāriem un personām ar invaliditāti. Tomēr viena vidējā novada SD vadītājs (3,8% no 26) piebilda, ka dažkārt slimnīcu attieksme pret trūcīgā statusa klientu ir vienaldzīga un neadekvāta, un netiek nodrošināta veselības aprūpe pienācīgā apjomā un kvalitātē.

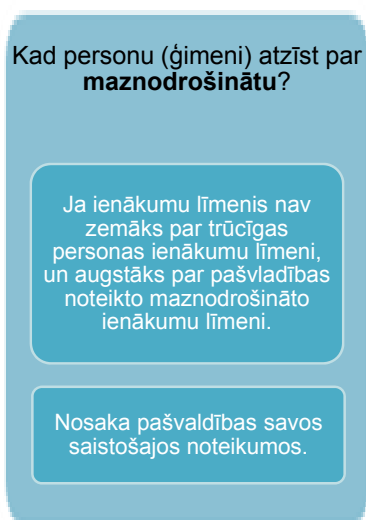
Atsevišķas pašvaldības (1 republikas pilsēta, 1 lielais novads, 2 vidējie novadi un 1 mazais novads – 19,2% no 26) uzskata, ka trūcīgā statuss degradē sistēmu, jo tas dod papildu iespējas pretendēt uz citiem pabalstiem un atbalsta veidiem, piemēram, veselības aprūpe, pārtikas pakas, dzīvokļa pabalsts, transporta izdevumu segšana, brīvpusdienas utt., kuru rezultātā šis statuss var veicināt ilgstošu pabalstu saņēmēju grupu. 3 pašvaldību pārstāvji (11,5% no 26) atzina, ka piecu gadu griezumā trūcīgā statuss varētu tikt likvidēts.

4.1.3 Maznodrošinātā statuss

Katra pašvaldība savos saistošajos noteikumos izstrādā maznodrošinātā statusa piešķiršanas kritērijus un nosaka maznodrošinātas personas ienākumu līmeni, kā arī kārtību, kādā nosaka atbilstību maznodrošinātā statusam.

Maznodrošinātā statuss dod lielāku rīcības brīvību pašvaldības sociālajam dienestam izvērtēt katru situāciju atsevišķi un sniegt palīdzību tiem, kuriem ienākumu līmenis ir virs 90 LVL, tāpēc 16 (61,5% no 26) no pašvaldībām atzina, ka ir ļoti būtiski, ka šis statuss ir elastīgs, ar iespēju palīdzēt ne tikai dzīvokļa jautājumu risināšanā, bet arī iespēju pretendēt uz citiem pašvaldību sociālās palīdzības pabalstiem pamatvajadzību nodrošināšanai, kā arī pašvaldību brīvprātīgās iniciatīvas pabalstiem.

49. attēls: Maznodrošinātā statuss

Maznodrošinātā statuss dod iespēju pretendēt uz dzīvokļa pabalstu un citiem pabalstiem pamatvajadzību nodrošināšanai, ja pašvaldība to nosaka un nodrošina personas deklarētajā dzīves vietā. Pašvaldībās, piemēram, Baltinavā un Ciblā, maznodrošinātā statuss kā tāds nepastāv un ir tikai trūcīgā statuss. Turpretī citviet, piemēram, Daugavpilī, Jelgavā un Rēzeknes novadā, maznodrošinātā statuss ir ekvivalents trūcīgā statusam (skatīt 2. nodevuma pielikumu Nr. 7). Piešķiršanas kritērijus maznodrošinātā statusam nosaka katra pašvaldība, izvērtējot ienākumus, kura apmērs ir virs trūcīgā statusa līmeņa (90 LVL), līdz ar to ienākumu apmēri, lai iegūtu šo statusu, svārstās no 100 LVL līdz pat 200 LVL vienai personai mēnesī.

Maznodrošinātā statuss pētījuma iekļautajās pašvaldībās paver iespēju iegūt dzīvokļa pabalstu komunālo maksājumu segšanai, veselības aprūpes pabalstu, bērnu brīvpusdienas mācību iestādēs kā arī pabalstu mācību līdzekļu iegādei. Bez šo pamatvajadzību nodrošināšanas pašvaldība, ja sociālais budžets to atļauj, papildus nodrošina brīvās iniciatīvas pabalstus/ atbalstu, kuri tiek piešķirti ne tikai bez ienākumu izvērtēšanas, bet arī izvērtējot ienākumus (trūcīgām un maznodrošinātām personām), piemēram, ziemassvētku dāvanas, cita veida atbalsts bērniem u.c.

Neskatoties uz to, ka MK noteikumi un pašvaldību saistošie noteikumi strikti nosaka to, kāda persona/ģimene ir tiesīga saņemt statusu "maznodrošināts" vai "trūcīgs" un līdz ar to šai mājāsaimniecībai tiek nodrošināti likumīgi sociālās palīdzības atbalsta pasākumi, gadījumos, kad mājāsaimniecība ir sasniegusi pašvaldības saistošajos noteikumos noteikto sociālās palīdzības apjomu (attiecināmie sociālie pabalsti ir izmaksāti pieejamajā apjomā tekošajā gadā – dzīvokļa pabalsts, pabalsts medikamentu iegādei utt.), tad SD ir iespējams mēģināt rast dažādas alternatīvas, izvērtējot pieejamos resursus: SD klienta iesniegumu novirza uz pašvaldības sociālo lietu komisiju, kur īpašos gadījumos var piesaistīt papildus finansējuma un apmierināt klienta vajadzības, SD darbinieki meklē alternatīvas materiālajam atbalstam un, piemēram, novirza vietējās pašvaldības saziņoto pārtiku (piemēram, vietējais zemnieks piekrīt nodrošināt ar dārzeņiem) tiem klientiem, kuriem tas nepieciešams, organizējot klienta, kuram ir grūtības pārvietoties, aizvešanu uz ārstniecības iestādi, SD darbinieki konsultē klientu tā dzīvesvietā, piesaista dažādus profesionāļus un pakalpojumus utt. Tas liecina ne tikai par sociālās palīdzības sistēmas lomu, bet arī par nepieciešamību ieguldīt darbinieku laika resursus, lai SD piesaistītu resursus klientu vajadzību apmierināšanai.

Profesionāla sociāla darbinieka zināšanas un prasmes veicina radošu pieeju problēmu risināšanas procesā, kā arī nodrošina nepārtrauktu atbalstu klientam sociālo problēmu risināšanas procesā. Pašvaldībām, apzinoties savas iespējas un vietējo iedzīvotāju vajadzības, katru gadu, plānojot nākamā gada budžetu, tiek izvērtēta un pārvērtēta esošā sociālās palīdzības sistēma, lai padarītu to efektīvāku, mazaizsargātiem iedzīvotājiem pieejamāku un apmierinātu to vajadzības pēc veselības aprūpes, ēdiena, izglītības utt. nepieciešamajā apjomā.

4.2 Garantētais minimālais ienākums (GMI)

Pabalsta garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai (turpmāk – GMI pabalsts) mērķis ir sniegt materiālu atbalstu krīzes situācijā nonākušām personām un veicināt darbaspējīgo personu līdzdarbību savas sociālās situācijas uzlabošanā. Balstoties uz tiesību aktos noteikto, mājāsaimniecībām, kuru ienākumi pēdējo trīs mēnešu laikā ir zemāki par 35 latiem vienai personai un kura atbilst noteikto materiālo resursu novērtēšanas kritērijiem, pašvaldības no sava budžeta nodrošina GMI pabalstu.

4.2.1 Apmērs, izmaksu veids un termiņš

Atbildot uz jautājumiem, vai piešķiramā GMI pabalsta apmēram, jeb precīzāk – līmenim, no kura aprēķina pabalsta apmēru, ir jābūt vienādam visā valstī, kā arī vai izmaksu veidu un termiņu ir jāatstāj tādā pašā formā kā līdz šim, viedokļi atšķīrās, kā arī dažas no pašvaldībām atturējās no komentāriem.

Apmērs

GMI pabalsts tiek aprēķināts kā starpība starp MK (vai pašvaldības, palielinātā GMI pabalsta līmeņa gadījumā) noteikto garantētā minimālā ienākuma līmeni katram ģimenes loceklim un trūcīgās ģimenes (personas) kopējiem ienākumiem, kurš 2013. gada nedrīkst būt mazāks par 35 LVL mēnesī uz vienu personu un lielāks par trūcīgā statusa ienākumu līmeni personai ģimenē (90 LVL).

Piecas pašvaldības (19,2% no 26) no trīs Latvijas reģioniem (2 mazie novadi, 3 vidējie novadi) ir apmierinātas ar pašreizējo sistēmu, kad valsts nosaka zemāko GMI pabalsta līmeni, un pašvaldībām ir tiesības tā apmērus palielināt atsevišķām klientu grupām.

Sešas pašvaldības (23% no 26) no visiem Latvijas reģioniem (2 mazie novadi, 2 vidējie novadi, 1 lielais novads un republikas pilsēta) atzina, ka nebūtu jābūt vienādam līmenim visā valstī, bet ar noteiktiem griestiem, kas ir zemāki par 90 LVL, un tas varētu būt pašvaldības individuāls lēmums, kādu pabalstu līmeni noteikt. Pabalsta apmēru ir jāļauj izvērtēt sociālajam dienestam pēc būtības, jo lauku teritorijas tomēr atšķiras no pilsētām.

3 sociālā dienesta vadītāji (11,5% no 26) no mazā, lielā novada un republikas pilsētas atzina, ka, piemēram, valsts noteiktā minimālā alga visā valstī ir vienāda, līdz ar to viņi nepiekrīt iepriekš minētajiem viedokļiem, uzskatot, ka GMI līmenim ir jābūt vienādam visā valstī. Ir saņemtas sūdzības no klientiem par to, ka laukos šis pabalsts ir mazāks nekā pilsētu un piepilsētu reģionos.

Lai arī pašvaldības nav vienādas, un lauku teritorijas kļūst neapdzīvotākas, diferencējot atbalstu var tikt panākts efekts, ka laukos samazināsies jau tā nelielais iedzīvotāju skaits vai arī cilvēki pārdeklarēsies uz pilsētām, kur šie pabalstu apmēri ir lielāki, turpinot patstāvīgi dzīvot lauku teritorijā. Šī problēma ir aktuāla republikas pilsētām saistībā ar kaimiņos esošajiem lauku teritoriju novadiem, un šāda situācija pastāv attiecībā ne tikai uz Rīgu kā galvaspilsētu, bet arī citām republikas pilsētām. Attiecīgi pilsētu viedoklis ir tāds, ka GMI pabalstam ir jābūt vienādam visā valstī, bet ir nepieciešams panākt pabalsta apmēra atšķirību ar cita veida palīdzību, tajā skaitā ir jābūt valsts līdzdalībai šī pabalsta nodrošināšanā.

Pabalsta izmaksas veids

Saskaņā ar SPSP likumu (34. pants) GMI pabalstu var izmaksāt trīs dažādos veidos, t.i., pabalsta izmaksa naudā daļēji, pilnībā vai pabalsta izmaksa natūrā, piemēram, samaksājot bērna ēdināšanas izdevumus izglītības, audzināšanas iestādēs un citu pakalpojumu sniedzējiem saskaņā ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem.

Pabalstu natūrā var izmaksāt pēc ģimenes vēlēšanās vai, ja tiek konstatēts, ka pabalstu saņēmējs izlieto naudu citiem mērķiem, tad, sākot ar nākamo mēnesi, maina naudas izmaksas veidu. 2011. gadā 24 pašvaldības (92,3% no 26) gandrīz visu GMI pabalstu izmaksā naudā, un tikai 2 pētījuma iekļautajās pašvaldībās (7,6% no 26) lielu daļu no GMI pabalsta izmaksā natūrā. Kurzemes reģiona pašvaldībā, kur šis pabalsts netiek izsniegts naudā pilnībā, atzina ka, tas ir labs veids, kā kontrolēt sistēmas efektivitāti, jo īpaši tos, kuriem ir problēmas ar atkarību izraisošām vielām (alkohols, narkotikas, u.c.) vai garīgi nelīdzsvarotas personas, kuras potenciāli var izlietot saņemtos naudas līdzekļus citiem mērķiem nevis savu pamatvajadzību nodrošināšanai. Savukārt, viena Latgales reģiona pašvaldība (3,8% no 26) akcentēja, ka ir mēģināts pabalstu izmaksāt mantiskā veidā, bet cilvēki saņemtās mantas cenšas pārdot, lai iegūtu naudu.

Apskatot 2012. gada pašvaldību datus, var secināt, ka ļoti maz pašvaldību pabalstu tiek izmaksāts natūrā, jo īpaši salīdzinot 2012. gadu ar 2011. un 2010. gadu. 2011. gadā vislielākais natūrā izmaksātais pabalsts ir divos mazajos novados (7,6%) (skatīt pielikumu Nr. 15). Tāpat 2010. gadā un 2009. gadā GMI pabalsta īpatsvars natūrā nav liels, bet salīdzinoši ar 2009. gadu pabalsta izmaksas veids natūrā ir nedaudz pieaudzis (skatīt pielikumus 14.-17.)

Termiņš

SPSP likums nosaka, ka GMI pabalsts tiek piešķirts no tā mēneša, kad personai (ģimenei) ir piešķirts trūcīgā statuss, un pabalsts tiek izmaksāts trūcīgā statusa laikposmā (3-6 mēneši), ja šo personu sociālais stāvoklis nav uzlabojies šī perioda laikā, tad persona (ģimene) atkārtoti var pieprasīt izvērtēt atbilstību trūcīgā statusam.

Interviju laikā tika izvirzīti priekšlikumi par pabalsta izmaksu termiņu ierobežošanu. Tika atzīts, ka GMI pabalstu nevajadzētu ierobežot laika ziņā atsevišķu klientu grupu dēļ, kurām šis atbalsts ir patiešām nepieciešams, turpretī 6 mēneši ir pietiekoši ilgs laiks darbspējīgai personai, lai pēc tam to atkārtoti nepiešķirtu ar iespēju, ka pusgada laikā šī persona atgriezīsies darba tirgū. Piemēram, darbspējīgai personai, kurai ir 20 gadi – izmaksāt GMI pabalstu 2 mēnešus, personai, kurai ir 30 gadi – 3 mēnešus, vai arī cits variants – samazināt izmaksāto pabalstu apmēru ik pa 2 mēnešiem 6 mēnešu laikā, kas mudinātu klientu meklēt iespējas un risinājumus sava sociālā stāvokļa maiņai. Vienas republikas pilsētas un lielā novada pašvaldības (7,6% no 26) ierosinājums ir ar laiku

samazināt pabalstu apmērus, izvērtējot bērnu vecumu. Daļa respondentu norādīja, ka GMI pabalstam būtu jābūt īstermiņa, līdz ar to klientam radot lielāku motivāciju mainīt savu statusu. Kā vēl viens risinājums, kurš jau kādreiz darbojās, tika piedāvāts sniegt iespēju saņemt GMI pabalstu tikai noteiktu laika periodu gada griezumā, piemēram, ka klients nevar saņemt vairāk kā 9 mēnešus.

Vēl viens no iespējamiem piedāvājumiem risinājumiem ir jaunajam klientam, kurš pirms tam nav bijis SD klients, pirmajos mēnešos izmaksāt lielāku pabalstu, sniedzot nodrošinājumu neilgam laika periodam līdz jauna darba atrašanai.

Pašvaldību viedoklis par GMI pabalstu kopumā

Visas intervētās personas uzskata (100%), ka GMI pabalsts ir valsts noteiktais pabalsts, tāpēc arī valstij 100% vai vismaz daļēji to jāfinansē, savukārt, pašvaldība to administrē. Papildus tam vienas republikas pilsētas un lielā novada pārstāvji (7,6%) atzina, ka *GMI pabalsts nav politisks jautājums, bet gan ekonomisks.*

Vidzemes reģiona pašvaldība (3,8%) puda viedokli, ka *pašvaldībām ir jārisina pašreizējās situācijas problēmas, nevis jāpiešķir nauda cilvēkiem, kuri apzināti nevēlas tikt nodarbināti, vai personām ar atkarības problēmām, kur saņemtā nauda, piemēram, tiktu iztērēta atkarību izraisošām vielām.* Šo pašvaldību skatījumā *sabiedrībai nevajadzētu uzturēt „parazitējošus” cilvēkus.* Tomēr šīs pašvaldības neredz klientu sociālās situācijas risinājumu pēc būtības esošā tiesiskā regulējuma ietvaros.

Par GMI pabalsta nepieciešamību dažas pašvaldības uzskata, ka šobrīd pabalsts ir nepieciešams, bet ar laiku varētu to atkārtoti nepiešķirt. Tajā pašā laikā **GMI pabalstam ir jāmainās un jākļūst elastīgākam**, un nepietiek tikai ar to, ka tā termiņš ir mainījies no 6-12 mēnešiem uz 3-6 mēnešiem, jo cilvēki, kuri ir pieraduši pie šīs sistēmas, turpinās atkārtoti pieteikties trūcīgā statusam, lai saņemtu GMI pabalstu un *piekoptu bezrūpīgu dzīves veidu.* Šīs dažas pašvaldības uzskata, ka GMI pabalsts varētu būt arī netiešs maksājums, ļaujot SD izlemt par tā maksāšanas veida efektivitāti pabalsta mērķa sasniegšanai (neizmaksājot naudu). Viens no mazo novadu pārstāvjiem (3,8%) atzina, ka GMI pabalstu nevar pārtraukt, ja cilvēkiem netiek dota iespēja tapt nodarbinātam.

GMI īpatsvars

GMI ir valsts noteikts obligāts sociālais pabalsts, kuru sākot ar 2013. gadu pilnībā finansē pašvaldība. Saskaņā ar Labklājības ministrijas apkopoto informāciju, 2012.gadā GMI pabalstam ir ļoti dažāds īpatsvars pašvaldību kopējo pabalstu apjomā, sākot no 16.5% Stopiņu novadā līdz pat 80.9% Baltinavas novadā un 86.9% Rēzeknes novadā (pielikums Nr.6). Viena no tendencēm ir tāda, ka novados, kuros ir augsts bezdarba līmenis un salīdzinoši zems ienākumu līmenis, piemēram, lauku teritorijas Latgalē, ir augsts GMI īpatsvars kopējā pabalstu apjomā.

Pašvaldībām ar augstu GMI īpatsvaru ir ierobežoti finanšu līdzekļi citu pakalpojumu sniegšanai un tas mazina sociālā atbalsta sistēmas iespējas trūcīgām un maznodrošinātām personām, savukārt, pašvaldībām ar augstiem ienākumiem ir plašākas iespējas realizēt savu sociālo politiku trūcīgām un maznodrošinātām personām un pabalstu pieejamība ir plašāka, kas norāda uz trūcīgas un maznodrošinātas ģimenes/personas statusa loma sociālā atbalsta sistēmas pasākumu pieejamībā personai ir atkarīga no konkrētas pašvaldības salīdzinošo ienākuma līmeņa.

4.2.2 Līdzdarbības pasākumi

SPSP likumā ir noteikts pienākums klientam aktīvi iesaistīties savas problēmas risināšanā, pildot līdzdarbības pienākumus, cita starpā, aktīvi iesaistīties savas problēmas risināšanā, pildot līdzdarbības pienākumu, tajā skaitā piedaloties sociālās rehabilitācijas pasākumos darba un sociālo prasmju saglabāšanai, atjaunošanai un apgūšanai (7. pants). Savukārt, saskaņā ar likumu „Par sociālo drošību”, personai, kura vēlas saņemt vai saņem sociālos pakalpojumus pelnītspējas samazināšanās vai bezdarba dēļ, pēc sociālo pakalpojumu sniedzēja pieprasījuma jāpiedalās profesionālo iemaņu apgūšanas vai pilnveidošanas pasākumos (30. pants).

Lai spētu palīdzēt klientam, ir nepieciešams individuāli novērtēt klienta sociālās vajadzības, pieejamos resursus un risināmo problēmu. Pamatojoties uz visu iegūto informāciju un tās izvērtējumu, ir iespējams sniegt palīdzību, nonākot pie līdzdarbības pasākumu iespējamajiem variantiem, ņemot vērā SPSP likuma normas (12. pants), kur noteikts, ka nedrīkst prasīt tādu līdzdarbības pasākumu izpildi, kuri liedz iespēju aprūpēt pirmskolas vecuma bērnu vai traucē stāties darba attiecībās. Pēc izvērtējuma tiek slēgta vienošanās starp sociālo darbinieku un pabalstu saņēmēju par līdzdarbību pasākumu izpildes uzdevumiem, laiku un vietu.

Līdzdarbības pienākumi

Katras pašvaldības praksē ir visdažādākie līdzdarbības pasākumi, ko piedāvāt pabalstu saņēmējam, ņemot vērā individuālo izvērtējumu, sākot ar savas dzīvojamās vides sakārtošanu līdz sabiedrisko darbu veikšanai. Tiesību akti paredz, ka par piedalīšanos šajos līdzdarbības pasākumos tiek noslēgta vienošanās vai līgums.

Piemēram, klientiem, kuriem ir aprūpējams pirmskolas vecuma bērns/bērni savas vides sakārtošanas darbu sarakstā ietilpst piemājas dārza ravēšana, mājas uzkopšana, bērnu audzināšana un vešana uz bērnudārzu un citi ikdienas nepieciešamie izpildāmie darbi. Ja nav bērnu, tad tiek slēgts līgums ar pašvaldību un tiek veikti tādi pienākumi kā darbs dārzniecībā, sētnieka pienākumi, zāles pļaušana, labiekārtošanas darbi, teritorijas uzkopšanas darbi, grāmatu atjaunošanas darbi bibliotēkā, savas veselības uzlabošana, utt. Citi darba prasmju atjaunošanas vai iegūšanas uzdevumi ir mācīšanās un sevis pilnveidošana, t.i., iesaistīšanās dažādos pulciņos (gleznošanas, fotogrāfēšanas, adīšanas, un citu rokdarbu pulciņi), kuri ir pieejami pašvaldībā. Ja klients nav izpildījis vienošanos par līdzdarbību, dienests ir tiesīgs pārtraukt pabalstu izmaksu.

Viens no klienta līdzdarbības pienākumiem ir apmeklēt SD vienu reizi mēnesī. SD vadītāji izteica viedokli, ka būtu nepieciešams nākt 1 reizi nedēļā vai 1 reizi divās nedēļās, jo īpaši darbspējīgiem klientiem, kuri ir bezdarbnieki. Tiek uzskatīts, ka biežākas tikšanās palīdzētu sekot līdzi klientu aktivitātēm un tam, kā uzlabojas viņu sociālā situācija. Pašvaldību vadītāji nesaskata tiesību aktos noteikto iespēju strādāt ar klientiem tik bieži, cik tas ir nepieciešams, jo SD tikšanās ar klientu 1 reizi mēnesī ir noteikta kā minimālā prasība. Atsevišķi respondenti izteica priekšlikumu tiesību aktos noteikt obligātu biežākas tikšanās nepieciešamību.

Saskaņā ar SPSP likumu pašvaldības sociālajam dienestam ir tiesības tos darbspējīgos klientus, kuri saņem sociālo palīdzību vismaz 3 mēnešus pēc kārtas, iesaistīt darba un sociālo prasmju saglabāšanas, atjaunošanas un apgūšanas pasākumos (līdz 12 stundām nedēļā, sadalot tās pa vairākām nedēļas dienām), kas rada labumu sabiedrībai un neaizvieto pašvaldības funkciju veicējus (12. pants).

22 pašvaldībās (84,7% no 26) stundas tiek sadalītas visas nedēļas garumā (12 stundas nedēļā), tādējādi sekojot līdzi, vai pabalstu saņēmējs nenodarbojas ar nelegālo nodarbinātību. Pārējās 4 pašvaldībās (2 republikas pilsētas, 1 vidējais novads, 1 mazais novads – 15,3% no 26) tas ir individuālais darbs, jo cilvēkiem no lauku teritorijām ir problemātiski ierasties sociālajā dienestā sabiedrisko darbu veikšanai, savukārt, republikas pilsētu pašvaldībās līdzdarbošanās pasākumi ir vairāk mērķēti uz savas veselības sakārtošanu, nevis sabiedriskajiem darbiem. Vienā no vidējām (3,8% no 26) pašvaldībām līdzdarbības pasākumi tiek noteikti 9 stundas nedēļā vai 35 stundas mēnesī.

Vienā no republikas pilsētām (3,8% no 26) netika realizēta līdzdarbības politika, jo tiek uzskatīts, ka ir grūti nošķirt robežu starp nelegālo nodarbinātību un līdzdarbības pasākumiem. Kā līdzdarbības pasākumus pašvaldība ir noteikusi tādus kā jaunas darba vietas meklējumus, savas veselības uzlabošanu, ģimenes situācijas uzlabošanu, savas mājas sakārtošanu. Veicot sabiedriskos darbus, ir svarīgi ne tikai dot darba uzdevumus, bet arī uzraudzīt un kontrolēt darba procesu, kam ir nepieciešams algot papildu darbiniekus, bet sociālajam dienestam trūkst kapacitātes nodrošināt līdzdarbības pasākumu kontroli, organizāciju un koordināciju.

Kapitālsabiedrības

5 pašvaldību skatījumā (4 republikas pilsētas un 1 vidējais novads – 19,2% no 26) ir nepieciešams veikt papildinājumus SPSP likumā, ļaujot nodarbināt SD klientus pašvaldības kapitālsabiedrībās, kur ir iespējams nodrošināt ar būtiski lielākiem darba apjomiem, piemēram, slimnīcās, nekā pašvaldības iestādēs. Esošais normatīvais regulējums neļauj nodarbināt pašvaldības kapitālsabiedrībās.

Pašreizējās problēmas

Saskaņā ar 1 lielās pašvaldības SD vadītāja (3,8% no 26) sacīto ir tādi klienti, kuri cenšas algotos pagaidu sabiedriskos darbus izpildīt apzinīgi, savukārt, citi šos darbus veic izteikti lēni, nozog vai sabojā izsniegto inventāru.

Atsevišķa problēma saistībā ar algotiem pagaidu sabiedriskiem darbiem ir ārstu atzinumu iesniegšana kā attaisnojums savai nespējai veikt nozīmētos darbus, pabalstu saņēmējiem aizbildinoties ar veselības kaitēm. SD darbiniekam nav tiesību apstrīdēt ārsta atzinuma patiesumu un atbilstoši liekot sociālā pabalsta saņēmējam iesaistīties algotos pagaidu sabiedriskos darbos. Šādu gadījumu, kad klienti atkārtoti nes ārsta atzinumu, nav retums. Pašvaldības piedāvā šādus gadījumus stingrāk reglamentēt tiesību aktos.

4.3 Dzīvokļa pabalsts

Dzīvokļa pabalsts ir otrs valsts noteiktais obligāti izmaksājamais pabalsts aiz GMI pabalsta. Tā apmēru, izmaksu kārtību un personas, kuras ir tiesīgas saņemt šo pabalstu, reglamentē pašvaldību saistošajos noteikumos. Lai to saņemtu, ir jāatbilst trūcīgā vai maznodrošinātā statusa kritērijiem, vai atsevišķos gadījumos pabalsta saņēmēja ienākumi netiek izvērtēti un pabalsti tiek piešķirti atsevišķām klientu grupām, piemēram, bāreņiem, vientuļām personām ar invaliditāti un pensionāriem.

Pēc interviju apkopošanas un apkopotās statistikas (skatīt pielikumu Nr.10-13) tika izdarīti secinājumi, ka salīdzinoši ar GMI pabalstu dzīvokļa pabalsti ir vairāk pieprasīti republikas pilsētās, konkrēti komunālo pakalpojumu apmaksai. Tas uzskatāmi atšķiras no lauku teritoriju novadiem, kur šiem pabalstiem izlietots salīdzinoši mazāk līdzekļu.

5 Secinājumi

Pētījuma rezultātā apkopotie secinājumi ir sadalīti 3 galvenajās grupās, lai sniegtu strukturētu skatījumu par iegūtajiem secinājumiem par sociālās palīdzības sistēmu Latvijā:

- (1) Sociālā dienesta klients;
- (2) Pabalsti un citi sociālā atbalsta veidi;
- (3) Pašvaldību sociālais dienests.

Sociālā dienesta klients

1. SD klientu izglītības līmenis

Lielāko īpatsvaru SD klientu vidū veido klienti ar vidējo izglītību (34,6%) un klienti ar pamata izglītību (27,8%), savukārt, tikai 1,7% ir klienti ar augstāko izglītību. Analizējot klientu izglītības līmeni sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem, vidējā izglītība veido lielāku īpatsvaru gan mazajos novados (62,5%), gan republikas pilsētās (35,4%), savukārt, pamata izglītība procentuāli veido lielāko īpatsvaru vidējos novados – 30,4% un lielajos novados – 43,8%. Iegūtie rezultāti parāda, ka pilsētās izglītības līmenis ir augstāks salīdzinājumā ar lauku teritorijām un kopumā norāda uz SD klientu zemo izglītības līmeni vai arī iegūto arodizglītību, kura nav pieprasīta esošajā darba tirgū (skat. 11.-13. attēlu).

2. Ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji

Pētījumā iekļautie klienti – 82,4% sociālās palīdzības klientu pilsētās un 67,4% klientu lauku teritorijās – anketās norādīja, ka saņem sociālo palīdzību ilgāk par gadu. Ilgtermiņa sociālās palīdzības klientu skaits pieaug un saskaņā ar sociālo dienestu vadītāju sacīto praksē ir jau piemēri par šīs pieredzes pārmantojamību nākamajā paaudzē. Pilsētās dzīvojošie ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji (ilgāk par 12 mēnešiem) galvenokārt ietilpst darbspējīgo vecuma grupā no 25 līdz 35 gadiem, savukārt lauku teritorijā dzīvojošie ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji – vecuma grupā no 35-45 gadiem.

3. Strādājošo mājsaimniecības locekļu zemie ienākumi

Saskaņā ar anketēšanas rezultātiem 39,6% pētījumā iekļautie klienti vai to ģimeņu locekļi ir vienlaikus strādājošas personas un sociālās palīdzības klienti. Strādājošo nabadzības analīze sadalījumā pa pašvaldību izmēriem parāda, ka vismazākais strādājošo sociālās palīdzības saņēmēju īpatsvars ir republikas pilsētās (34,4%), bet vislielākais tas ir lielajos novados (53%). Šādu mājsaimniecību grupas būtisks īpatsvars ilgstošā laika periodā var norādīt uz nesalāgotu nodokļu un pabalstu sistēmu, un risku ka strādājošie iedzīvotāji ar zemiem darba ienākumiem var atteikties no nodarbinātības un kļūt par 100% sociālās palīdzības sistēmas klientu, jo strādājot nevar pilnībā nodrošināt sev un savai mājsaimniecībai adekvātu ienākumu līmeni un izkļūt no sociālās palīdzības saņēmēja statusa.

4. Pamatvajadzību apmierināšana

Lai arī sociālās palīdzības sistēmas mērķis ir nodrošināt pamatvajadzību (ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe un obligātā izglītība) apmierināšanu, anketēšanas rezultāti norāda, ka šīs vajadzības nav apmierinātas. Proti, vairākums respondentu (56,2%) nespēj pilnvērtīgi nodrošināt veselības pakalpojumus, pārtikas iegādi, mājokļa komunālos un īres maksājumus. Pēc reģiona iedalījuma izteiktākā finansiāli materiālā problēma ir nespēja samaksāt par veselības aprūpes pakalpojumiem, kas vidēji veido 1/5 daļu no katrā reģionā aptaujātiem respondentiem. Šie rezultāti norāda uz sociālās palīdzības sistēmas nepilnību, jo ar sistēmas starpniecību izmaksātie finanšu resursi nespēj pilnvērtīgi nodrošināt maznodrošinātu iedzīvotāju pamatvajadzības. Analizējot pamatvajadzību apmierināšanas līmeni sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem, redzams, ka mazajos novados visvairāk trūkst finansiālie līdzekļi bērnu vajadzību apmierināšanai (26,2%), vidējos novados – komunālo maksājuma rēķiniem (19,8%), lielajos novados – pārtikas iegādei/ veselības aprūpei (19,9%), savukārt, republikas pilsētās visvairāk līdzekļu trūkst veselības aprūpei (18,9%) (skat. 17.-20. attēls).

5. *Nestrādāšanas cēloņi*

Lauku teritorijā dzīvojošo respondentu galvenais nestrādāšanas iemesls ir brīvo darba vietu trūkums tuvu dzīves vietai – mazos novados 34,9%, vidējos novados 24,3% un lielajos novados 25%, savukārt, republikas pilsētās atkārtoti apstiprinās tas, ka galvenais nestrādāšanas iemesls ir saistīts ar personas veselības problēmām (13,8%). Relatīvi liels respondentu īpatsvars norāda, ka viņiem trūkst atbilstošas zināšanas un prasmes (12,2%).

Kopumā 24,8% no aptaujātajiem respondentiem par nestrādāšanas iemesliem atzīmēja tādas iemeslus, kā atalgojuma neatbilstība (11%), neapmierinātība ar darba režīmu (6,5%), iztikšana ar sociālo pabalstu (5,7%) un nevēlēšanās strādāt regulāru darbu (1,6%), kas var norādīt uz sociālās palīdzības klientu argumentētu izvēli saglabāt esošo sociāli ekonomisko statusu un aktīvi nemeklēt darbu un turpināt būt sociālās palīdzības klientam (skat. 33.-36. attēlu).

6. *Izdzīvošanas stratēģija nesāņemot sociālo palīdzību*

Starp biežāk lietotajām izdzīvošanas stratēģijām gadījumos, ja netiek saņemta sociālā palīdzība, tika minēta radnieku palīdzība (22,9%), gadījuma darbi (13,8%) un palīdzība no draugiem, paziņām, kaimiņiem (11,4%). Sociālās palīdzības klientu palāšanās uz radniekiem, kaimiņiem, citiem māsaimniecības locekļiem, ārzemes, draudzes un NVO kopā veido 47,9% no aptaujātajiem sociālās palīdzības klientiem.

Papildus izanalizējot iegūtos datus pilsētu/ lauku griezumā, var secināt, ka lauku teritorijā ir lielāka palāvība uz radniekiem (27,1%) un draugu, kaimiņu palīdzību (12,7%) un tikai 13,8% ir ienākumi no gadījuma darbiem. Savukārt, pilsētās ir relatīvi lielāka palāvība uz gadījuma darbiem (15%) (skat. 37.- 40. attēlu).

Pabalsti un citi atbalsta veidi

7. *Pabalstu harmonizēšana kaimiņos esošās pašvaldībās*

Pašvaldību pārticības līmenis ir atšķirīgs, un to raksturo fakts, ka daļa pašvaldību veic iemaksas pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā, bet daļa saņem dotācijas no tā, tāpēc atšķirīga ir arī to pieeja sociālo pabalstu veidiem un to apjomiem. Pārtikušām pašvaldībām ir tendence noteikt vairākus brīvās iniciatīvas pabalstus, kā arī nodrošināt, piemēram, augstāku GMI pabalsta līmeni, nekā valsts noteiktais minimums. Saskaņā ar SD un pašvaldības vadības sociālos jautājumos teikto pastāv tendence SD klientiem pārdeklarēties uz pārtikušāku kaimiņu pašvaldību, un ņemot vērā, ka republikas pilsētas vidēji ir pārtikušākas par novadu pašvaldībām, šāda prakse var veicināt turpmāku lauku teritoriju depopulācijas procesu. Lai mazinātu šādu ekonomisko migrāciju, pabalstu apmēram būtu jābūt vienādam visā valstī, savukārt, brīvo iniciatīvu pabalstu klāstam būtu jābūt samērojamam starp dažādām pašvaldībām.

8. *Līdzdarbības pasākumi*

Līdzdarbības pasākumi, kā atzina visu 26 pašvaldību pārstāvji, ir labs mehānisms, kā cīnīties ar nelegālo nodarbinātību un darba prasmju uzturēšanu un atgūšanu, kā arī labs veids, kā veicināt personas socializēšanos. Būtu nepieciešams pilnveidot tiesību aktus, ļaujot veikt līdzdarbības pienākumus vai brīvprātīgo darbu sociālā dienesta klientiem pašvaldības kapitālsabiedrībās (piemēram, slimnīcās).

9. *GMI pabalsts*

Pašvaldībām bija diametrāli pretējs skatījums par GMI pabalstu – daļa pašvaldību atbalstīja to, ka GMI pabalsts tā pašreizējā formā ir atbilstošs risinājums, citi, savukārt, uzskatīja, ka GMI pabalsts kā tāds nav nepieciešams vai arī tas varētu būt piešķirams tikai īsu laika periodu (dažus mēnešus), bet lielākā apmērā nekā šobrīd. Visas pašvaldības atzina, ka GMI pabalsta kontekstā būtu nepieciešams domāt par motivācijas faktoriem, kas mudinātu sociālās palīdzības klientus aktīvi censties mainīt savu statusu uz nodarbinātu, un ka nepieciešams izvērtēt gan GMI pabalsta piešķiršanas kritērijus, gan tā apmēru.

10. Ģimenes ar vairākiem bērniem

Nemot vērā strādājošo nabadzības problēmu un to, ka GMI pabalsts tiek maksāts gan par pieaugušajiem, gan bērniem ģimenē, tas var nodrošināt vecākiem ar vairākiem bērniem samērā augstu ienākumu līmeni salīdzinājumā ar darba algu, ko varētu nopelnīt strādājot. Uz šo problēmu norādīja atsevišķi SD vadītāji, ka būtu nepieciešams risinājums, kas palielinātu motivācijas līmeni daudz bērnu ģimenes vecākiem kļūt nodarbinātiem tā lai darbs atmaksātos.

11. Pabalstu īpatsvars mājsaimniecībā

49,1% respondentu mājsaimniecībām sociālās palīdzības pabalsti veido vismaz pusi vai lielāko daļu mājsaimniecības ienākumu. Laukos sociālie pabalsti veido 41% no ieņēmumiem, kamēr klientiem pilsētās - 24%. Šāda proporcija varētu būt skaidrojama ar to, ka aprūpējamo bērnu skaits laukos aptaujā iekļautajiem respondentiem ir salīdzinoši lielāks nekā pilsētās (skat. 22.-26. attēlu).

12. Atbalsta pasākumi

Kā populārākais nepieciešamais atbalsta pasākums novadu pašvaldībās tika minēta vēlme iesaistīties algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos (mazie novadi – 37,5%, vidējie novadi – 20,9%, lielie novadi – 25,2%), kas savā ziņā jau tiek realizēti un, atsaucoties uz sociālā dienesta vadītāju teikto, šajā jomā ir pieejamas brīvas vietas. Savukārt, republikas pilsētās ir nepieciešamība pēc kvalifikācijas paaugstināšanas kursiem (19,4% no respondentiem pilsētās), kā arī individuālās konsultācijas pie speciālista (11,1%) (skat. 47.- 48. attēlu).

13. Sociālās palīdzības mērķa definīcija

Pašvaldību vadība norādīja uz problēmām sociālās palīdzības mērķa definīcijā SPSP likumā (32. pants) kur teikts, ka sociālo palīdzību sniedz krīzes situācijā nonākušiem. Šāds formulējums rada neskaidrības, jo zemo algu saņēmēji ar vairākiem bērniem, kā arī citas iedzīvotāju kategorijas ir ilgstoši sociālās palīdzības saņēmēji.

Sociālais dienests

14. SD darba novērtējums

Kopumā SD klientu vērtējums par SD darbu ir pozitīvs, jo 57,6% no pētījumā iekļautajiem respondentiem atbildēja ar „Apmierinoši” un „Drīzāk apmierinoši”, bet 28,9% no respondentiem nebija viedokļa.

Savukārt, analizējot pēc pašvaldību iedalījuma, lielākais apmierinātības līmenis ar sociālā dienesta darbu ir mazajos novados (56,3%), turpretī vismazākais tas ir republikas pilsētās (16,6%).

Klientu vērtējums par SD pieejamību kopumā visās pašvaldību grupās tiek vērtēts pozitīvi. Republikas pilsētās pozitīvs vērtējums ir 37,4% SD klientiem, lielajos novados tas ir 58,4%, vidējos novados – 72,1% (nebija viedoklis 23,1%), un mazajos novados 38,9%, kur 44,4% nebija viedokļa. Kā lielākais SD klientu neapmierinātības iemesls ir ilgais gaidīšanās laiks SD rindās (22,8%), kas norāda uz sociālā darba speciālistu neatbilstošo skaitu un lielo noslogotību.

15. SD darbinieku skaits

SPSP likuma prasības attiecībā uz darbinieku skaitu, proti, 1 sociālais darbinieks uz 1000 iedzīvotājiem, izpilda tikai 9 pašvaldības jeb 34,6% no 26 pašvaldībām (2 republikas pilsētas, 1 lielais novads, 3 vidējie novadi, 2 mazie novadi).

Minimālās prasības sociālo pakalpojumu sniegšanā izpilda 24 no 26 pašvaldībām (92,3%), savukārt, divās mazās novadu pašvaldībās šobrīd darbinieku skaits ir tikai 2 personas, lai gan saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 291 minimālais sociālo darbinieku skaits uz vienu SD ir 3.

Viena no pētījumā identificētajām problēmām ir jaunu kvalificētu sociālo darbinieku un sociālās palīdzības organizatoru piesaiste un noturēšana. Lauku teritorijās problemātiska ir darbinieku

piesaiste, jo finansējuma trūkuma dēļ personas nespēj iegūt likuma prasībām atbilstošu izglītību, savukārt, lielajās pilsētās problēma ir kvalificētu darbinieku noturēšana zemā atalgojuma un lielās psiholoģiskās slodzes dēļ.

16. Sociālais monitorings

Sociālais monitorings, kas ļauj SD preventīvi identificēt tās mājsaimniecības, kurām ir nepieciešama sociālā palīdzība, kā formāla procedūra nevienā pašvaldībā netiek veikta, lai gan neformāla informācijas apzināšana notiek atsevišķos novados, galvenokārt mazajos, kur iedzīvotāju skaits ir neliels un SD darbinieki labi pazīst pašvaldības iedzīvotājus.

17. Ilgtermiņa plānošana

Ilgtermiņa plānošana sociālās palīdzības jomā tiek veikta saskaņā ar *Attīstības plānošanas sistēmas likumu* (sekmēt valsts ilgtspējīgu un stabilu attīstību, iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu) un SPSP likumu (pašvaldības SD uzdevums ir veikt sociālās vides izpēti, noteikt problēmas, izstrādāt sociālo pakalpojumu attīstības koncepcijas, mērķprogrammas un priekšlikumus jaunu pakalpojumu ieviešanai un piedalīties pašvaldības attīstības plānu izstrādē). Tomēr interviju gaitā tika novērots, ka 22 pašvaldībās (84,6% no 26) nav ilgtermiņa plānu sociālās palīdzības jomā, lai optimizētu pašvaldības finanšu līdzekļus un darbības rezultātus. Ņemot vērā, ka ilgtermiņa plāns sociālās palīdzības jomā nav izstrādāts valsts mērogā, pašvaldībām izstrādāt savus individuālos plānos ir sarežģīti.

18. Sociālās palīdzības pabalstu struktūra

Salīdzinot iegūto informāciju pēc pašvaldību grupām (skat. 10.-13.pielikumu), 2012. gadā visās pašvaldībās lielu daļu veido GMI un dzīvokļa pabalsti, pēc kuru izmaksāšanas tiek nodrošināti pārējie sociālās palīdzības pabalsti. Būtisku daļu no pašvaldību pabalstu sistēmas finansējuma (2011. gadā vidēji 71,6% pētījumā iesaistītajām pašvaldībām) veido valsts noteiktie obligātie GMI un dzīvokļa pabalsti, un atsevišķās pašvaldībās tie sasniedz pat 90% - Rēzeknes novadā 95,4%, Rēzeknes pilsētā 91,1%, Liepājā – 88,5%, Rīgā – 87,3%. Attiecīgi finansējums, kuru var novirzīt uz pašvaldību brīvajām iniciatīvām *sociālo pakalpojumu* jomā, ir neliels un ierobežots, kas, savukārt, nozīmē, ka noteiktām pašvaldībām ir apgrūtināti realizēt savu sociālo politiku vai vienkārši noteikt prioritārās atbalsta grupas, jo tam trūkst finansējums.

Analizējot datus 2009.-2012. gada griezumā, 2009. gadā veselības pabalstam lielos, vidējos un mazos novados tika izlietoti salīdzinoši lielāki finansiālie resursi nekā 2010.- 2012. gadā. Savukārt, 2010. gadā ir vērojams lielāks īpatsvars pabalsta ēdienam izsniegšanā, kurš tiek izmaksāts papildus GMI un dzīvokļa pabalstiem.

19. Sadarbība ar NVA

Pēc apkopotajām intervijām ar sociālajiem dienestiem un NVA, var secināt, ka abas iestādes bieži strādā ar vieniem un tiem pašiem klientiem. Tādējādi būtu nepieciešama ciešāka sadarbība informācijas operatīvā apmaiņā starp pašvaldību un NVA.

20. SD klientiem sniegtie kursi

Pašvaldību vadītāju un SD darbinieku intervijās, kā arī sociālo dienestu klientu anketās tika norādīts, ka vairumā gadījumu NVA piedāvāto kursu saturs un tematika SD klientiem neatbilst darba tirgū aktuāli pieprasītām kvalifikācijām un kompetencēm, savukārt, atsevišķi pieprasītie kursi SD klientu interesēs netiek pasniegti.

21. Valsts Ieņēmumu Dienests

VID ir vienīgā valsts iestāde, ar kuru sociālajam dienestam nav pilnvērtīgas un efektīvas sadarbības. SD atzīst, ka ļoti nepieciešama būtu pilnvērtīga datu un informācijas apmaiņa par sociālā dienesta klientu finansiālo stāvokli (ieņēmumu apjomu) un nodokļu nomaksas vēsturi. VID ir valsts iestāde, ar kuru būtu nepieciešama ciešāka sadarbība informācijas apmaiņā, lai sociālā sistēma funkcionētu efektīvāk un SD darbinieki varētu pilnvērtīgi analizēt SD klientu sociāli ekonomisko stāvokli arī vēsturiskā griezumā.

Interviju Saraksts

1. Antons Cibuļskis (Ropažu novada domes priekšsēdētājs), 21.02.2013
2. Sarmīte Cibuļska (Ropažu novada domes sociālā dienesta vadītāja), 21.02.2013
3. Vita Paulāne (Stopiņu novada domes priekšsēdētāja vietniece), 21.02.2013
4. Ilma Lāčgalve (Stopiņu novada sociālā dienesta vadītāja), 21.02.2013
5. Rihards Melgailis (Vecumnieku novada domes priekšsēdētājs), 25.02.2013
6. Ina Jankevičā (Vecumnieku novada sociālā dienesta vadītāja), 25.02.2013
7. Aivars Okmanis (Rundāles novada domes priekšsēdētājs), 25.02.2013
8. Kristīne Brūvele (Rundāles sociālā dienesta vadītāja), 25.02.2013
9. Andrejs Ceļapīters (Madonas novada domes priekšsēdētājs), 26.02.2013
10. Gundars Riekstiņš (Madonas novada sociālā dienesta vadītājs), 26.02.2013
11. Ella Andersone (Vecpiebalgas novada domes priekšsēdētāja), 26.02.2013
12. Anita Kamerāde (Vecpiebalgas novada sociālā dienesta vadītāja), 26.02.2013
13. Grigorijs Rozentāls (Alsungas novada domes priekšsēdētājs), 28.02.2013
14. Maira Baumanē (Alsungas novada sociālā dienesta vadītāja), 28.02.2013
15. Gunita Ansone (Ventspils novada domes priekšsēdētāja vietniece), 28.02.2013
16. Inta Rudbaha (Ventspils novada sociālā dienesta vadītāja), 28.02.2013
17. Inesis Boķis (Valmieras pilsētas domes priekšsēdētājs), 01.03.2013
18. Iveta Liepiņa (Valmieras pilsētas sociālā dienesta vadītāja), 01.03.2013
19. Kārlis Sedvalds (Burtnieku novada domes priekšsēdētājs), 01.03.2013
20. Aleksandra Ločmele (Burtnieku novada sociālā dienesta vadītāja), 01.03.2013
21. Inga Bērziņa (Kuldīgas novada domes priekšsēdētāja), 05.03.2012
22. Gunta Laizāne (Kuldīgas novada sociālā dienesta vadītāja), 05.03.2013
23. Leonārija Gudakovska (Kandavas novada domes priekšsēdētāja vietniece), 05.03.2013
24. Ints Leitars (Kandavas novada sociālā dienesta vadītāja), 05.03.2013
25. Juris Tužikovs (Jēkabpils novada sociālā dienesta vadītājs), 06.03.2013
26. Juris Dombrovskis (Cīblas novada domes priekšsēdētājs), 06.03.2013
27. Inta Senkāne (Cīblas novada sociālā dienesta vadītāja), 06.03.2013
28. Aleksandrs Bartaševičs (Rēzeknes pilsētas domes priekšsēdētājs), 07.03.2013
29. Žanna Kulakova (Daugavpils pilsētas domes priekšsēdētāja), 07.03.2013
30. Ilona Okuņeva (Daugavpils pilsētas sociālais darbinieks), 07.03.2013
31. Viktors Stikuts (Dagdas novada domes priekšsēdētājs), 07.03.2013
32. Elita Trūle (Dagdas novada sociālā dienesta vadītāja), 07.03.2013
33. Gunārs Arbidāns (Rēzeknes pilsētas sociālā dienesta vadītājs), 08.03.2013
34. Silvija Strankale (Rēzeknes novada sociālā dienesta vadītāja), 08.03.2013
35. Lidiņa Siliņa (Baltinavas novada domes priekšsēdētāja), 08.03.2013
36. Vita Ločmele (Baltinavas novada sociālā dienesta vadītāja), 08.03.2013

37. Regīna Kalniņa (Alūksnes novada sociālā dienesta vadītāja), 08.03.2013
38. Vija Bārtule (Krāslavas novada sociālā dienesta vadītāja), 29.04.2013
39. Andris Uzulis (Krāslavas novada sociālo un veselības aizsardzības lietu komitejas priekšsēdētājs), 29.04.2013
40. Laima Grobiņa (Jūrmalas pilsētas Labklājības pārvaldes vadītāja), 30.04.2013
41. Ruanete Meža (Jūrmalas pilsētas sociālā dienesta vadītāja), 30.04.2013
42. Mārtiņš Moors (Rīgas pilsētas sociālās pārvaldes vadītājs), 03.05.2013
43. Juris Landorfs (Bauskas novada sociālās komitejas vadītājs, Bauskas slimnīcas neirologs), 03.05.2013
44. Iveta Kubliņa (Bauskas novada sociālā dienesta vadītāja), 03.05.2013
45. Rita Stūrāne (Jelgavas pilsētas sociālo lietu pārvaldes vadītāja), 08.05.2013
46. Zanda Ērmiņa (Jelgavas pilsētas sociālo lietu pārvaldes vadītājas vietniece), 08.05.2013
47. Aigars Rublis (Jelgavas pilsētas domes priekšsēdētāja vietnieks, sociālo lietu komitejas vadītājs), 08.03.2013
48. Helvijs Valcis (Liepājas pilsētas sociālās komitejas vadītājs), 09.05.2013
49. Anita Lauka (Liepājas pilsētas sociālā dienesta vadītājas vietniece), 09.05.2013
50. Inese Ērgle (Rīgas Bāriņtiesas priekšsēdētāja vietniece), 10.05.2013
51. Vija Račinska (Nodarbinātības valsts aģentūras Rīgas reģionālās filiāles vadītāja), 13.05.2013
52. Daina Odīte (Nodarbinātības valsts aģentūras Rīgas reģionālās filiāles vadītājas vietniece), 13.05.2013

JAUTĀJUMI PAŠVALDĪBAS VADĪBAI SOCIĀLOS JAUTĀJUMOS

1. Ko Jūs saprotat ar sociālo palīdzību?
2. Kādi ir sociālās palīdzības sistēmas mērķi?
3. Kāds ir Jūsu pašvaldības sociālās palīdzības sistēmas izvirzītais ilgtermiņa plāns?
4. Vai līdz šim izvirzītie mērķi no 2008.-2012. gadam ir īstenojušies?
 - ⇒ Ja, jā, kādi tie bija un kā Jūs tos realizējāt?
 - ⇒ Ja, nē, tad kāpēc tie nav īstenojušies?
5. Kā Jūsu pašvaldībā tiek nodrošināta apstiprinātā sociālā budžeta un izvirzīto mērķu uzraudzība?
6. Kā jūs pamatotu esošo sociālo pabalstu sistēmu Jūsu vadītajā pašvaldībā?
7. Kādu sociālo problēmu risināšanai, Jūsaprāt, pašvaldībā nav nodrošināts sociālais atbalsts?
8. Pēc kādiem kritērijiem un cik regulāri Jūs izvērtējat pabalstu sistēmas darbības rezultātus?
9. Vai Jūsu pašvaldībā pastāv pagasta pārvaldes, kuras juridiski ir darba devējs sociālajiem darbiniekiem, kur finansiāli šie sociālie darbinieki ir atkarīgi no pagasta pārvaldes, taču attiecīgās pašvaldības (novada/pilsētas) sociālais dienests metodiski vada minētos sociālos darbiniekus?
10. Vai pašvaldības sociālā dienesta vadītājs ir lēmumu pieņēmējs sociālās palīdzības pabalstu jautājumos, vai arī šo funkciju nodrošina pagasta pārvaldes vadītājs? Vai lēmuma pieņēmējs vienlaicīgi ir arī naudas turētājs?
11. Cik sociālā dienesta lēmumi ir apstrīdēti Jūsu vadītās pašvaldības domē un kāds ir rezultāts pēdējo 4 gadu griezumā? Vai pašvaldības domes lēmumi ir pārsūdzēti Administratīvajā rajona tiesā (cik tādi bijuši, rezultāts)?
12. Kāds ir sociālās palīdzības pabalstu saņemšanas korelācijas ar nelegālo nodarbinātību identificēšanas mehānisms Jūsu vadītajā pašvaldībā? Kādi būtu tie instrumenti, lai mazinātu gadījumus, kad cilvēks saņem sociālo pabalstu un vienlaicīgi ir nelegāli nodarbināts?
13. Kā Jūs vērtējat sociālās palīdzības sistēmu valstī?
14. Kādi ir sistēmas darbības šķēršļi attiecībā pret efektivitāti, rezultātu (normatīvie, finansiālie u.c.)?
15. Kas kavē veikt paredzētās funkcijas sociālās palīdzības jomā? Kādi varētu būt potenciālie uzlabojumi?
16. Kādus sociālā dienesta darbības virzienus, Jūsaprāt, vajadzētu samazināt vai palielināt?
17. Ja Jums būtu pilnīga rīcības brīvība, ko ar pašvaldībai pieejamajiem finanšu resursiem varētu darīt labāk? Vai lielākus finanšu resursus atvēlētu preventīvajam/ profilaktiskajam darbam ar iedzīvotājiem vai tomēr sociālajam darbam (palīdzībai, pakalpojumam) seku mazināšanai?
18. Kāda veida resursi būtu piesaistāmi, lai klients būtu motivēts aktīvi risināt savu problēmu?
19. Vai sociālā pabalsta lielumam vajadzētu būt atšķirīgam strādājošam, bezdarbniekam un ilgstošam bezdarbniekam, tādējādi palielinot motivācijas līmeni aktīvāk iesaistīties darba tirgū?
20. Kāda veida atbalsts, izmaiņas citās jomās būtu nepieciešamas, lai klients būtu gatavs mainīt sociālās palīdzības saņēmēja statusu pret nodarbinātā statusu?
21. Vai jābūt noteiktam vienam ienākumu līmenim, kas dod tiesības saņemt sociālos pabalstus, vai vairākiem atšķirīgiem (valstī, pašvaldībā), atkarībā no risināmās sociālās problēmas smaguma vai citiem apstākļiem?
22. Vai materiālie resursi (ienākumi, uzkrājumi, īpašumi, saistības) ir jāvērtē visu veidu sociālās palīdzības pabalstu piešķiršanai?
23. Vai materiālo resursu kritērijiem jābūt noteiktiem visā valsts teritorijā vienādiem vai arī tas būtu pašvaldības kompetencē?
24. Vai piešķiramajam GMI līmenim ir jābūt vienādam visā valstī?

JAUTĀJUMI SOCIĀLĀ DIENESTA VADĪTĀJAM

SOCIĀLAIS DIENESTS

1. Sociālais dienests kā pašvaldības struktūrvienība vai atsevišķa aģentūra?
2. Kāds ir vidējais darba pieredzes ilgums sociālā darba speciālistiem sociālajā dienestā? Kāda ir izglītība?
3. Vai ir kādas iemaņas/prasmes, kuras Jums un Jūsu darbiniekiem pietrūkst, lai pilnvērtīgi/efektīvi veiktu savus ikdienas darba pienākumus?
4. Kāda ir pašreizējā noslogotība (vai ir jāstrādā virsstundas) sociālā darba speciālistiem, tai skaitā sociālajiem darbiniekiem, kuru darbs saistīts ar sociālās palīdzības piešķiršanu (Jums un Jūsu kolēģiem)?
5. Vai sociālais dienests ir izstrādājis atsevišķu ilgtermiņa plānu kāda mērķa sasniegšanai?
6. Vai Jūs veicat sociālo monitoringu? Ja jā, tad kā tas tiek veikts?
7. Ar kurām nevalstiskajām organizācijām (NVO) Jums ir vislabākā sadarbība?
8. Vai ir kāda sadarbība ar citām valsts un pašvaldību institūcijām? Ar kādām institūcijām vajadzētu uzlabot sadarbību?
9. Kādi ir Jūsu atgriezeniskās saites mehānismi (sūdzības, ieteikumi)?
10. Kādus sociālā dienesta darbības virzienus, Jūsaprāt, vajadzētu samazināt vai palielināt?

SOCIĀLO PABALSTU KLIENTS

11. Vai esat novērojis(-usi) izmaiņas pabalsta un sociālā pakalpojuma pieprasītāja profilā pēdējo piecu gadu laikā:
 - ⇒ Dzimums;
 - ⇒ Vecums;
 - ⇒ Pieteikšanās cēloņi un iemesli.
12. Vai ir jūtama cilvēku nevēlēšanās mainīt savu sociālo situāciju un uzlabot savus dzīves apstākļus?
13. Vai nelegālā nodarbinātība un vienlaicīgi pabalsta saņemšana ir problēma Jūsu pašvaldībā? Kādas procedūras/darbības sociālajā dienestā tiek veiktas, lai identificētu sociālās palīdzības pabalstu saņemšanas korelāciju ar nelegālo nodarbinātību (patiesos klientu ienākumus)?
 - ⇒ Cik bieži tiek atklāti gadījumi, ka cilvēks ir iesaistījies ēnu ekonomikā un tajā pašā laikā saņem pabalstus?
14. Kādas, Jūsaprāt, ir personas izdzīvošanas stratēģijas situācijās/apstākļos, kad tai ir atteikta sociālā palīdzība?

PABALSTI UN CITI ATBALSTA MEHĀNISMI

15. Jūsu komentārs par pašvaldības esošiem pabalsta brīvo iniciatīvu pabalstu veidiem; GMI un dzīvokļa pabalsta īpatsvars kopējā pašvaldības pabalstu apjomā.
16. Kādas brīvās iniciatīvas (neizvērtējot ienākumus) ir ieviestas Jūsu pašvaldībā un kāds ir to ieviešanas iemesls?

17. Cik pieejama sociālā palīdzība ir klientiem: pašvaldības finansiālie resursi, informācijas pieejamība par sociālo palīdzību iedzīvotājiem, fiziskā sociālā dienesta vai sociālā darba speciālista pieejamība (institūcijas atrašanās vieta, vides pieejamība, darba laiks utt.)?
18. Kuras ir tās sociālās problēmas, kuru risināšanai nav nodrošināts nepieciešamais sociālais atbalsts?
19. Pēc kā sociālajā dienestā iedzīvotāji griežas visbiežāk – pēc sociālā pakalpojuma vai sociālās palīdzības?
20. Detalizēti izklāstiet sociālo pabalstu piešķiršanas procesu no iesnieguma saņemšanas brīža līdz pabalsta piešķiršanai/atteikumam:
 - ⇒ Iesniegums;
 - ⇒ Sociālā darba speciālista procedūras;
 - ⇒ Nepieciešamās informācijas iegūšana (nepieciešamā informācija atkarībā no pabalsta veida);
 - ⇒ Iesnieguma izskatīšana (alternatīvu izskatīšanas kritēriji atkarībā no pabalsta);
 - ⇒ Definēt procesā iesaistītos darbiniekus un to lomu;
 - ⇒ Lēmuma pieņemšana.
21. Cik vidēji gadā ir pabalstu atteikumu un kādi ir to galvenie atteikumu iemesli? Cik dienesta lēmumi ir apstrīdēti Jūsu pašvaldības domē un kāds ir rezultāts pēdējo 4 gadu griezumā?
22. Vai procedūras ir definētas/ noteiktas (saistošajos noteikumos, iekšējās kārtības noteikumos, apraksts, mutiska vienošanās u.c.) – jā/ nē? Ja ir noteiktas, vai tas palīdz vai kavē? Kā tas ietekmē darba rezultātu, atbalsta saņemšanas termiņu?
23. Kādi ir sociālo pabalstu saņēmēju līdzdarbības pasākumi? Cik bieži klientam ir jāatrādās un jāatnāk uz pārrunām ar sociālo darbinieku? Cik bieži, jūsuprāt, šādas uzskaites/aktivitātes vajadzētu rīkot?
24. Kāds būtu Jūsu finanšu plūsmas vērtējums sociālās palīdzības jomā par laika periodu 2008-2012 (valsts un pašvaldības atbildība, kā arī pašvaldības ietvaros – sociālo funkciju deleģēšana pagastiem)?

REKOMENDĀCIJAS

25. Kas kavē veikt paredzētās funkcijas sociālās palīdzības sistēmā? Kādi varētu būt sistēmas potenciālie uzlabojumi?
26. Vai, Jūsuprāt, pašreizējā sociālās palīdzības sistēma funkcionē efektīvi mērķu sasniegšanai?
27. Kādi, Jūsuprāt, ir risinājumi, lai optimizētu sociālās palīdzības sistēmu, un optimizētu sociālo pabalstu izmaksu cilvēkiem?
28. Kāda veida atbalsts, izmaiņas citās jomās, būtu nepieciešamas, lai klients būtu gatavs mainīt sociālās palīdzības saņēmēja statusu pret nodarbinātā statusu?
29. Vai materiālie resursi (ienākumi, uzkrājumi, īpašumi, saistības) ir jāvērtē visu veidu sociālās palīdzības pabalstu piešķiršanai?
30. Vai materiālo resursu kritērijiem jābūt noteiktiem visā valsts teritorijā vienādiem vai arī tas būtu pašvaldības kompetencē?
31. Vai piešķiramo sociālās palīdzības pabalstu apmēram jābūt vienādam visā valstī?
32. Vai sociālā pabalsta lielumam vajadzētu būt atšķirīgam dažādām kategorijām, kā piemēram, strādājošam, bezdarbniekam, ilgstošam bezdarbniekam?
33. Vai ir kādi citi ieteikumi un rekomendācijas sociālās sistēmas optimizēšanā un klientu motivēšanas pasākumu izveidē?

ANKETA SOCIĀLĀ DIENESTA KLIENTAM

Konsultāciju uzņēmums „KPMG Baltics” SIA sadarbībā ar Valsts Kanceleju veic pētījumu sociālās palīdzības politikas jomā un vēlas uzzināt Jūsu viedokli par sociālās palīdzības sistēmu Latvijā.

Pētījumā iegūtie dati ir konfidenciali un tiks izmantoti tikai šī pētījuma datu analīzei. Pētījuma rezultāti tiks publicēti tikai apkopotā veidā.

Jau iepriekš paldies par atsaucību un palīdzību šī pētījuma tapšanā!

1. Cik cilvēku šobrīd veido Jūsu mājsaimniecību? _____

- a) Strādājošie, tajā skaitā pensionāri un nepilngadīgie: _____
- b) Aprūpējamie bērni (*skaitis, vecums*): _____
- c) Nestrādājošie, tajā skaitā pensionāri: _____
- d) Aprūpējamās personas ar invaliditāti: _____

2. Kā ir izmainījies mājsaimniecības skaitliskais sastāvs kopš ekonomiskās krīzes sākuma (2008.g.)?

- a) Izbraukuši no valsts _____ (*skaitis*)
- b) Piedzimuši ģimenē _____ (*skaitis*)
- c) Miruši _____ (*skaitis*)

3. Kādas šobrīd ir galvenās Jūsu mājsaimniecības materiāli finansiālās problēmas (*Atzīmējiet ar krustiņu (X) atbilstošās*)

- a) Trūkst līdzekļu pārtikas iegādei
- b) Trūkst līdzekļu apģērba iegādei
- c) Trūkst līdzekļu veselības aprūpei
- d) Trūkst līdzekļu bērna vajadzību nodrošināšanai
- e) Ilgstoši nespēju nomaksāt komunālo (siltums, elektrība, ūdens, utt.) maksājumu rēķinus
- f) Trūkst līdzekļu dzīvesvietas īres maksājumiem
- g) Trūkst līdzekļu nekustamā īpašuma nodoklim
- h) Nevaru atļauties apmeklēt kultūras un izglītojošus pasākumus
- i) Nespēju nomaksāt kredītsaistības
- j) Citas _____

3.1. Kopš kura laika Jūs sākat izjust Jūsu mājsaimniecības materiāli finansiālās situācijas pasliktināšanos? (*Atzīmējiet ar krustiņu (X) atbilstošo*)

- a) Pirms 1 gada (2012)
- b) Pirms 2 gadiem (2011)
- c) Pirms 3 gadiem (2010)
- d) Pirms 4 gadiem (2009)
- e) Cits _____

4. Kāds ir sociālās palīdzības pabalstu īpatsvars Jūsu mājsaimniecības kopējos ienākumos? (*Atzīmējiet ar krustiņu (X) 1 no atbilstošajiem variantiem*)

- a) Tie sastāda lielāko mājsaimniecības ienākumu daļu
- b) Tie sastāda pusi no šiem ienākumiem
- c) Tie sastāda mazāko mājsaimniecības ienākumu daļu

5. Kādus pabalsta veidus Jūsu mājsaimniecības locekļi ir saņēmuši pēdējā gada laikā?

(Atzīmēt ar krustiņu (X) vairākus, ja nepieciešams)

- a) Pabalsts garantētā minimālā ienākuma līmeņa (GMI) nodrošināšanai
- b) Dzīvokļa pabalsts
- c) Pabalsts veselības aprūpes pakalpojumu apmaksai
- d) Pabalsts mācību līdzekļu iegādei (obligātajai izglītībai)
- e) Materiāls atbalsts aprūpes mājās nodrošināšanai
- f) Pabalsts sociālās rehabilitācijas mērķu sasniegšanai
- g) Vienreizējs pabalsts ārkārtas situācijā
- h) Apbedīšanas pabalsts radniekam / paziņai
- i) Pabalsts bērnu brīvpusdienām skolā
- j) Pabalsts pirmskolas izglītības iestādes izdevumiem
- k) Cits (lūdzu norādīt) _____

6. Kā Jūs vērtējat sociālās palīdzības pieejamību? *(Apvelciet ar aplīti vienu no vērtējumiem)*

Ļoti slikti	Drīzāk slikti	Grūti pateikt	Drīzāk labi	Ļoti labi
1	2	3	4	5

6.1. Ja 6. Jautājumā sociālās palīdzības pieejamību novērtējat ar „ļoti slikti” vai „drīzāk slikti”, paskaidrojiet savu vērtējumu. _____

6.2. Cik ilgi kāds no Jūsu mājsaimniecības saņem sociālo palīdzību? *(Atzīmējiet ar krustiņu (X) Jums atbilstošo atbildi).*

- a) Līdz vienam gadam
- b) Ilgāk par gadu

7. Kas nodrošina Jūsu izdzīvošanu, kad sociālā palīdzība ir nepietiekama vai, ja Jūsu mājsaimniecības locekļi to nesaņem? *(Atzīmējiet ar krustiņu (X) atbilstošās pozīcijas.):*

- a) Mazdārziņš
- b) Mājlopi
- c) Gadījuma darbi
- d) Īpašumā esošas zemes iznomāšana
- e) Īpašumā esošas dzīvojamās platības izīrēšana
- f) Īpašumā esošas mantas (zeme, automašīna, senlietas, u.c.) pārdošana
- g) Pašdarināti priekšmeti u.c. rokdarbi
- h) Ogas, sēnes un ārstniecības augi
- i) Sūta naudu no ārzemēm
- j) Draudzes un nevalstiskās organizācijas
- k) Radnieki
- l) Draugi, paziņas, kaimiņi
- m) Medības, makšķerēšana
- n) Darbs bez līguma attiecībām
- o) Cits mājsaimniecības loceklis saņem pabalstu no sociālā dienesta
- p) Cits mājsaimniecības loceklis saņem pensiju
- q) Cits _____

8. Kādas ikdienas dzīves problēmas pēdējā gada laikā visvairāk nomāc Jūsu mājāsaimniecības locekļus? (atzīmējiet ar krustiņu (X) 1-3 svarīgākās)

- a) Nav līdzekļu pārtikas iegādei
- b) Ilgstoši nespēju samaksāt komunālo (siltums, elektrība, ūdens, utt.) maksājumu rēķinus
- c) Trūkst līdzekļu dzīvesvietas īres maksājumiem vai nekustamā īpašuma nodoklim
- d) Nav līdzekļu apģērba iegādei
- e) Nav līdzekļu veselības aprūpei
- f) Pietrūkst līdzekļu bērna ikdienas vajadzību nodrošināšanai
- g) Nevaru atļauties apmeklēt kultūras un izglītojošus pasākumus
- h) Kredītsaistības
- i) Nenomāc nekādas
- j) Citas (kādas?) _____

9. Ja Jūs vai kāds cits no Jūsu mājāsaimniecības locekļiem ir bez darba, kādi ir nestrādāšanas cēloņi? (Atzīmējiet ar krustiņu (X) svarīgākos cēloņus.)

- a) Trūkst informācijas par darba iespējām
- b) Neprot atrast darbu
- c) Nav atbilstošs atalgojums
- d) Neapmierina darba režīms
- e) Trūkst atbilstošas zināšanas un prasmes
- f) Mēģinu iztikt ar sociālo pabalstu
- g) Nav brīvu darbavietu tuvu dzīvesvietai
- h) Nav līdzekļu, lai uzsāktu darbu
- i) Negatīva darba meklēšanas pieredze / iepriekšējā darba pieredze (pasvītrot atbilstošo)
- j) Ir veselības problēmas / invaliditāte (pasvītrot atbilstošo)
- k) Nevaru savienot darbu ar ģimenes locekļu aprūpi
- l) Nevēlos strādāt regulāru darbu
- m) Nav iespējams nokļūt līdz darbavietai
- n) Citi cēloņi (kādi?) _____

9.1. Cik ilgi (mēnešus, gadus) Jūsu mājāsaimniecības nestrādājošie darba spējīgie locekļi meklē algotu darbu?

9.2. Vai kāds no Jūsu mājāsaimniecības darba spējīgajiem locekļiem pēdējo 4 gadu laikā ir strādājuši kādā uzņēmumā vai iestādē bez darba līguma? (Atzīmējiet ar krustiņu (X) atbilstošo atbildi)

- a) Jā
- b) Nē

10. Kādi atbalsta pasākumi kādam no Jūsu mājāsaimniecības locekļiem ir nepieciešami, lai uzsāktu strādāt? (Atzīmējiet ar krustiņu (X) Jums atbilstošās atbildes)

- a) Individuālas konsultācijas pie speciālista / karjeras konsultanta
- b) Psihologa konsultācijas
- c) Grupu nodarbības / konsultācijas
- d) Kvalifikācijas paaugstināšanas kursi
- e) Iesaistīšanās algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos
- f) Bezdarbnieku apmācības pie darba devēja
- g) Bezdarbnieku profesionālā apmācība, pārkvalifikācija
- h) Mobilitātes pasākumi: atbalsts transporta vai ceļa izdevumu segšanai
- i) Nokļūšanai darba vietā vai īres izdevumu segšanai
- j) Iesaistīšanās brīvprātīgo darbā

k) Citi _____

11. Vai bez sociālās palīdzības pabalsta piešķiršanas sociālā dienesta darbinieki un / vai sociālie darbinieki Jūsu mājāsaimniecības locekļiem ir snieguši vēl kādu citu palīdzību / pakalpojumu (palīdzējuši atrisināt dzīvesvietas deklarēšanas jautājumu, sagādāt nepieciešamo apģērbu, pārtikas pakas, „Latvenergo” dāvanu kartes, snieguši reālu atbalstu bērnu aprūpes pakalpojuma nodrošināšanai, apmeklējumi pie speciālistiem, u.c.)? *(Atzīmējiet ar krustiņu (X) atbilstošo)*

- a) Nav snieguši nekādu
- b) Ir snieguši *(kādu konkrēti)* _____
- c) Tajā skaitā apmeklējumi pie speciālistiem *(Atzīmējiet ar krustiņu (X) atbilstošos)*
 - a) Ģimenes ārsts
 - b) Fizioterapeits
 - c) Ergo terapeits
 - d) Logopēds
 - e) Sociālais rehabilitētājs
 - f) Sociālās palīdzības organizators
 - g) Sociālais aprūpētājs
 - h) Citi *(kādi?)* _____

12. Kā Jūs vērtējat sociālā dienesta speciālistu darbu? *(Apvelciet ar aplīti vienu no vērtējumiem)*

Neapmierinoša	Drīzāk neapmierinoša	Grūti pateikt	Drīzāk apmierinoša	Apmierinoša
1	2	3	4	5

12.1. Ja atbilde ir „1” vai „2”, tad atzīmējiet ar krustiņu (X) atbilstošo:

- a) Neapmierina attieksme
- b) Nesniedz informāciju par iespējām saņemt palīdzību
- c) Neizskaidro manas tiesības un pienākumus
- d) Neapmierina gaidīšanas laiks
- e) Nepieejams attālums/ transports
- f) Pieprasa daudz dokumentu
- g) Ilgi jāgaida atbilde
- h) Nesniedz rakstisku atbildi
- i) Cits _____

13. Kas ir tās lietas, no kurām nācies atteikties finanšu līdzekļu trūkuma dēļ pēdējā gada laikā? *(Atzīmējiet ar krustiņu (X) atbilstošās atbildes)*

- a) Ārsta apmeklējuma
- b) Medikamentu iegādes
- c) Zobārsta apmeklējuma
- d) Rehabilitācijas, terapijas
- e) Pastāvīgas dzīvesvietas
- f) Mājas apkures
- g) Automašīnas
- h) Rēķinu nomaksas
- i) Telefona

- j) Radu, draugu apciemojuma
- k) Dāvanām draugiem, ģimenei
- l) Cigaretēs un alkohols
- m) Kultūras pasākumu apmeklēšanas
- n) Mājsaimniecības precēm
- o) Žurnāliem, avīzēm, grāmatām
- p) Apaviem un apģērba
- q) Nav nācies atteikties ne no kā
- r) Cits (kas?) _____

14. Vai pēdējā gada laikā izjūtat kādas pozitīvas pārmaiņas vai uzlabošanas Jūsu mājsaimniecības finansiālajā situācijā? (Atzīmējiet ar krustiņu (X) atbilstošo atbildi.)

- a) Jā
- b) Nē

14.1. ja atbildējāt 'Jā', miniet konkrēti, kas ir uzlabojies.

15. Vai Jūsu mājsaimniecības locekļu vidū ir cilvēki ar atkarības problēmām (alkohols, azartspēles, u.tml.). (Atzīmējiet ar krustiņu (X) Jums atbilstošo atbildi)

- a) Jā
- b) Nē

16. Jūsu dzimums (Atzīmējiet ar krustiņu (X) Jums atbilstošo)

- a) Sieviete
- b) Vīrietis

17. Jūsu izglītība: (Atzīmējiet ar krustiņu (X) Jums atbilstošo)

- a) Nepabeigta pamata izglītība, mājamācība
- b) Pamata izglītība
- c) Vidējā izglītība
- d) Arodizglītība ar vidējo izglītību
- e) Vidējā speciālā izglītība
- f) Augstākā izglītība (bakalaura, maģistra vai doktora grāds; atbilstošo pasvītrot)

18. Strādājošs / nestrādājošs (pasvītrot atbilstošo)

19. Pensionārs (Atzīmējiet ar krustiņu (X) Jums atbilstošo)

- a) Strādājošs
- b) Nestrādājošs

20. Invaliditāte _____ grupa (ja ir) (Atzīmējiet ar krustiņu (X) Jums atbilstošo)

- a) Strādājošs
- b) Nestrādājošs

21. Jūsu profesija: _____

22. Jūsu dzīves vieta (pasvītrot atbilstošo):

- a) Rīga,
- b) Liepāja
- c) Ventspils
- d) Valmiera
- e) Jēkabpils
- f) Rēzekne
- g) Daugavpils
- h) Jelgava
- i) Jūrmala
- j) Novads _____ (nosaukt konkrēti)
 - a) Pilsēta
 - b) Lauku teritorija

23. Jūsu vecums: *(Atzīmējiet ar krustiņu (X) Jums atbilstošo)*

- a) 18 -25
- b) 25 -35
- c) 35- 45
- d) 45 -55
- e) 55-65
- f) Virs 65

24. Jūsu ģimenes stāvoklis: *(Atzīmējiet ar krustiņu (X) Jums atbilstošo)*

- a) Reģistrēta laulība
- b) Neregistrēta kopdzīve
- c) Nepilna ģimene

Paldies par atsaucību!

Pielikums Nr. 5. Anketējamo klientu skaits pilsētās un novados

	Visu pašvaldības sociālās palīdzības pabalstu saņēmēju skaits 2011. gadā (personas)	% *	Anketu skaits matemātiski **	Anketu skaits **
Rīgas reģions				
Rīga	71 691	44%	438	438
Jūrmala	5 108	3%	31	31
Kandavas nov.	1 282	1%	8	8
Stopiņu nov.	2 139	1%	13	13
Ropažu nov.	904	1%	6	6
			496	496
Zemgales reģions				
Jēkabpils	2 996	2%	18	18
Jelgava	9 153	6%	56	56
Rundāles nov.	754	0%	5	5
Vecumnieku nov.	1 555	1%	10	10
Bauskas nov.	3 386	2%	21	21
			110	110
Latgales reģions				
Rēzekne	7 044	4%	43	43
Daugavpils	13 530	8%	83	83
Baltinavas nov.	216	0%	1	5
Ciblas nov.	499	0%	3	5
Rēzeknes nov.	6 582	4%	40	40
Krāslavas nov.	2 560	2%	16	16
Dagdas nov.	1 615	1%	10	10
			196	202
Vidzemes reģions				
Valmiera	3 692	2%	23	23
Burtnieku nov.	1 605	1%	10	10
Madonas nov.	3 548	2%	22	22
Alūksnes nov.	2 353	1%	14	14
Vecpiebalgas nov.	739	0%	5	5
			74	74
Kurzemes reģions				
Liepāja	13 136	8%	80	80
Kuldīgas nov.	5 428	3%	33	33
Ventspils nov.	2 051	1%	13	13
Alsungas nov.	106	0%	1	5
KOPĀ	163 672		127	131
Kopā Latvijā: 301 170			1003	1013
Izlases % no populācijas: 54,3%			Anketu skaits kopā: 1013	

* Novada iedzīvotāju skaita īpatsvars visu anketējamo novadu iedzīvotāju kopskaitā.

** Kolonnā ‘Anketu skaits matemātiski’ ir anketu skaits, kā novada iedzīvotāju skaita proporcija pret kopējo anketējamo novadu iedzīvotāju kopskaitu, pie nepieciešamām 1000 anketām. Kolonnā ‘Anketu skaits’ mazāko novadu anketu skaits ir palielināts līdz 5.

Pielikums Nr. 6. Izmaksātie pabalsti izvēlētajās pašvaldībās 2012.gadā

Pašvaldības		GMI pabalsts		Dzīvokļa pabalsts		Veselības aprūpe		Ēdiens		Apģērbs		Obligātā izglītība		Pabalsts ārkārtas situācijā		Citi ārējos tiesību aktos noteiktie pabalsti		KOPĀ
		LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL
1	Daugavpils	342 869	16.0%	1 127 261	52.6%	166	7.8%	353	16.5%	0	0%	15 779	0.7%	3 300	0.2%	133 354	6.2%	2 142 777
2	Jēkabpils	336 780	50.6%	184 389	27.7%	40 862	6.1%	69 251	10.4%	0	0%	0	0%	5 120	0.8%	29 639	4.5%	666 041
3	Jelgavas	322 300	24.4%	629 994	47.7%	92 659	7.0%	141	10.7%	0	0%	68 968	5.2%	8 936	0.7%	55 801	4.2%	1 320 090
4	Jūrmala	319 552	40.5%	281 455	35.7%	77 412	9.8%	0	0.0%	0	0%	24 053	3.0%	14 108	1.8%	72 432	9.2%	789 012
5	Liepāja	243 326	13.4%	1 283 015	70.8%	20 303	1.1%	0	0.0%	0	0%	0	0%	78 881	4.3%	187 890	10.4%	1 813 414
6	Rēzekne	535 287	41.5%	651 686	50.5%	0	0.0%	76 067	5.9%	0	0%	1 080	0.1%	5 510	0.4%	20 522	1.6%	1 290 152
7	Rīga	5 098 356	29.0%	10 189	57.9%	252	1.4%	759	4.3%	0	0%	136	0.8%	297 672	1.7%	868 754	4.9%	17 603
8	Valmiera	95 801	20.0%	277 372	57.9%	6 044	1.3%	68 477	14.3%	0	0%	7 292	1.5%	2 400	0.5%	22 014	4.6%	479 400
9	Alsungas novads	965	10.2%	1 680	17.7%	3 416	36.0%	2 064	21.8%	0	0%	72	0.8%	40	0.4%	1 250	13.2%	9 488
10	Alūksnes novads	236 645	70.2%	33 157	9.8%	1 703	0.5%	22 626	6.7%	0	0%	235	0.1%	18 175	5.4%	24 520	7.3%	337 061
11	Baltinavas novads	21 532	80.9%	1 970	7.4%	1 502	5.6%	165	0.6%	0	0%	0	0%	1 170	4.4%	270	1.0%	26 609
12	Bauskas novads	109 852	48.5%	59 075	26.1%	432	0.2%	16 962	7.5%	0	0%	4 992	2.2%	8 699	3.8%	26 459	11.7%	226 471
13	Burtnieku novads	75 236	36.9%	56 610	27.7%	12 123	5.9%	35 739	17.5%	382	0.2%	4 380	2.1%	1 610	0.8%	18 054	8.8%	204 134
14	Ciblas novads	29 225	56.8%	0	0.0%	0	0.0%	6 702	13.0%	0	0%	10 707	20.8%	200	0.4%	4 595	8.9%	51 429
15	Dagdas novads	159 091	62.6%	9 683	3.8%	3 071	1.2%	29 371	11.6%	0	0%	5 104	2.0%	6 510	2.6%	41 457	16.3%	254 286
16	Kandavas novads	50 042	30.1%	9 105	5.5%	11 728	7.1%	27 792	16.7%	0	0%	17 115	10.3%	0	0%	50 313	30.3%	166 095
17	Krāslavas novads	168 999	59.7%	32 021	11.3%	5 715	2.0%	44 612	15.8%	0	0%	8 850	3.1%	3 095	1.1%	19 845	7.0%	283 137
18	Kuldīgas novads	178 667	35.9%	168 673	33.9%	7 660	1.5%	78 297	15.7%	0	0%	17 413	3.5%	10 240	2.1%	36 570	7.4%	497 520
19	Madonas novads	270 924	66.3%	50 447	12.3%	5 593	1.4%	30 691	7.5%	0	0%	1 386	0.3%	21 388	5.2%	28 464	7.0%	408 893
20	Rēzeknes novads	1 067 244	86.9%	82 950	6.8%	903	0.1%	68	0.0%	0	0%	2 065	0.2%	9 218	0.8%	65 394	5.3%	1 227 842
21	Ropažu novads	54 781	48.5%	21 779	19.3%	3 672	3.2%	16 525	14.6%	3 045	2.7%	4 824	4.3%	300	0.3%	8 127	7.2%	113 053
22	Rundāles novads	13 396	25.3%	13 178	24.9%	3 405	6.4%	10 549	19.9%	500	0.9%	9 871	18.7%	0	0%	2 005	3.8%	52 904
23	Stopiņu novads	26 318	16.5%	25 152	15.8%	60 916	38.3%	2 475	1.6%	0	0%	21 531	13.5%	6 600	4.1%	16 118	10.1%	159 110
24	Vecpiebalgas novads	3 234	7.0%	4 723	10.2%	945	2.0%	23 580	50.7%	0	0%	1 080	2.3%	1 205	2.6%	11 749	25.3%	46 516
25	Vecumnieku novads	18 939	23.2%	29 800	36.4%	720	0.9%	6 788	8.3%	0	0%	1 257	1.5%	1 192	1.5%	23 100	28.2%	81 796
26	Ventspils novads	151 699	60.8%	27 791	11.1%	4 040	1.6%	39 646	15.9%	0	0%	1 620	0.6%	3 291	1.3%	21 536	8.6%	249 623

Pielikums Nr. 7. Izmaksātie pabalsti izvēlētajās pašvaldībās 2011.gadā

Pašvaldības		GMI pabalsts		Dzīvokļa pabalsts		Veselības aprūpe		Ēdiens		Apģērbs		Obligātā izglītība		Pabalsts ārkārtas situācijā		Citi ārējos tiesību aktos noteiktie pabalsti		KOPĀ
		LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL
1	Daugavpils	423 285	19.4%	1 062 259	48.7%	175 086	8.0%	335 520	15.4%	0	0%	17 876	0.8%	7 418	0.3%	159 049	7.3%	2 180 493
2	Jēkabpils	376 475	51.2%	215 842	29.4%	36 942	5.0%	69 797	9.5%	0	0%	0	0%	4 968	0.7%	31 282	4.3%	735 306
3	Jelgavas	502 526	31.3%	697 936	43.4%	94 523	5.9%	161 297	10%	0	0%	91 688	5.7%	8 350	0.5%	51 032	3.2%	1 607 352
4	Jūrmala	474 762	47.7%	300 334	30.2%	98 130	9.9%	0	0%	0	0%	25 993	3%	10 898	1.1%	84 342	8.5%	994 459
5	Liepāja	446 158	19.6%	1 567 132	68.9%	19 829	0.9%	0	0.0%	0	0%	0	0.0%	55 765	2.5%	185 307	8.1%	2 274 191
6	Rēzekne	557 065	40.9%	682 994	50.2%	0	0.0%	89 885	6.6%	0	0%	0	0.0%	12 334	0.9%	19 211	1.4%	1 361 489
7	Rīga	6 990 626	34.9%	10 502 882	52.4%	256 865	1.3%	948 120	4.7%	0	0%	174	0.9%	307 164	1.5%	855 513	4.3%	20 035 594
8	Valmiera	131 274	23.3%	300 886	53.3%	5 827	1.0%	86 055	15.3%	0	0%	10 560	2%	3 300	0.6%	26 309	4.7%	564 211
9	Alsungas novads	2 888	28.5%	1 758	17.4%	3 016	29.8%	1414	14.0%	0	0%	78	0.8%	200	2.0%	765	7.6%	10 119
10	Alūksnes novads	317 859	75.2%	36 792	8.7%	2 849	0.7%	34 208	8.1%	0	0%	0	0%	5 603	1.3%	25 605	6.1%	422 916
11	Baltinavas novads	12 863	78.1%	1 310	8.0%	556	3.4%	293	1.8%	0	0%	0	0%	635	3.9%	810	4.9%	16 467
12	Bauskas novads	266 553	63.6%	80 028	19.1%	323	0.1%	34 058	8.1%	0	0%	4 980	1.2%	10 180	2.4%	22 961	5.5%	419 083
13	Burtnieku novads	93 595	43.0%	54 630	25.1%	9 562	4.4%	37 695	17.3%	0	0%	4 500	2.1%	3 553	1.6%	14 235	6.5%	217 770
14	Ciblas novads	23 301	52.8%	0	0%	0	0.0%	6 709	15.2%	0	0%	0	0%	3 506	7.9%	10 600	24.0%	44 116
15	Dagdas novads	133 027	61.5%	8 363	3.9%	1 436	0.7%	31 986	14.8%	697	0.3%	46	0%	3 590	1.7%	37 156	17.2%	216 301
16	Kandavas novads	63 424	33.8%	9 145	4.9%	34 279	18.3%	27 343	14.6%	0	0%	0	0%	0	0%	53 553	28.5%	187 744
17	Krāslavas novads	205 013	68.7%	18 800	6.3%	22 189	7.4%	18 864	6.3%	0	0%	10 710	3.6%	4 835	1.6%	17 823	6.0%	298 234
18	Kuldīgas novads	255 181	45.5%	176 669	31.5%	1 077	0.2%	62 834	11.2%	150	0%	23 444	4.2%	13 423	2.4%	28 330	5.0%	561 108
19	Madonas novads	348 369	74.2%	31 178	6.6%	1 481	0.3%	50 787	10.8%	0	0%	1 110	0.2%	9 814	2.1%	26 947	5.7%	469 686
20	Rēzeknes novads	1 147 219	89.0%	82 001	6.4%	750	0.1%	0	0.0%	0	0%	0	0%	7 861	0.6%	50 651	3.9%	1 288 482
21	Ropažu novads	117 123	65.3%	27 998	15.6%	4 158	2.3%	15 587	8.7%	4 545	2.5%	5 479	3.1%	634	0.4%	3 914	2.2%	179 438
22	Rundāles novads	23 494	39.0%	12 335	20.5%	4 208	7.0%	9 926	16.5%	0	0%	7 729	12.8%	200	0.3%	2 410	4.0%	60 302
23	Stopiņu novads	29 521	17.1%	34 129	19.7%	33 368	19.3%	30 464	17.6%	16 770	9.7%	8 260	4.8%	500	0.3%	20 100	11.6%	173 112
24	Vecpiebalgas novads	11 530	21.4%	6 640	12.3%	300	0.6%	21 110	39.1%	0	0%	1 100	2.0%	1 162	2.2%	12 134	22.5%	53 976
25	Vecumnieku novads	44 893	43.9%	31 850	31.1%	450	0.4%	5 332	5.2%	0	0%	1 719	1.7%	1 400	1.4%	16 671	16.3%	102 315
26	Ventspils novads	201 781	69.9%	25 475	8.8%	2 105	0.7%	34 954	12.1%	0	0%	2 100	0.7%	1 400	0.5%	20 725	7.2%	288 540

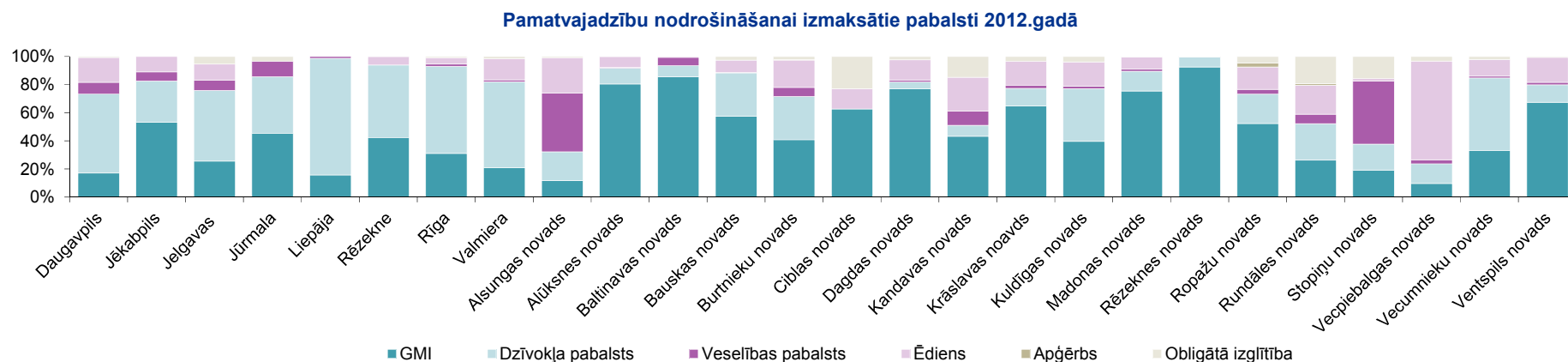
Pielikums Nr. 8. Izmaksātie pabalsti izvēlētajās pašvaldībās 2010.gadā

Pašvaldības		GMI pabalsts		Dzīvokļa pabalsts		Veselības aprūpe		Ēdiens		Apģērbs		Obligātā izglītība		Pabalsts ārkārtas situācijā		Citi ārējos tiesību aktos noteiktie pabalsti		KOPĀ
		LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL
1	Daugavpils	303 379	15.6%	946 048	48.6%	182 710	9.4%	308 123	15.8%	0	0%	17 108	0.9%	2 680	0.1%	185 267	9.5%	1 945 315
2	Jēkabpils	349 260	48.8%	221 196	30.9%	29 642	4.1%	75 062	10.5%	0	0%	506	0.1%	6 440	0.9%	34 016	4.8%	716 122
3	Jelgavas	381 562	25.9%	698 625	47.5%	96 790	6.6%	146 453	10.0%	0	0%	85 456	5.8%	8 220	0.6%	53 498	3.6%	1 470 604
4	Jūrmala	355 142	36.7%	322 655	33.3%	96 790	10.0%	44519	4.6%	0	0%	20 455	2.1%	16 923	1.7%	112 420	11.6%	968 904
5	Liepāja	420 352	16.0%	1 948 396	74.3%	18 382	0.7%	0	0%	0	0%	0	0%	54 970	2.1%	181 067	6.9%	2 623 167
6	Rēzekne	426 734	41.0%	504 822	48.4%	110	0%	80 548	7.7%	0	0%	840	0.1%	13 862	1.3%	15 053	1.4%	1 041 969
7	Rīga	5 326 982	34.3%	8 197 383	52.8%	354 970	2.3%	468 389	3.0%	0	0%	173 235	1.1%	273 589	1.8%	730 630	4.7%	15 525 177
8	Valmiera	123 780	22.9%	275 800	51.0%	4 257	0.8%	95499.4	17.6%	0	0%	24 805	4.6%	2 850	0.5%	14 259	2.6%	541 250
9	Alsungas novads	3 040	30.2%	1 100	10.9%	2 791	27.8%	1588	15.8%	0	0%	58	0.6%	90	0.9%	1385	13.8%	10 052
10	Alūksnes novads	355 678	72.4%	60 502	12.3%	5 411	1.1%	35 316	7.2%	1 035	0%	7804	1.6%	4 598	0.9%	20 633	4.2%	490 976
11	Baltinavas novads	6 877	31.3%	1 010	4.6%	815.45	3.7%	8180.42	37.2%	680	3%	1419	6.4%	2215	10.1%	805	3.7%	22 002
12	Bauskas novads	303 793	65.9%	88 795	19.3%	2601	0.6%	32 484	7.0%	0	0%	9 352	2.0%	5 026	1.1%	19055	4.1%	461 106
13	Burtnieku novads	89 218	47.7%	35 850	19.2%	4 031	2.2%	36 702	19.6%	0	0%	3 980	2.1%	703	0.4%	16 678	8.9%	187 162
14	Cīblas novads	11 618	44.0%	0	0.0%	0	0%	5 451	20.6%	0	0%	0	0.0%	180	0.7%	9 152	34.7%	26 401
15	Dagdas novads	126 046	61.9%	7 745	3.8%	2 563	1.3%	26 944	13.2%	0	0%	121	0.1%	6 776	3.3%	33 316	16.4%	203 510
16	Kandavas novads	68 679	47.6%	5 143	3.6%	8 331	5.8%	38 613	26.8%	0	0%	0	0.0%	0	0.0%	23 527	16.3%	144 293
17	Krāslavas novads	75 748	34.7%	37 223	17.1%	5 996	2.7%	60 206	27.6%	0	0%	10 817	5.0%	9 677	4.4%	18 462	8.5%	218 129
18	Kuldīgas novads	323 548	64.4%	69 719	13.9%	2 863	0.6%	65 517	13.0%	0	0%	1 221	0.2%	2 451	0.5%	37 306	7.4%	502 625
19	Madonas novads	293 237	62.6%	25 670	5.5%	835	0.2%	52 394	11.2%	0	0%	13 289	2.8%	63 725	13.6%	19 371	4.1%	468 521
20	Rēzeknes novads	811 537	86.1%	75 413	8.0%	0	0%	0	0.0%	0	0%	0	0.0%	8 588	0.9%	47 254	5.0%	942 792
21	Ropažu novads	101 972	61.8%	18 935	11.5%	3 100	1.9%	14 693	8.9%	7 075	4%	15 984	9.7%	0	0%	3 171	1.9%	164 930
22	Rundāles novads	19 410	37.6%	11 578	22.4%	4 193	8.1%	6 180	12.0%	5 381	10%	2 975	5.8%	0	0%	1 960	3.8%	51 677
23	Stopiņu novads	26 838	19.6%	29 324	21.4%	31 282	22.8%	24 582	17.9%	0	0%	8 709	6.3%	1200	0.9%	15 236	11.1%	137 171
24	Vecpiebalgas novads	8 053	19.8%	7 558	18.5%	430.9	1.1%	18 340	45.0%	0	0%	0	0.0%	1 080	2.7%	5 288	13.0%	40 749
25	Vecumnieku novads	69 122	58.5%	24 388	20.6%	3046	2.6%	8 031	6.8%	0	0%	1 252	1.1%	2 831	2.4%	9 454	8.0%	118 124
26	Ventspils novads	168 438	72.3%	26 590	11.4%	625	0.3%	18 877	8.1%	0	0%	300	0.1%	2 720	1.2%	15 345	6.6%	232 895

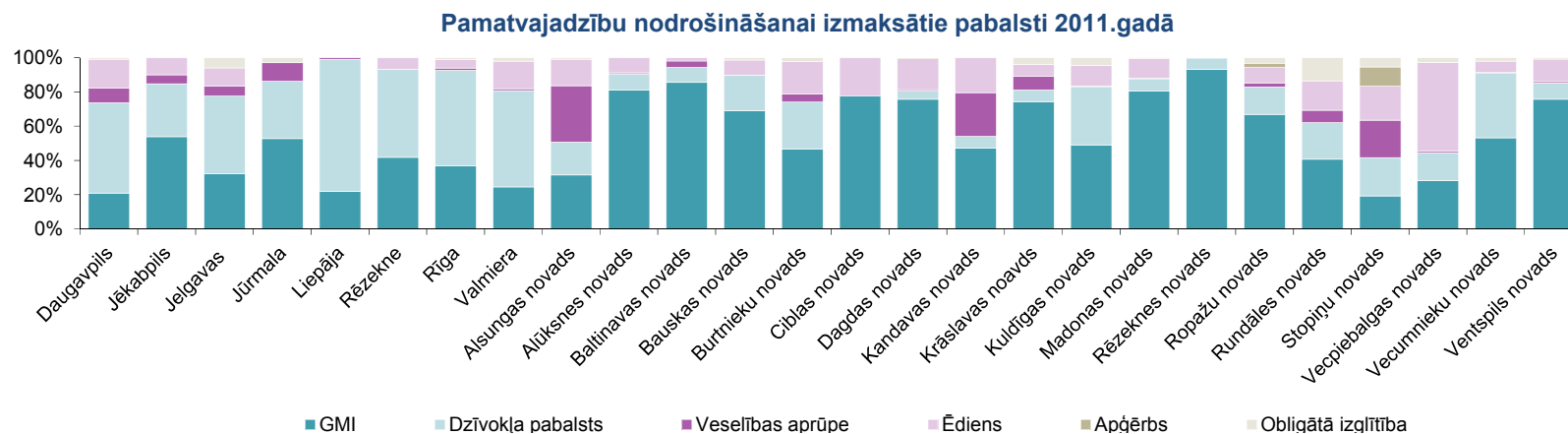
Pielikums Nr. 9. Izmaksātie pabalsti izvēlētajās pašvaldībās 2009.gadā

Pašvaldības		GMI pabalsts		Dzīvokļa pabalsts		Veselības aprūpe		Ēdiens		Apģērbs		Obligātā izglītība		Pabalsts ārkārtas situācijā		Citi ārējos tiesību aktos noteiktie pabalsti		KOPĀ
		LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL	%	LVL
1	Daugavpils	175 810	6.0%	695 197	23.7%	293 157	10.0%	64 462	2.2%	0	0%	76 606	2.6%	8 180	0.3%	1 622 623	55.3%	2 936
2	Jēkabpils	270 229	30.9%	171 489	19.6%	29 147	3.3%	2 092	0.2%	0	0%	26640	3.0%	6 436	0.7%	369 825	42.2%	875 858
3	Jelgavas	153 804	8.8%	543 889	31.1%	96 792	5.5%	0	0%	0	0%	51 565	2.9%	15 385	0.9%	888 428	50.8%	1 749
4	Jūrmala	118 604	8.5%	279 967	20.0%	42 765	3.1%	33225	2.4%	0	0%	21 282	1.5%	5 625	0.4%	899 170	64.2%	1 400
5	Liepāja	158 904	3.8%	1 831 329	44.1%	35 630	0.9%	1 099	0%	0	0%	49 420	1.2%	9 685	0.2%	2 068 317	49.8%	4 154
6	Rēzekne	68 848	4.9%	587 148	41.9%	12 666	0.9%	6 199	0.4%	0	0%	7 951	0.6%	18 406	1.3%	699 461	49.9%	1 400
7	Rīga	2 224 084	10.5%	5 526 100	26.0%	2 003 433	9.4%	319 981	1.5%	0	0%	175 390	0.8%	259 265	1.2%	10 751 416	50.6%	21 259
8	Valmiera	52 480	7.9%	185 934	28.0%	4 908	0.7%	0	0%	0	0%	22 995	3.5%	3 186	0.5%	393 425	59.3%	662 928
9	Alsungas novads	0	0%	350	6.1%	663	11.6%	0	0%	0	0%	47	0.8%	1622	28.4%	3035	53.1%	5 717
10	Alūksnes novads	171 152	60.3%	10 057	3.5%	7 747	2.7%	2 356	0.8%	0	0%	15049	5.3%	9 043	3.2%	68 492	24.1%	283 897
11	Baltinavas novads	4 687	12.7%	240	0.6%	3630	9.8%	65	0.2%	0	0%	4450	12.0%	3638	9.8%	20289	54.8%	36 999
12	Bauskas novads	40 512	17.8%	21 807	9.6%	10694	4.7%	60	0%	0	0%	8 966	3.9%	9 268	4.1%	136046	59.8%	227 353
13	Burtnieku novads	14 283	8.8%	22 106	13.7%	7 862	4.9%	44	0%	0	0%	562	0.3%	3 810	2.4%	113 168	69.9%	161 835
14	Ciblas novads	7 297	27.6%	0	0%	391	1.5%	0	0%	0	0%	930	3.5%	9 327	35.3%	8 492	32.1%	26 437
15	Dagdas novads	35 369	33.5%	5 712	5.4%	9 778	9.3%	0	0%	0	0%	1149	1.1%	5 783	5.5%	47 713	45.2%	105 504
16	Kandavas novads	20 848	23.7%	914	1.0%	6 289	7.1%	0	0%	0	0%	0	0%	4964	5.6%	55 118	62.5%	88 133
17	Krāslavas novads	109 587	27.5%	26 359	6.6%	32 859	8.2%	1 695	0.4%	0	0%	16 298	4.1%	12 145	3.0%	200 044	50.1%	398 987
18	Kuldīgas novads	130 487	30.8%	57 473	13.6%	21 047	5.0%	7 657	1.8%	0	0%	13 512	3.2%	18 513	4.4%	174 834	41.3%	423 523
19	Madonas novads	89 742	25.7%	36 173	10.3%	26 972	7.7%	8 005	2.3%	0	0%	13 782	3.9%	12 262	3.5%	162 904	46.6%	349 840
20	Rēzeknes novads	235 335	47.7%	31 585	6.4%	13111	2.7%	122	0%	0	0%	24204	4.9%	16 551	3.4%	172 216	34.9%	493 124
21	Ropažu novads	39 640	28.1%	13 540	9.6%	4 503	3.2%	1 142	0.8%	0	0%	8 625	6.1%	2030	1.4%	71 396	50.7%	140 876
22	Rundāles novads	1 292	3.5%	6 056	16.5%	3 057	8.3%	0	0%	0	0%	586	1.6%	1342	3.7%	24 298	66.3%	36 631
23	Stopiņu novads	8 554	4.1%	18 036	8.6%	18 769	9.0%	0	0%	0	0%	24 030	11.5%	6770	3.2%	133 022	63.6%	209 181
24	Vecpiebalgas novads	5 726	19.5%	1 150	3.9%	1617	5.5%	53	0.2%	0	0%	489	1.7%	2 720	9.3%	17 590	59.9%	29 345
25	Vecumnieku novads	10 952	14.5%	5 507	7.3%	8147	10.8%	0	0%	0	0%	3 767	5.0%	5 904	7.8%	41 345	54.7%	75 622
26	Ventspils novads	21 394	13.7%	18 070	11.5%	7 111	4.5%	2 796	1.8%	0	0%	3 636	2.3%	10 941	7.0%	92 535	59.1%	156 483

Pielikums Nr. 10. Pamatvajadzību nodrošināšanai izmaksātie pabalsti izvēlētajās pašvaldībās 2012. gadā

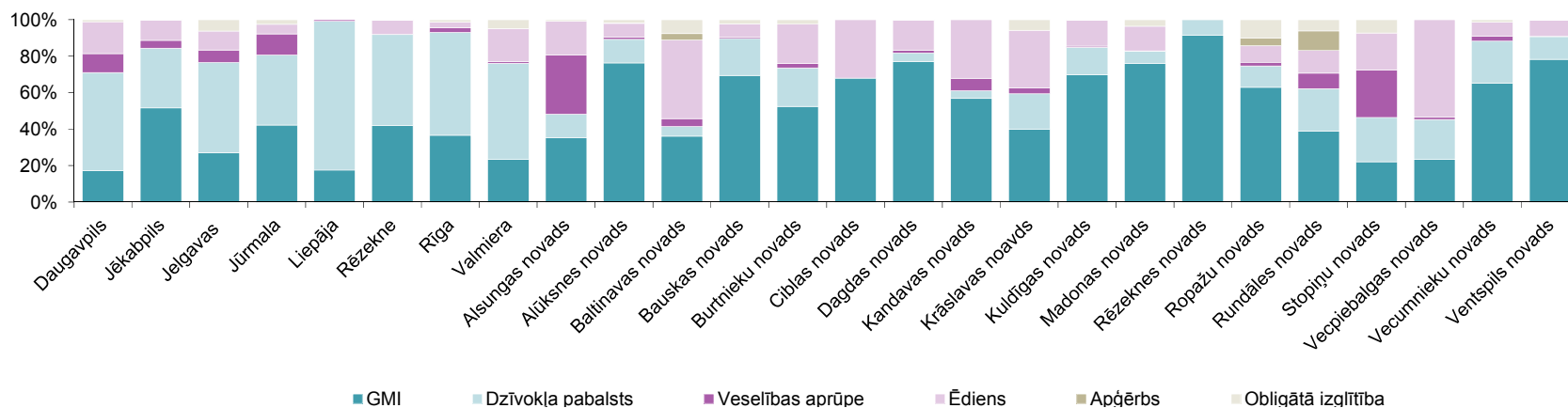

Pielikums Nr. 11. Pamatvajadzību nodrošināšanai izmaksātie pabalsti izvēlētajās pašvaldībās 2011. gadā

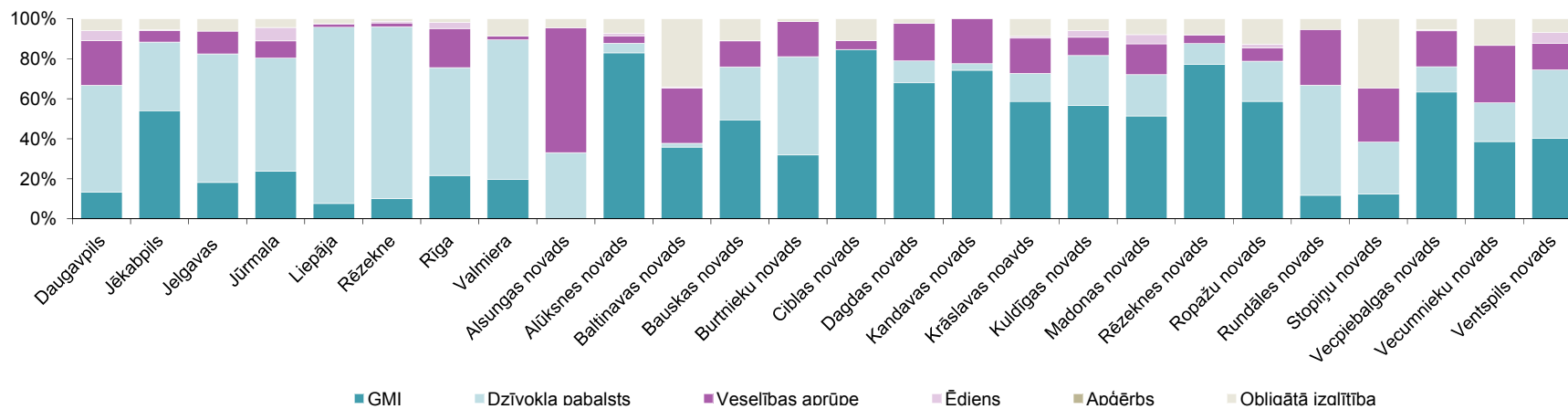
Pielikums Nr. 12. Pamatvajadzību nodrošināšanai izmaksātie pabalsti izvēlētajās pašvaldībās 2010. gadā

Pamatvajadzību nodrošināšanai izmaksātie pabalsti 2010.gadā

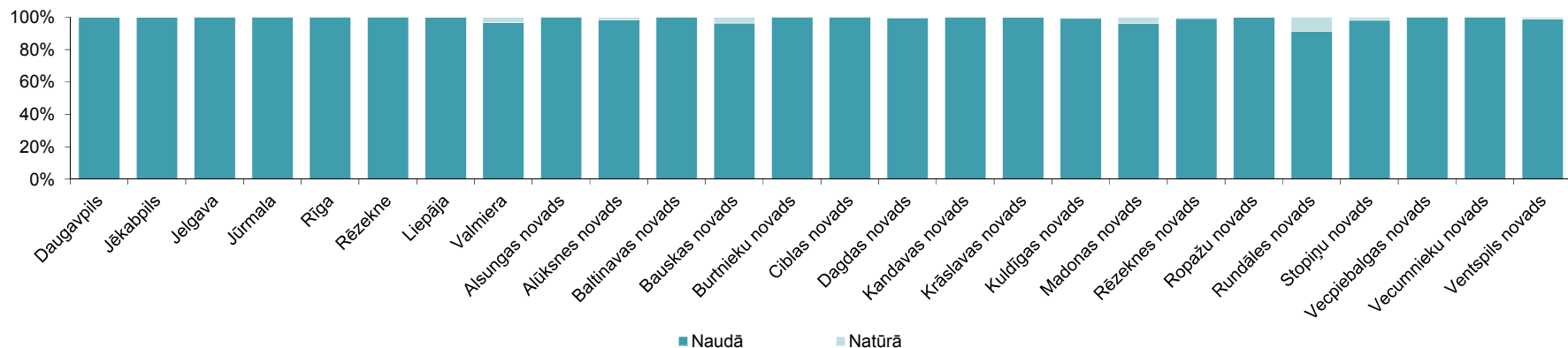
Pielikums Nr. 13. Pamatvajadzību nodrošināšanai izmaksātie pabalsti izvēlētajās pašvaldībās 2009. gadā

Pamatvajadzību nodrošināšanai izmaksātie pabalsti 2009. gadā

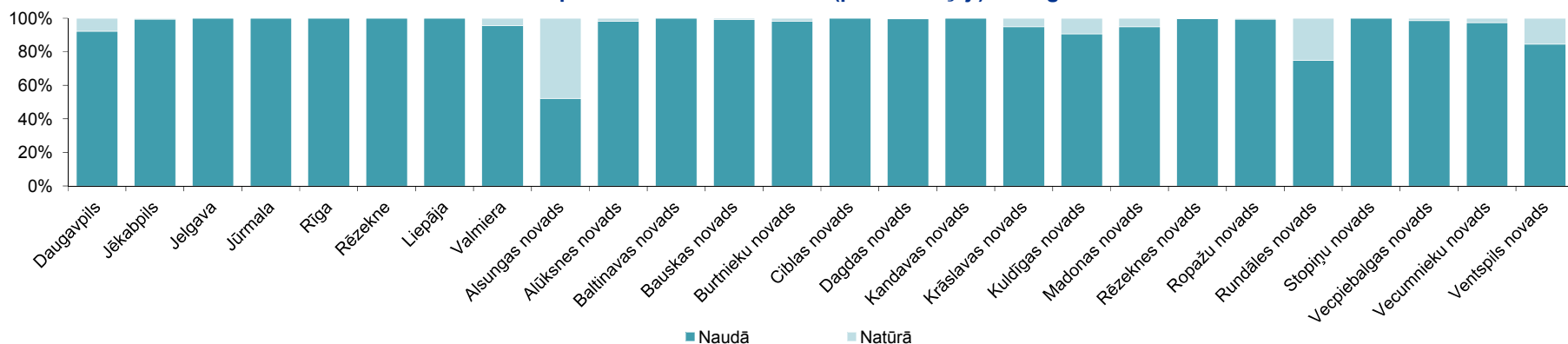
Pielikums Nr. 14. Izmaksātais GMI pabalsts naudā vai natūrā (pilnīgi/ daļēji) izvēlētajās pašvaldībās 2012. gadā

Izmaksātais GMI pabalsts naudā vai natūrā (pilnībā/daļēji) 2012.gadā

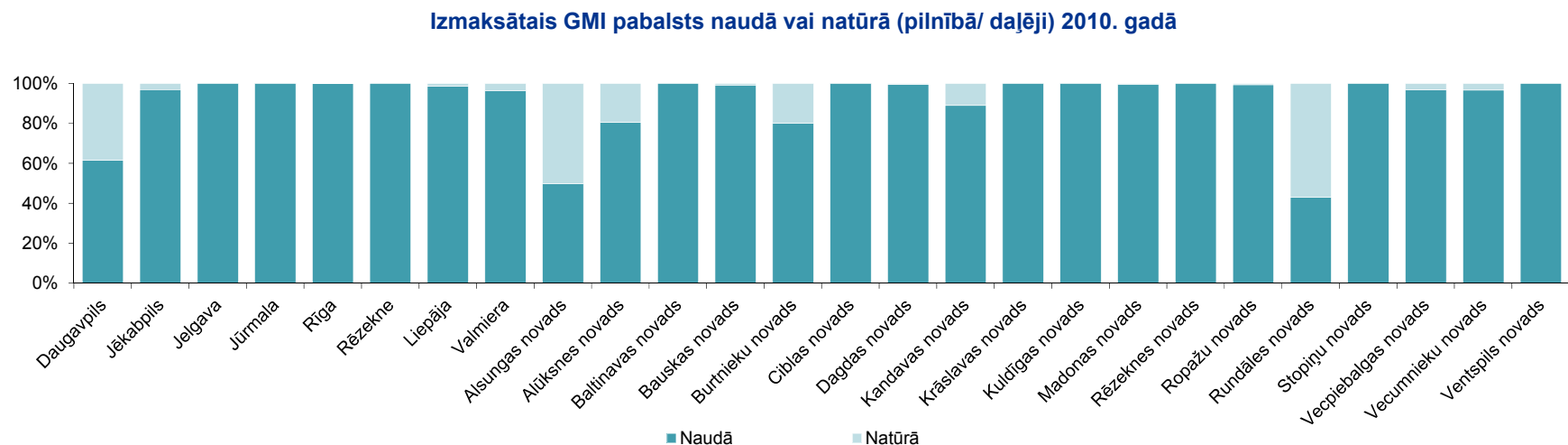

Pielikums Nr. 15. Izmaksātais GMI pabalsts naudā vai natūrā (pilnīgi/ daļēji) izvēlētajās pašvaldībās 2011. gadā

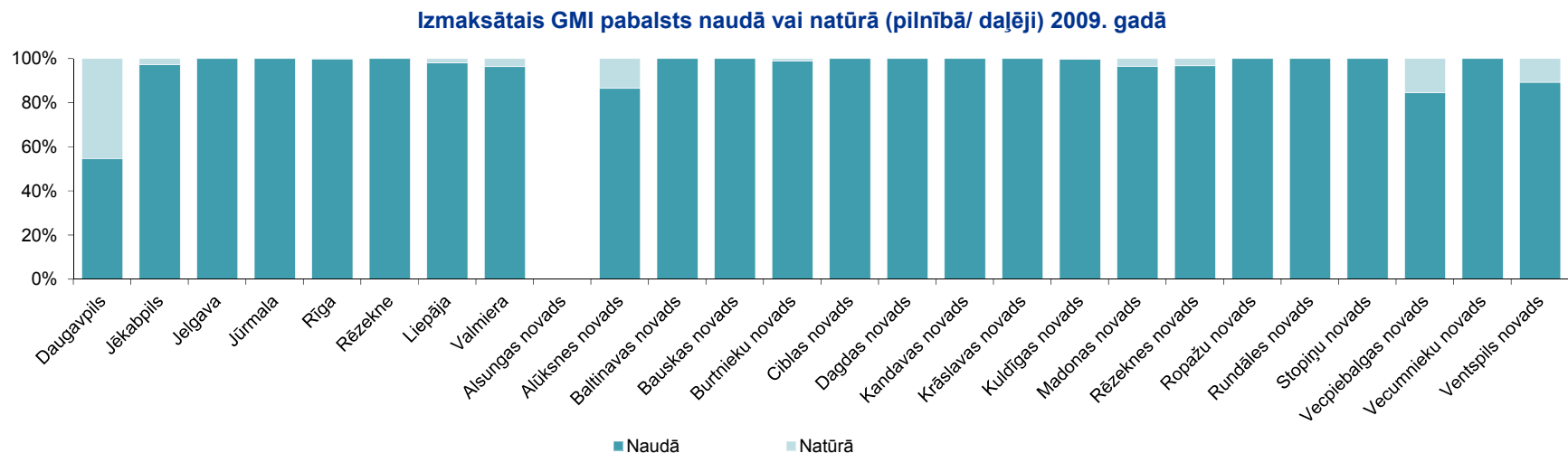
Izmaksātais GMI pabalsts naudā vai natūrā (pilnībā/ daļēji) 2011.gadā

Pielikums Nr. 16. Izmaksātais GMI pabalsts naudā vai natūrā (pilnīgi/ daļēji) izvēlētajās pašvaldībās 2010. gadā

Pielikums Nr. 17. Izmaksātais GMI pabalsts naudā vai natūrā (pilnīgi/ daļēji) izvēlētajās pašvaldībās 2009.gadā

Pielikums Nr. 18. Sociālā darba speciālistu skaits pašvaldības 2012. gadā

	Sociālā darba speciālisti, kopā ²⁶	Iedzīvotāju skaits pašvaldībā	Tiesiskā regulējuma noteiktais sociālā darba speciālistu skaits	Izpilda SPSP likuma prasības
Pierīgas reģions				
Rīga	297	633203	633	nē
Jūrmala	24	56307	56	nē
Kandavas nov.	12	9691	10	jā
Stopiņu nov.	4	10156	10	nē
Ropažu nov.	6	7103	7	nē
Zemgales reģions				
Jēkabpils	17	25883	26	nē
Jelgava	40	63534	63	nē
Rundāles nov.	3	4168	4	nē
Vecumnieku nov.	8	9484	9	nē
Bauskas nov.	19	27259	27	nē
Latgales reģions				
Rēzekne	34	31164	31	jā
Daugavpils	102	101057	101	jā
Baltinavas nov.	2	1317	1	jā (bet ne MK not. prasības)
Cīblas nov.	6	3229	3	jā
Rēzeknes nov.	43	33936	34	jā
Krāslavas nov.	18	19277	19	nē
Dagdas nov.	13	9089	9	jā
Vidzemes reģions				
Valmiera	8	26674	27	nē
Burtņieku nov.	7	8310	8	nē
Madonas nov.	20	27372	27	nē
Alūksnes nov.	21	18806	19	jā
Vecpiebalgas nov.	5	4612	5	jā
Kurzemes reģions				
Liepāja	75	82413	82	nē
Kuldīgas nov.	24	26826	27	nē
Ventspils nov.	14	13220	13	jā
Alsungas nov.	2	1626	2	jā (bet ne MK not. prasības)
Kopā:	824	124085	1253	

²⁶ Valsts statistikas pārskatu kopsavilkums – pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/ republikas pilsētas pašvaldībā 2012. gadā. Pieejams Labklājības ministrijas mājas lapā: <http://www.lm.gov.lv/text/2486>

Ziņojuma autori

Vārds, uzvārds	Paraksts
Armine Movsisjana	
Edgars Voļskis	
Ģirts Lapiņš	
Lolita Vilka	
Ilvija Razgale	
Marika Smirnova	